

EDUKACJA ROZWOJOWA Z PERSPEKTYWY PRAW CZŁOWIEKA

Podręcznik dla działaczy
nowych krajów członkowskich UE

Minority Rights Group International wyraża podziękowanie wszystkim osobom, które swą fachową wiedzą przyczyniły się do powstania podręcznika.

Koordinacja projektu:
Isabel Pinaud i Bernadett Sebály

Redakcja książki:
Snjeżana Bokulić i Preti Taneja

Redakcja rękopisu:
Sophie Richmond

Projekt jest finansowany ze środków Komisji Europejskiej.

Podręcznik powstał dzięki wsparciu Unii Europejskiej.
Zawartość niniejszej strony internetowej przedstawia wyłącznie poglądy autorów,
które nie odzwierciedlają w żadnym razie oficjalnego stanowiska Unii Europejskiej.

Fotografia na okładce:
Dzieci dźwigające wodę w północnej części Ghany.
Źródło: **András Megyeri**

Instrumenty kampanii i działania, o których mowa jest w podręczniku,
mogą być swobodnie wykorzystane.
MRG nie ponosi odpowiedzialności za konsekwencje wiążące się z powyższym.

Wydawca e-książki:
ElektroPress Studio

SPIS TREŚCI

Najważniejsze skróty	4
Wstęp	5
Prawa człowieka i rozwój	7
Rozwój, wymogi prawne i UE: przygotowanie ram działania dla nowych krajów członkowskich	14
Stawianie czoła wyzwaniom w zakresie polityki rozwojowej przez nowe państwa członkowskie	23
Studium przypadku: przykłady polityk rozwojowych nowych państwach członkowskich	34
Edukacja rozwojowa: istota i znaczenie dla organizacji pozarządowych	39
Praktyczny poradnik przeprowadzania kampanii na rzecz współpracy rozwojowej z uwzględnieniem perspektywy praw człowieka	45
Perspektywa Praw Człowieka w Rozwoju w praktyce afrykańskiej: trzy studia przypadku	62
Najważniejsze międzynarodowe dokumenty prawne	79
Glosariusz	90
Inne źródła	93
Autorzy	99

NAJWA NIEJSZE SKRÓTY

AKP	Afryka, Karaiby, region Pacyfiku
CAT	Konwencja przeciwko Torturom oraz Innemu Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu
CEDAW	Konwencja ONZ w Sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Kobiet
CMW	Konwencja o Ochronie Praw Wszystkich Pracowników - Migrantów i Członków Ich Rodzin
CRC	Konwencja o Prawach Dziecka
CRPD	Konwencja Praw Osób Niepełnosprawnych
DAC	Komitet Pomocy Rozwojowej
DCI	Instrument Współpracy Rozwojowej
DE	Edukacja Rozwojowa
DG	Dyrekcje Generalne
EDF	Europejski Fundusz Rozwojowy
EISP	Europejski Instrument Sąsiedztwa i Partnerstwa
ETPC	Europejski Trybunał Praw Człowieka
GNI	Dochód Narodowy Brutto
HRBA	Perspektywa Praw Człowieka we Współpracy Rozwojowej
IC	Instrument dla Krajów Uprzemysłowionych
ICERD	Konwencja w Sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Rasowej
IPA	Instrument Przedakcesyjny
LDCs	Najmniej Rozwinięte Kraje
MDGs	Milenijne Cele Rozwoju
MOP	Międzynarodowa Organizacja Pracy
MPPOiP	Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych
MPPGSiK	Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych
NGDO	organizacje pozarządowe zajmujące się współpracą rozwojową
NGO	organizacje pozarządowe
NMS	nowe kraje członkowskie
ODA	Oficjalna Pomoc Rozwojowa
ONZ	Organizacja Narodów Zjednoczonych
OWGR	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
PE	Parlament Europejski
TEC	Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską
TEU	Traktat o Unii Europejskiej
UA	Unia Afrykańska
UE	Unia Europejska
UNDM	Deklaracja ONZ w sprawie Osób Należących do Mniejszości Narodowych lub Etnicznych, Religijnych i Językowych
UNDP	Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju
UNGA	Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych
UNICEF	Fundusz Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci
WE	Wspólnota Europejska
WNP	Wspólnota Niepodległych Państw

WSTĘP

W opinii Louise Arbour, byłego Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka, ubóstwo jest największym wyzwaniem, przed którym stoi współczesny świat. Pomimo przekonania, że zlikwidowanie ubóstwa jest realne, a zobowiązanie się rządów do osiągnięcia tego celu zostało wyraźnie sformułowane w Milenijnych Celach Rozwoju (MDG), to jednak wizja świata wolnego od problemu ubóstwa pozostaje odległą perspektywą. Społeczności marginalizowane, cierpiące z powodu społecznego wykluczenia i dyskryminacji, np.: mniejszości etniczne, narodowe, religijne i językowe – najczęściej dotknął problem ubóstwa. Wysiłki ubiegłych dziesięcioleci w zakresie współpracy rozwojowej ocenia się jako – nieskuteczne, niewystarczające, ponadto uznaje się, że dopuszczono się korupcji i marnotrawstwa. Ta ocena doprowadziła do przewartościowania modelu międzynarodowej współpracy rozwojowej. W rezultacie wykształciło się nowe podejście łączące rozwój z międzynarodowymi ramami praw człowieka. Zastosowanie perspektywy praw człowieka we współpracy rozwojowej (HRBA) pozwoliło na stworzenie nowego języka i wypracowanie narzędzi umożliwiających sformułowanie skuteczniejszych i sprawiedliwszych odpowiedzi na różne wymiary ubóstwa. Rozwój stał się prawem człowieka, które – wraz z międzynarodowymi zasadami ochrony praw człowieka – zobowiązuje kraje członkowskie do poszanowania, ochrony i wywiązywania się z zapewnienia prawa do rozwoju, przy jednoczesnym określeniu posiadaczy tego prawa.

Unia Europejska jest największym donatorem na świecie. Wraz z jej rozszerzeniem, które nastąpiło w latach 2004–2007, część krajów Środkowej i Południowo-Wschodniej Europy została obarczona prawnym obowiązkiem udzielenia pomocy w zakresie współpracy rozwojowej, pomimo zdecydowanie odmiennego doświadczenia w tej materii od starych krajów członkowskich UE. Jeszcze pięć lat

od rozszerzenia niektóre nowe kraje członkowskie (NMS) ciągle borykają się z problemem stworzenia własnych polityk rozwojowych. Raczujący sektor organizacji pozarządowych zajmujących się współpracą rozwojową (NGDO) w tych krajach jest cały czas w trakcie określania własnego miejsca i roli, podczas gdy opinia publiczna nie przejawia zainteresowania i jej poparcie dla pomocy rozwojowej jest małe. Powiązanie praw człowieka z rozwojem pozostaje ciągle sprawą przyszłości.

W latach 2008–2009, w celu przewyciężenia różnic, Międzynarodowa Grupa Praw Mniejszości (MRG, Minority Rights Group International) wprowadziła w życie edukacyjny program rozwojowy pod tytułem: „Promując rozwój w Europie: w kierunku masy krytycznej i poza nią”. Celem programu było zwiększenie potencjału organizacji pozarządowych działających na polu współpracy rozwojowej w nowych krajach członkowskich w zakresie zwiększania świadomości opinii publicznej w temacie współpracy rozwojowej w krajach rozwijających się oraz korzyści związanych z przyjęciem perspektywy praw człowieka w ich pracy na rzecz tych krajów. Ten podręcznik, jako część projektu, oferuje pewne praktyczne wskazówki. Podręcznik dedykowany jest organizacjom pozarządowym, które zajmują się współpracą rozwojową w nowych państwach członkowskich, a także organizacjom i oddolnym inicjatywom, podejmującym się działań w zakresie edukacji rozwojowej lub rzecznictwa na jej rzecz lub też realizujących kampanie promujące Milenijne Cele Rozwoju. Podręcznik ten został napisany specjalnie z uwzględnieniem specyfiki nowych krajów członkowskich i ich sektorów państwowych.

Podręcznik ten jest wynikiem końcowym pracy wielu osób; w jego przygotowaniu wzięły udział organizacje pozarządowe zajmujące się tematyką edukacji rozwojowej z Węgier, Malty, Polski, Łotwy, Słowacji i Słowenii, eksperci w temacie edukacji roz-

82 procent obywateli UE nigdy nie słyszało o Milenijnych Celach Rozwoju.

(http://www.eepa.be/wcm/dmdocuments/EU_0706XX_Eurobarometer.pdf)

Narzędzia kampanii, o których mowa jest w podręczniku, mogą być swobodnie wykorzystane. W przypadku jakichkolwiek uwag i sugestii, mających na celu poprawę niniejszego materiału, kliknij [tu](#).

wojowej, działacze zajmujący się współpracą rozwojową i prawami człowieka pracujący na terenie Etiopii, Kenii i Ugandy, a także inni eksperci z dziedziny praw człowieka i współpracy rozwojowej, praktycy i naukowcy.

MILLENIJNE CELE ROZWOJU

Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych (ONZ) w przyjęło w 2000 roku Deklarację Milenijną, zobowiązanie o charakterze globalnym, w celu likwidacji skrajnego ubóstwa. W 2005 r. została wydana publikację pod tytułem: „*Inwestowanie w rozwój: praktyczny plan osiągnięcia Milenijnych Celów Rozwoju*”. Dokument został wypracowany przez niezależne ciało doradcze pod kierownictwem profesora Jeffreya Sachs. Milenijne Cele Rozwoju to:

- ❑ **Cel nr 1: Zlikwidowanie skrajnego ubóstwa i głodu**
- ❑ **Cel nr 2: Zapewnienie powszechnego nauczania na poziomie podstawowym**
- ❑ **Cel nr 3: Wspieranie zrównoważenia w pracach mężczyzn i kobiet oraz wzmocnienie pozycji kobiet**
- ❑ **Cel nr 4: Zmniejszenie wskaźnika umieralności dzieci**
- ❑ **Cel nr 5: Poprawa stanu zdrowia kobiet ciężarnych i położnic**
- ❑ **Cel nr 6: Zwalczanie AIDS, malarii i innych chorób**
- ❑ **Cel nr 7: Zapewnienie stanu równowagi ekologicznej środowiska**
- ❑ **Cel nr 8: Rozwijanie i wzmocnianie światowego partnerstwa w sprawach rozwoju**

CZY WIEDZIAŁEŚ, E?

W momencie przyjęcia Milenijnych Celów Rozwoju doszło do zmiany modelu międzynarodowej współpracy rozwojowej, bowiem po raz pierwszy w planie redukcji ubóstwa zawarto termin jego realizacji (2015 r.) i wskaźniki rozwoju.

- ❑ Milenijne Cele Rozwoju są przez wielu krytykowane za brak wyraźnego odwołania do praw człowieka oraz praw mniejszości, jak też za ustanowienie niewystarczającego celu – redukcji poziomu ubóstwa o połowę. Ubocznym skutkiem Milenijnych Celów Rozwoju jest odciążenie uwagi od celów zawartych w traktatach praw człowieka.
- ❑ Do każdego Milenijnego Celu Rozwoju przyporządkowane są określone cele wraz z odpowiadającymi im wskaźnikami. Wskaźników jest sześćdziesiąt. Na Milenijne Cele Rozwoju powołują się programy współpracy rozwojowej, jak i instrumenty prawa międzynarodowego, pomimo, że nie mają one charakteru zobowiązań prawnych, ale jedynie wytycznych.
- ❑ Co roku kraje publikują dane, ponadto raport zawierający wskaźniki rozwoju ludzkiego (Human Development Report) oraz raporty regionalne z realizacji Milenijnych Celów Rozwoju, które zawierają dogłębne statystyki, a także sprawozdania z realizowanych projektów na całym świecie.
- ❑ Milenijne Cele Rozwoju wzbudzają wiele krytyki. Towarzyszy temu m.in. przekonanie, że ich realizacja stanie się ważniejsza od wywiązania się ze zobowiązań w zakresie ochrony praw człowieka.
- ❑ Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (UNDP) jest wiodącą agencją mającą na celu realizację Milenijnych Celów Rozwoju.

Mimo, że może brać udział w wyborze swoich przywódców, „młody człowiek, dotknięty AIDS, nieumiejący czytać i pisać, stojący na skraju śmierci głodowej, nie jest wolnym człowiekiem. Tak samo kobieta, która być może zarabia wystarczająco, aby móc przeżyć, ale jednocześnie żyje w cieniu codziennej przemocy i nie posiada prawa głosu, też nie jest wolnym człowiekiem.” (Sprawozdanie Sekretarza Generalnego ONZ mające na celu dokonanie reformy, In Larger Freedom [W większej wolności], 2005)

Rozmowy plenarne na Wspólnym Zgromadzeniu Parlamentarnym AKP-EU w Ljubljanie, Słowenia. Źródło: Balázs Lerner

ROZDZIAŁ 1

PRAWA CZŁOWIEKA I ROZWÓJ

Poniższy rozdział przedstawia złożoność natury praw człowieka i pomocy rozwojowej oraz wzajemne powiązania pomiędzy nimi. Prawa człowieka i pomoc rozwojowa, pomimo wykorzystania odmiennych środków osiągnięcia zmiany prawa, mają wspólny cel: zapewnienie każdemu człowiekowi godnego życia. Rozdział ten definiuje również pojęcie rozwoju i przedstawia mające znaczenie dla tej dziedziny ramy międzynarodowych standardów praw człowieka. Następnie wyjaśnia pojęcie współpracy rozwojowej z perspektywy praw człowieka – jej podstawowe koncepcje i zasady.

CO TO JEST ROZWÓJ?

Rozwój jest czymś więcej niż akumulacją bogactwa lub wzrostem produktu krajowego. Rozwój człowieka jest paradygmatem, który stwarza odpowiednie warunki, aby człowiek mógł w pełni wykorzystywać swoje możliwości i być w stanie wieść produktywnie i twórczo życie. W ramach tego paradygmatu wzrasta możliwość wyboru sposobu życia, jakie człowiek uważa za wartościowe.

Deklaracja ONZ o Prawie do Rozwoju (1986 r.) określa rozwój w następujący sposób:

„Wszechstronny proces gospodarczy, społeczny, kulturowy i polityczny, którego celem jest stała poprawa dobra całej populacji i wszystkich jednostek, na podstawie ich aktywnego, dobrowolnego i znaczącego uczestnictwa w rozwoju, poprzez sprawiedliwy podział dobrodziejstw, jakie on niesie ze sobą.”

Prawo do rozwoju jest niezbywalnym prawem człowieka. Na jego mocy każda istota ludzka i wszyscy ludzie mają prawo do udziału, przyczyniania się i czerpania korzyści z rozwoju gospodarczego, społecznego, kulturalnego i politycznego, w którym wszystkie prawa człowieka i podstawowe wolności mogą być w pełni zrealizowane.

Pojęcie ubóstwa jest przeciwstawne możliwości korzystania z prawa do rozwoju. Według Komitetu Praw Ekonomicznych, Socjalnych i Kulturalnych ONZ ubóstwo jest takim stanem, w którym człowiek przez dłuższy czas jest pozbawiony środków do życia, nie posiada możliwości wyboru innej formy życia, egzystuje w poczuciu braku bezpieczeństwa i w stanie bezsilności, a to wszystko jest niezbędne, aby móc żyć na odpowiednim poziomie oraz móc korzystać z innych praw obywatelskich, kulturalnych, ekonomicznych, politycznych i socjalnych.

W praktyce rozwój i prawa człowieka są powiązane. Nie można zrealizować jednego w separacji od drugiego. Celem obydwu jest wolność człowieka. Człowiek musi być wolny, aby móc dokonywać wyborów i uczestniczyć w procesie podejmowania decyzji mających wpływ na jego życie. Rozwój człowieka i prawa człowie-

Cele zrównoważonego rozwoju

Zrównoważony rozwój to rozwój, który zaspokaja potrzeby danej chwili, nie pomniejszając zdolności przyszłych pokoleń do zaspokojenia ich własnych potrzeb.

Cele społeczne: pełne zatrudnienie, równość, bezpieczeństwo, edukacja, służba zdrowia, partycypacja, tożsamość kulturalna itd.

Cele gospodarcze: wzrost, wydajność, stabilizacja itd.

Cele dotyczące ochrony środowiska: zdrowe środowisko, rozsądne wykorzystanie odnawialnych zasobów naturalnych, ochrona nieodnawialnych zasobów naturalnych itd.

ka, pomagając zapewnić wszystkim ludziom dobrobyt, godność, poczucie własnej wartości oraz szacunek wobec innych, wzajemnie się wzmacniają.

PRAWA CZŁOWIEKA I ROZWÓJ W KONTEKŚCIE PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO

Państwa są zobowiązane do zapewnienia poszanowania, ochrony i możliwości korzystania z przysługujących każdemu praw człowieka. Obowiązek ten wynika z międzynarodowych uregulowań w zakresie praw człowieka oraz ratyfikowanych przez państwa konwencji. Najważniejszy dokument prawa międzynarodowego, Karta Narodów Zjednoczonych, wymienia osiągnięcia w zakresie współpracy międzynarodowej w dziedzinie rozwiązywania międzynarodowych problemów gospodarczych, społecznych, kulturalnych lub o charakterze humanitarnym, oraz w promowaniu i szerzeniu szacunku dla praw człowieka oraz podstawowych wolności dla wszystkich, bez względu na rasę, płeć, język czy religię, co jest jednym z celów ONZ. W Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka po raz pierwszy zawarto powszechne oświadczenie dotyczące niezbywalnych praw człowieka.

Miało to miejsce ponad sześćdziesiąt lat temu. Od tego czasu dokonano interpretacji rozszerzającej praw człowieka w szeregu konwencji ONZ. Są to:

- Międzynarodowa Konwencja W Sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Rasowej (ICERD)
- Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych (ICCPR)
- Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych (ICESCR)
- Konwencja o Eliminacji Wszelkich Form Dyskryminacji Kobiet (CEDAW)
- Konwencja Przeciwko Torturom oraz Innemu Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CAT)
- Konwencja o Prawach Dziecka (CRC)
- Konwencja o Ochronie Praw Wszystkich Pracowników – Migrantów i Członków Ich Rodzin (CMW)
- Konwencja Praw Osób Niepełnosprawnych (CRPD)

Konwencje oparte są na kilku powtarzających się podstawowych zasadach. Są to:

- Powszechność i niepodzielność
- Równość i niedyskryminacja.
- Partycypacja i integracja
- Odpowiedzialność i rządy prawa

Prawa człowieka:

- Są powszechne, niepodzielne, niezbywalne, współzależne i wzajemnie powiązane.
- Każda kobieta, mężczyzna i dziecko ma prawo do korzystania z praw człowieka z racji bycia człowiekiem.
- Korzystanie z jednego prawa jest nierozdzielnie powiązane z korzystaniem z innych praw; naruszenie jednego prawa domyślnie będzie prowadziło do naruszenia szeregu kolejnych praw.
- Wszystkie prawa człowieka - obywatelskie, kulturalne, gospodarcze, polityczne, socjalne - są jednakowo ważne.
- Wszystkie istoty ludzkie są równe w godności i prawach.

Kilka przykładów praw człowieka

Prawa obywatelskie i polityczne

- Prawo do wolności osobistej i bezpieczeństwa
- Prawo do swobodnego poruszania się i wolnego wyboru miejsca zamieszkania
- Równość wobec prawa
- Niezależne i bezstronne sądownictwo
- Prawo do prywatności
- Wolność myśli, sumienia i wyznania
- Wolność wypowiedzi
- Prawo do stowarzyszeń
- Prawo do uczestniczenia w życiu publicznym
- Prawo do głosowania i kandydowania w wyborach
- Prawo do swobodnego określenia systemu politycznego
- Prawo mniejszości etnicznych, religijnych i językowych do korzystania z własnej kultury, do wyznawania i praktykowania własnej religii i do posługiwania się własnym językiem.

Prawa gospodarcze, socjalne i kulturalne

- Prawo do pracy, do tworzenia związków zawodowych oraz do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy
- Prawo do najwyższej realizacji poziomu zdrowia fizycznego i psychicznego
- Prawo do edukacji
- Prawo do odpowiedniego poziomu życia, włączając w to wyżywienie, odzież i mieszkanie
- Prawo do udziału w życiu kulturalnym
- Prawo do rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturalnego

- Zasada niedyskryminacji zabrania dyskryminacji w korzystaniu z pełni praw człowieka z jakichkolwiek powodów, takich jak np.: rasa, kolor skóry, płeć, język, wyznanie, poglądy polityczne lub inne, narodowe lub społeczne pochodzenie, majątek, urodzenie lub inny status.
- Pod wyrażeniem „lub inny status” należy rozumieć odmienną sytuację osobistą, zawód, styl życia, orientację seksualną i stan zdrowia.

ROZWÓJ A MNIEJSZOŚCI

Prawo do rozwoju jest także *prawem mniejszości*. W rzeczywistości prawo do uczestniczenia w procesie podejmowania decyzji – zwłaszcza w kwestiach mających wpływ na życie mniejszości – jak również do korzystania z dobrodziejstw, jakie niesie ze sobą rozwój, jest jednym z czterech kluczowych filarów, na których opierają się prawa mniejszościowe. Pozostałe trzy filary to – ochrona życia, ochrona tożsamości i jej promocja oraz antidyskryminacja.

Deklaracja ONZ o prawach osób należących do mniejszości narodowych, etnicznych, religijnych i językowych (UNDM) w artykule 5 wymaga, aby:

1. Polityki i programy państwowe należy planować i urzeczywistniać z należyтым uwzględnieniem uprawnionych interesów osób należących do mniejszości.
2. Międzynarodowe programy współpracy i pomocy należy planować i urzeczywistniać z należyтым uwzględnieniem informacji i doświadczeń, celem popierania wzajemnego zrozumienia i zaufania.

Artykuł 27 MPPOiP stał się inspiracją do stworzenia UNDM. Artykuł ten stanowi pierwszy przepis prawny odnoszący się do praw mniejszości, zawarty w konwencji ONZ dotyczącej praw człowieka. Artykuł ten stwierdza:

- Każdy człowiek i wszystkie narody mają prawo do udziału i korzystania z rozwoju gospodarczego, społecznego, kulturalnego i politycznego, a także realizacji w ich ramach pełni praw człowieka i podstawowych wolności.
- Zobowiązanie do przestrzegania praw człowieka należy do obowiązków państwa, z czego odpowiada ono przed swoimi wyborcami.

„W Państwach, w których istnieją mniejszości etniczne, religijne lub językowe, osoby należące do tych mniejszości nie mogą być pozbawione prawa do własnego życia kulturalnego, wyznawania i praktykowania własnej religii oraz posługiwania się własnym językiem wraz z innymi członkami danej grupy.”

Podobny przepis został zawarty w Konwencji o Prawach Dziecka (CRC). Artykuł 30 konwencji stwierdza:

„W tych państwach, w których istnieją mniejszości etniczne, religijne lub językowe bądź osoby pochodzenia rdzennego, dziecku należącemu do takiej mniejszości lub dziecku pochodzenia rdzennego nie można odmówić prawa do posiadania i korzystania z własnej kultury, do wyznawania i praktykowania swojej religii lub do używania własnego języka, łącznie z innymi członkami jego grupy.”

Zbiór praw wypracowanych przez ONZ i inne organizacje o charakterze regionalnym zajmujące się mniejszościami ma na celu zapewnienie korzystania przez mniejszości z praw człowieka, na tych samych zasadach, co reszta obywateli. W szczególności chronić należy odrębną tożsamość mniejszości przed dyskryminacją oraz przedsięwziąć specjalne działania mające na celu zachowanie ich kultur, religii i języków. Wspierać należy ich równy udział w sferze publicznej. Wynika to z zobowiązań państw w stosunku do osób należących do mniejszości.

WSPÓŁPRACA ROZWOJOWA Z PERSPEKTYWY PRAW CZŁOWIEKA

Niektóre wcześniejsze koncepcje stosowane we współpracy rozwojowej okazały się szkodliwe i nie były w stanie przynieść trwałych rezultatów. Pomimo ich znaczenia etycznego (ma to nadal duże znaczenie), tradycyjne „podejście dobroczynne”, z łatwością traktuje odbiorców pomocy - jako obiekty, a nie - jako part-

nerów. Dobroczynne podejście ma tendencje paternalistyczne. W efekcie beneficjenci są sprowadzani do roli biernych odbiorców, którzy nie są w stanie pomóc sami sobie. To podejście ma tendencję do powielania istniejącej struktury władzy, w efekcie nie jest możliwe osiągnięcie trwałych rezultatów.

Kamienie milowe współpracy rozwojowej z perspektywy praw człowieka

- ❑ 1986: Deklaracja o Prawie do Rozwoju (UNGA A/RES/41/128)
- ❑ 1993: Światowa Konferencja Praw Człowieka (Deklaracja Wiedeńska i Plan Działania, powołanie do życia stanowiska Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do Spraw Praw Człowieka)

„Wszystkie prawa człowieka są powszechne, niepodzielne, wzajemnie zależne i powiązane ze sobą. Społeczności międzynarodowe muszą traktować prawa człowieka na całym świecie w sposób sprawiedliwy i równy, stosując te same zasady i z taką samą siłą. Podczas gdy muszą one brać pod uwagę odmienności regionalne i narodowe, a także kontekst historyczny, kulturowy i religijny – ich obowiązkiem jest, niezależnie od ich politycznego, gospodarczego i kulturalnego systemu, promocja i ochrona wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności” (UN Doc. A/CONF.157/23, para. 5)

- ❑ 1997–2005: Reforma wsparta przez Sekretarza Generalnego ONZ; zgodnie z reformą powinna nastąpić inkorporacja praw człowieka do polityk ONZ, w tym do polityk w zakresie współpracy rozwojowej.

„Prawa człowieka muszą zostać włączone w proces podejmowania decyzji i powinny stać się częścią dyskusji w trakcie prac ONZ. Założenie postraktowania praw człowieka jako dominującej koncepcji myślowej zyskało większą uwagę w ostatnich latach, ale do tej pory nie udało się w odpowiedni sposób zawrzeć praw człowieka w głównych politykach i kluczowych decyzjach” (UN Doc. A/59/2005, para. 144).

W trakcie całego procesu planowania, podejmowania decyzji, wykonania i ewaluacji należy stosować następujące zasady.

1. System ochrony praw człowieka. Należy konsekwentnie odwoływać się do międzynarodowych systemów ochrony praw człowieka. Zawierają one zestawy uniwersalnych i obiektywnych standardów, dzięki którym można dokonywać pomiarów wpływu stanowiących praw, polityk i przeprowadzanych interwencji.

2. Wzmocnienie. Współpraca rozwojowa z perspektywy praw człowieka prowadzi do wzmocnienia. Wzmacnia i buduje potencjał bezbronnych grup, aby mogły domagać się własnych praw, stwarza możliwość wypowiedzania się, przekształcając je w aktywne podmioty. Marginalizowane społeczności, jak mniejszości etniczne, kobiety, starcy, dzieci, osoby niepełnosprawne są szczególnie narażone i najbardziej skorzystałyby z wzmocnienia swojej pozycji.

3. Uczestnictwo. Uczestnictwo jest nie tylko narzędziem do osiągnięcia celu, ale także podstawowym prawem człowieka, z którego należy korzystać dla własnego dobra. Efektywne uczestnictwo w rozwoju wymaga konkretnych mechanizmów i ustaleń na różnych poziomach podejmowania decyzji w celu pokonania przeszkód napotykanym przez grupy marginalizowane, mniejszości cierpiące z powodu dyskryminacji oraz ludzi żyjących w ubóstwie.

4. Niedyskryminacja. Celem współpracy rozwojowej jest eliminacja dyskryminacji, dlatego powinna się one skupiać na grupach i jednostkach najbardziej narażonych na łamanie praw człowieka, w tym na członkach grup mniejszościowych. Powszechny zakaz dyskryminacji znajduje się w międzynarodowym ustawodawstwie dotyczącym prawa człowieka.

5. Odpowiedzialność. Prawa nakładają obowiązki, a obowiązki powinny być rozliczane. Jest nieodłączną cechą podejścia uwzględniającego perspektywę praw człowieka, że instytucje, prawne i administracyjne ustalenia w celu zapewnienia mechanizmu pociągania do odpowiedzialności są wbudowane w strategię współpracy rozwojowej. Te mechanizmy muszą być przejrzyste, dostępne i skuteczne.

WSPÓŁPRACA ROZWOJOWA Z PERSPEKTYWY PRAW CZŁOWIEKA TO NIE TYLKO TEORIA: ZASTOSUJ TO W PRAKTYCE

- ❑ Zbuduj partnerstwo – postaraj się nawiązać relacje z możliwie największą liczbą podmiotów i postaraj się rozbudować je na tyle, na ile to jest możliwe. Zbuduj partnerstwo z odpowiednimi posiadaczami praw.
- ❑ Szukaj rozwiązania problemu w analizie przyczyn źródłowych, bez względu na to jak trudno ci będzie do nich dotrzeć.
- ❑ Już na etapie programowania szukaj problemów strukturalnych.
- ❑ Rzecznictwo to bardzo skuteczne narzędzie, warto w nie zainwestować. Twoje argumenty muszą być oparte na dowodach. Jeśli brak jest niezbędnych danych (statystycznych), to najpierw staraj się je pozyskać.
- ❑ Na etapie programowania, wdrażania, oraz monitoringu/ewaluacji programu używaj szczególnych wskaźników. Wskaźniki służą tobie, a nie donatorom projektu.
- ❑ Dokonaj ewaluacji swoich wcześniejszych i obecnych projektów z punktu widzenia zasad HRBA. Wynik może być przydatny w procesie tworzenia przyszłych programów.
- ❑ Stosuj podejście multidyscyplinarne. Spójrz na swój dokument programowy ze wszystkich możliwych punktów widzenia i czerp ze wszystkich dziedzin wiedzy istotnych w danym kontekście, aby móc tworzyć programy na rzecz walki z niedorozwojem i realizacji praw człowieka.
- ❑ Podejmij natychmiastowe działania w obliczu pojawienia się problemu wrażliwości i braku równowagi w relacjach dawca-biorca oraz usuń przeszkody celem ułatwienia przebiegu procesów rozwojowych

W celu przezwyciężenia tych trudności wypracowano inne podejście, którego podstawą jest ocena potrzeb regionu, któremu ma być udzielona pomoc rozwojowa. Jest to podejście oparte na ocenie potrzeb. Jednakże, tak długo jak donor będzie określał potrzeby beneficjentów, tak długo wzajemne relacje będą oparte na nierównowadze sił. W istocie, podejście oparte na ocenie potrzeb nie różni się zasadniczo od podejścia dobroczynnego. Doświadczenie pokazuje, że podejście oparte na ocenie potrzeb często w praktyce polega na dostarczaniu przez donatora krajom rozwijającym się nadwyżek dóbr, jakie są w jego dyspozycji, niezależnie od tego, czy są one przydatne, czy nie.

Podstawę współpracy rozwojowej z perspektywy praw człowieka stanowią normy i wartości zawarte w międzynarodowych konwencjach ochrony praw człowieka, które spełniają tę samą rolę w przypadku polityk rozwojowych i działań instytucji rozwojowych. W obrębie tego paradygmatu procesy realizacji celów rozwojowych stają się równie ważne jak same cele.

ZASADY WSPÓŁPRACY ROZWOJOWEJ Z PERSPEKTYWY PRAW CZŁOWIEKA

Prawa człowieka odgrywają zasadniczą rolę w rozwoju ludzkim: standardy praw człowieka i związane z nimi zasady wzmacniają strategię rozwoju poprzez skupienie się w systemie odpowiedzialności na dyskryminacji, bezbronności i słabościach.

WIELOKROTNA DYSKRYMINACJA

Wiele konwencji praw człowieka zawiera artykuły odnoszące się do grup szczególnie narażonych na łamanie praw człowieka. Na przykład artykuł 23 CRC odnosi się do ochrony dzieci niepełnosprawnych. Artykuł 10(3) MPPGSiK zawiera specjalne środki ochrony dla dzieci w odniesieniu do wykonywanej przez nie pracy. Artykuł 6 CPRD oświadcza wyraźnie, iż kobiety i dziewczynki są

szczególnie narażone na wielokrotną dyskryminację, wobec czego należy przedsięwziąć specjalne środki ochrony w celu ochrony ich praw i wolności. Podczas gdy CERD wymienia powszechne prawa człowieka zawarte w dwóch konwencjach (w MPPOiP i w MPPGSiK) i rozwija zobowiązania państw w zakresie zapobiegania, karania i ścigania aktów dyskryminacji ze względu na rasę, kolor skóry, pochodzenie czy pochodzenie narodowe lub etniczne.

Wiele z tych artykułów nie wykracza poza stwierdzenie, że jednostki należące do poszczególnych grup lub które doświadczają wielokrotnej dyskryminacji powinny zostać otoczone specjalną opieką. Pozornie, system konwencji dokonuje podziału ludzkości na wiele grup, gdzie każdy posiada prawa człowieka, ale niektóre prawa są określone przez różne konwencje. Niektóre grupy, jak na przykład kobiety zajmujące się rolnictwem, pojawiają się w CEDAW, ale nie istnieje osobna konwencja dotycząca praw osób pracujących na roli. Najbardziej złożoną w tym względzie konwencją jest CRPD, gdyż dotyczy problemów licznych grup narażonych na dyskryminację.

Krytyka

Wysiłki na rzecz rozwoju są często przedmiotem krytyki. Zarzuca się, że pomoc rozwojowa jest niczym innym jak nową formą kolonializmu, bądź wręcz formą narzucania całej reszcie świata przez Zachód (lub Północ) własnego systemu wartości. Krytyka ta traci na znaczeniu, gdy we współpracy rozwojowej uwzględnia się możliwość rzeczywistej partycypacji beneficjentów, bowiem wtedy to oni zaczynają być odpowiedzialni za kierowanie własnymi sprawami.

Rozwiązania w kwestii radzenia sobie z problemem wielokrotnej dyskryminacji dostarcza podejście z perspektywy praw człowieka i stosowane przez nie podstawowe zasady. Na przykład, kiedy cel MDGs dotyczący powszechnego nauczania na poziomie podstawowym został niemalże osiągnięty, i kiedy okazało się, że na brakujący procent składają się dziewczynki z obszarów wiejskich z pewnych mniejszości etnicznych, to wiedzieliśmy, że wcześniejsza ocena sytuacji oraz plan projektu wymaga poprawy. Ostrożne zastosowanie tych zasad może pomóc w przewyciężeniu złożoności i wyzwań stawianych przez wielokrotną dyskryminację.

Demonstracja mająca na celu podniesienie świadomości społeczeństwa, Budapeszt, Węgry. Źródło: Balázs Lerner

ROZDZIAŁ 2

ROZWÓJ, WYMOGI PRAWNE I UE: PRZYGOTOWANIE RAM DZIAŁANIA DLA NOWYCH KRAJÓW CZŁONKOWSKICH

Rozdział ten prezentuje główne podmioty i ramy prawne działań UE oraz przedstawia zobowiązania przyjęte na polu współpracy rozwojowej. Rozdział zawiera również krótkie opisy najważniejszych dokumentów oraz przedstawia polityki stosowane przez UE w zakresie pomocy rozwojowej.

DLACZEGO UE ANGAŻUJE SIĘ WE WSPÓŁPRACĘ ROZWOJOWĄ?

Istnieje kilka powiązanych ze sobą przyczyn zaangażowania UE we współpracę rozwojową. Jedną z nich są uwarunkowania historyczne: po podpisaniu traktatów ustanawiających Wspólnoty Europejskiej (WE) europejskie imperia kolonialne uległy rozpadowi. Podczas gdy państwa postkolonialne rozpoczynały budowę własnych instytucji państwowych, państwa europejskie potrzebowały utrzymać związki polityczne i ekonomiczne z nimi (w kontekście polityki zimnej wojny). Pierwsze porozumienia dotyczące pomocy rozwojowej dotyczyły głównie krajów „powiązanych” z krajami członkowskimi Unii Europejskiej, co w praktyce oznaczało ich wcześniejsze kolonie. UE często powołuje się na kwestie bezpieczeństwa. Politycy często odwołują się do wysiłków na rzecz zwalczania międzynarodowego terroryzmu, jak również do idei Europy-bastionu. Pomoc rozwojowa jest postrzegana jako sposób na powstrzymanie napływu imigrantów.

Do gospodarczych przyczyn zaangażowania się w pomoc rozwojową należą międzynarodowe inwestycje, w szczególności kontakty handlowe (rozwój infrastruktury w celu stworzenia warunków do sprzedaży produktów na rynki krajów rozwijających się), turystyka i outsourcing przedsiębiorstw (pracownikom w krajach rozwijających się można wypłacać o wiele niższe płace niż w krajach rozwiniętych). Za zobowiązaniami podjętymi przez UE stoją również przyczyny natury etycznej i moralnej, ale najbardziej oczywiste są przyczyny natury prawnej.

RAMY PRAWNE WSPÓŁPRACY ROZWOJOWEJ

Obowiązki państw wynikające z Karty Narodów Zjednoczonych

Artykuł 1(3) Karty Narodów Zjednoczonych stwierdza, że jednym z celów ONZ jest „Doprowadzić do współdziałania międzynarodowego w rozwiązywaniu zagadnień o charakterze gospodarczym, społecznym, kulturalnym lub humanitarnym, jak również popierać i za-

chęcać do poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności dla wszystkich, bez względu na rasę, płeć, język lub wyznanie.” Można powiedzieć, że niedorozwój pewnych krajów nie jest problemem międzynarodowym, ale w dzisiejszym świecie to nie jest prawda, nie było to prawdą już od pewnego czasu. Od dawna zdawano sobie sprawę, że ubóstwo, poważne lub długotrwałe naruszenie praw człowieka, ekonomiczna lub polityczna niestabilność prowadziły do konfliktów, które rzadko pozostawały sprawą wewnętrzną jedynie”.

Odpowiedzialność krajów członkowskich UE

Karta Narodów Zjednoczonych uznaje pierwszeństwo obowiązków z niej wynikających w stosunku do obowiązków wynikających z jakiegось innego porozumienia międzynarodowego (artykuł 103). Zgodnie z postanowieniami Karty, kraje członkowskie UE pozostają odpowiedzialne za swoje działania, niezależnie od tego, jakie kompetencje przekazały organizacji międzynarodowej – mianowicie Unii Europejskiej (Europejski Trybunał Praw Człowieka, *Bosphorus Airways v. Ireland*, 2005). Większość państw członkowskich ONZ ratyfikowała główne konwencje praw człowieka (przynajmniej MPPOiP i MPPGSiK), zatem zarówno kraje-donatorzy, jak i kraje-odbiorcy zobowiązane są przestrzegać tych samych zobowiązań w zakresie praw człowieka. Ponadto traktaty ustanawiające UE stwierdzają wyraźnie, że wolność, demokracja, poszanowanie praw człowieka i podstawowych wolności, rządy prawa są powszechnymi zasadami, które państwa członkowskie szanują i promują w trakcie ich wspólnych działań, w zgodzie z postanowieniami Karty Narodów Zjednoczonych (zob. artykuł 177 TEC i artykuł 6 TEU).

Podstawy prawne: Traktat Ustanawiający Wspólnotę Europejską

Współpracę rozwojową reguluje przede wszystkim Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (TEC) (1957 r.). Polityka w zakresie współpracy rozwojowej należy do filaru I Unii Europejskiej. Oznacza to, że kompetencje w zakresie podejmowania decyzji nale-

Skrócona wersja TEC: cele współpracy rozwojowej WE

Artykuł 177

(1) Polityka Wspólnoty w dziedzinie współpracy na rzecz rozwoju, stanowiąc uzupełnienie polityk realizowanych przez Państwa Członkowskie sprzyja:

... trwałemu rozwojowi gospodarczemu i społecznemu krajów rozwijających się, a w szczególności najmniej uprzywilejowanym spośród nich;
... harmonijnemu i stopniowemu włączaniu krajów rozwijających się do gospodarki światowej;
... walce z ubóstwem w krajach rozwijających się.

(2) Polityka Wspólnoty w tej sferze przyczynia się do osiągnięcia ogólnego celu rozwoju i wzmocnienia demokracji i zasady państwa prawnego oraz poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności.

żą do instytucji UE. Warto zauważyć, że współpraca rozwojowa WE uzupełnia działania państw członkowskich w tym obszarze (uzupełniające kompetencje).

Europejski Konsensus dot. Rozwoju

Europejski Konsensus dot. Rozwoju jest polityczną deklaracją programową, którą Komisja Europejska, Rada i Parlament Europejski podpisały w 2005 r.

Cele programu:

- Stworzenie zbioru wspólnych zasad w celu ich implementacji do polityk współpracy na rzecz rozwoju 27 państw członkowskich.

- Skupienie się na redukcji ubóstwa i przypomnienie państwom o zobowiązaniu do osiągnięcia MDG poprzez konieczność podjęcia przez nie wysiłków na rzecz zrównoważonego rozwoju.

Działania WE koncentrują się na następujących obszarach:

- Handel, integracja regionalna; środowisko i zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi; infrastruktura; woda i energia; rozwój obszarów wiejskich, rolnictwo i bezpieczeństwo żywności; zarządzanie, demokracja, prawa człowieka, wsparcie dla reform gospodarczych i instytucjonalnych; zapobieganie konfliktom i destabilizacji państw; rozwój ludzki; a także spójność społeczna i zatrudnienie.

Ocena:

- Oświadczenie to nie wykracza ponad zobowiązania w zakresie praw człowieka zawarte w traktatach.
- Nie włącza perspektywy praw człowieka do polityk i zasad ich implementacji.
- Nie definiuje obowiązku przestrzegania praw człowieka jako celu współpracy rozwojowej.

Europejski Konsensus dot. Pomocy Humanitarnej

Europejski Konsensus dot. Pomocy Humanitarnej jest polityczną deklaracją programową przyjętą przez Komisję Europejską, Radę i Parlament Europejski w 2007 r.

Cele programowe:

- Podkreśla dobre praktyki donatorów.
- Zapewnia ramy dla wzmocnienia współpracy wewnątrz UE.

Tabela 1.: Zobowiązania podjęte w stosunku do UE

Planowany termin	EU-15		EU-12	
	Pojedyncze minimum ODA/GNI	Kolektywna przeciętna ODA/GNI	Pojedyncze minimum ODA/GNI	Kolektywna przeciętna ODA/GNI
2010	0.50%	0.56%	0.17%	0.17%
2015	0.70%	0.70%	0.33%	0.33%

- ❑ Porusza kwestię złożoności procesu koordynacji w ramach akcji humanitarnych z udziałem UE, organizacji międzynarodowych i pozarządowych oraz społeczności lokalnych.
- ❑ Zapewnia wsparcie dla społeczności szczególnie narażonych poprzez redukcję ryzyka oraz planowanie na wypadek wystąpienia katastrofy humanitarnej.
- ❑ Zapewnia spójność, komplementarność i skuteczność polityk powiązanych z pomocą humanitarną (np. zarządzanie kryzysowe i bezpieczeństwo żywnościowe). Jednocześnie podkreśla zasadę niezależności

Umowa z Cotonou

Umowa z Cotonou to porozumienie partnerskie pomiędzy UE, jej krajami członkowskimi, a 79 krajami Afryki, Karaibów i Pacyfiku (AKP), podpisane w 2000 r., a ratyfikowane w 2002 r. Umowa ta poprzedziła Umowy z Yaoundé (1964–75) i z Lomé (1975–2000).

Cele:

- ❑ Ustanawia ramy dla współpracy na rzecz rozwoju z krajami AKP na następne 20 lat oraz zasadę rewizji raz na pięć lat, z wyjątkiem przepisów dotyczących współpracy gospodarczej i handlowej.

Umowa określa pięć współzależnych aspektów partnerstwa:

- ❑ Wzmocnienie stosunków politycznych pomiędzy państwami AKP i UE;
- ❑ Promocję podejścia opartego na zasadzie uczestnictwa, włączenie społeczeństwa obywatelskiego, sektora prywatnego i innych uczestników pozapaństwowych;
- ❑ Strategie rozwoju oraz priorytety celu redukcji ubóstwa;
- ❑ Nowe ramy współpracy gospodarczej i handlowej;
- ❑ Reformę współpracy finansowej.

Ocena:

Umowa z Cotonou jest wyrazem nowego podejścia we współpracy z krajami AKP, które charakteryzuje większa elastyczność oraz zaangażowanie aktorów pozarządowych. W 2005 r. do umowy wprowadzono poprawki, które zawierały odniesienie do MDG, mianowicie do ochrony zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego oraz praw kobiet; przepisy o konieczności wzmocnienia współpracy między krajami AKP, itd. W sferze gospodarczej porozumienie kładzie nacisk na Umowy o Partnerstwie Gospodarczym (ang. *Economic Partnership Agreements – EPA*) pomiędzy UE a sześcioma regionami AKP (Karaiby, Pacyfik, Południowa, Centralna, Wschodnia i Zachodnia Afryka). Na 2000 r. planowany jest przegląd średniookresowy, prawdopodobnie wtedy do dokumentu wprowadzono zostaną zasadnicze zmiany.

Strategia UE wobec Afryki

Jest to dokument strategiczny, w formie międzynarodowego porozumienia, pomiędzy Radą UE a Unią Afrykańską (UA), uzgodniony w 2005 r., zatwierdzony przez Radę UE w 2006 r. i przez UA w 2007 r. W 2007 r. przyjęto Deklarację Lizbońską, która określiła zasady i zobowiązania partnerstwa. Deklarację Lizbońską przyjęto w tym samym czasie, co wspólną strategię i pierwszy trzyletni plan działania (2008–10).

Cele polityki:

- ❑ Skupia się na partnerstwie politycznym, wykracza poza formułę „dialogu” i zakłada wspólne działania oparte na wspólnych interesach. Strategia traktuje Afrykę jako całość i uznaje UA za kluczowego partnera.
- ❑ Poza celami politycznymi, Komisja Europejska zaproponowała pięć wspólnych inicjatyw, - na polu energii, zmian klimatu; migracji, mobilności i zatrudnienia; demokratycznych rządów; architektury politycznej i instytucjonalnej. Inicjatywy te włączono do planu działania.

Ocena:

Strategia daje możliwość udziału uczestnikom pozapaństwowym. Jej podstawą stało się zarządzanie. EPA w zamierzeniu mają być strategiami służącymi integracji krajów AKP z gospodarką światową, spotkały się jednakże z krytyką, jako mogące szkodzić gospodarkom w dużym stopniu uzależnionym od preferencyjnego dostępu do rynków UE.

Paryska Deklaracja nt. Efektywności Pomocy Rozwojowej

W instrumentach polityk UE, obok odniesień do MDG, znajdują się również częste odniesienia do Paryskiej Deklaracji nt. Efektywności Pomocy Rozwojowej, mimo że instrumenty te nie dotyczą jedynie polityk UE w zakresie współpracy rozwojowej.

Deklaracja została podpisana przez rządy krajów-donatorów w 2005 r., w tym przez UE pod przewodnictwem Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OWGR). To jest deklaracja, dlatego dokument ten nie jest prawnie zobowiązujący.

Cele:

- ❑ Rządy krajów-donatorów zobowiązały się do „poszanowania przywództwa kraju partnerskiego i udzielenia mu pomocy we wzmocnieniu potencjału w tym zakresie”.
- ❑ Fundamentami Deklaracji Paryskiej są:
  1. Własność koncepcji rozwojowych (kraje rozwijające się są odpowiedzialne za wypracowanie własnych strategii redukcji ubóstwa, ang. ownership)
  2. Dostosowanie (dostosowanie pomocy do strategii rozwojowych biorców i wykorzystywanie lokalnych strategii rozwojowych, ang. alignment)
  3. Harmonizacja (harmonizacja procedur regulujących przekazywanie wsparcia w celu uniknięcia powielania, ang. harmonization)

4. Zarządzanie dla rezultatów (skoncentrowanie się na celach rozwojowych i ich pomiarach, ang. managing for results)
5. Wzajemna odpowiedzialność (egzekwowanie odpowiedzialności w zakresie dostarczanych rezultatów zarówno od donatora, jak i beneficjenta, ang. mutual accountability).

W 2008 r. przedstawiciele państw rządów donatorów spotkali się w celu dokonania rewizji i zbadania postępu w odniesieniu do zasad efektywniejszego rozwoju. Okazało się, że nastąpił niewielki postęp. Program Działań z Akry zapowiadał natychmiastową implementację: zasady przejrzystości, zasady terminowego dostarczania informacji nt. procesu dostosowania (użycie strategii rozwojowych krajów-biorców), zasady warunkowości (upublicznienie warunków wydatkowania środków) i zasady przewidywalności (upublicznienie planów dot. wydatków oraz implementacji). UE wyznaczyła własne priorytety w tej dziedzinie: podział pracy, własność procesów rozwojowych (przy użyciu systemów państwowych), warunkowość, przewidywalność i niewiązanie (wiązana pomoc jest udzielana pod warunkiem, że beneficjent zakupi towary i usługi pochodzące z krajów donatorów).

Ocena:

Podstawą Deklaracji Paryskiej było przekonanie, że „narzucanie” zewnętrznej pomocy zazwyczaj nie jest efektywnym rozwiązaniem. Brak zasady własności procesów rozwojowych, jak też zasady zarządzania dla rezultatów, stwarza większe przeszkody w zarządzaniu przepływem środków finansowych, ponieważ rządy kraje-odbiorców często nie są w stanie wesprzeć „zewnętrznych” programów pomocy i wykorzystać wszystkich środków finansowych zgodnie z oczekiwaniami różnych organizacji państw - donatorów. Podczas gdy plan w zakresie efektywności pomocy nie określa przejrzystego i szczegółowego planu jej implementacji, pozostaje tym samym na etapie uzgadniania, co pozabawia go praktycznej wartości.

ROLA PRAW CZŁOWIEKA WE WSPÓŁPRACY ROZWOJOWEJ KE

Polityka rozwojowa UE na pierwszym planie umieszcza – przynajmniej w teorii – prawa człowieka. W umowach partnerskich umieszcza się warunek przestrzegania zobowiązań wynikających z praw człowieka, niestety bardzo rzadko stanowi on główny warunek w kontekście realizacji umów. Pomimo, że prawa człowieka i podstawowe wolności są fundamentalnymi zasadami europejskiego systemu wartości i zostały zawarte w traktacie ustanawiającym UE (artykuł nr 6 TEU), to UE (i KE) są krytykowane za nie egzekwowanie realizacji tych wartości i zobowiązań dotyczących praw człowieka we wszystkich swoich politykach oraz działaniach. W porozumieniach dotyczących handlu i współpracy rozwojowej zastosowanie ma warunek przestrzegania praw człowieka przez kraje partnerskie, mimo to UE był krytykowany za nie przestrzeganie tych wymogów. Polityki UE w wielu dziedzinach są niezgodne z zasadą wyższości praw człowieka, często wprowadzają w błąd poprzez nie odwoływanie się do prawnych definicji praw człowieka, zamiast tego posługują się takimi eufemizmami, jak „dobre zarządzanie”, czy „sprawiedliwość”.

Drugim ważnym zagadnieniem jest kwestia spójności polityk UE, zarówno w zakresie praw człowieka, jak i pomiędzy różnymi politykami UE, np. polityką rozwojową i polityką handlową, polityką uchodźczą i polityką imigracyjną, itd. Działania i programy powinny uwzględniać zasady HRBA, w tym zasadę wzajemnej odpowiedzialności.

W budżecie UE znajduje się specjalny instrument dla celów realizacji praw człowieka. Warunek przestrzegania praw człowieka przez kraje rozwijające się jest kwestią zasad i ogólnym warunkiem podejmowania inicjatyw przez WE w zakresie współpracy rozwojowej.

Ponadto, Instrument na rzecz Demokracji i Praw Człowieka (rozporządzenie WE nr 1889/2006), następca programu - Europejska Inicjatywa na rzecz Demokracji i Praw Człowieka [EIDHR]), wyraźnie stawia sobie za cel:

Przydatne terminy stosowane w polityce rozwojowej UE

Europejski Fundusz Rozwoju (EDF): Fundusz został stworzony w celu finansowania realizacji Umowy z Cotonou. Kwota wpłacana przez każde państwo członkowskie jest uzależniona od jego PNB (Produkt Narodowy Brutto) i od historycznych więzi łączących je z krajami AKP. Istnieją dwa instrumenty realizacji umowy: jednym są dotacje dla programów sektorowych, drugi natomiast ma na celu zwiększenie prywatnych inwestycji i jest zarządzany przez Europejski Bank Inwestycyjny (EIB).

Instrument Współpracy na Rzecz Rozwoju (Development Cooperation Instrument, DCI): Instrument składa się z pięciu programów podzielonych tematycznie (podmioty niepaństwowe; bezpieczeństwo żywności; inwestowanie w ludzi; środowisko; azyl i migracje; rekompensata) i z pięciu programów podzielonych geograficznie (Azja, Azja Środkowa, Ameryka Łacińska, Środkowy Wschód i Republika Południowej Afryki). W programach tematycznych udział brać mogą wszystkie kraje rozwijające się. Programy tematyczne wspierają tworzenie Opracowań Strategii Krajowych (CSP, Country Strategy Papers). Środki na DCI pochodzą z normalnego budżetu UE.

Europejski Instrument Sąsiedztwa i Partnerstwa (European Neighbourhood and Partnership Instrument, ENPI): ENPI jest instrumentem wspomagającym Europejską Politykę Sąsiedztwa w sposób bardziej elastyczny i zorientowany na polityki UE. Były programy TACIS (dotyczył wschodnich sąsiadów i Rosji) i MEDA (dotyczył południowych sąsiadów śródziemnomorskich), a także Europejska Inicjatywa na Rzecz Demokracji i Poszanowania Praw Człowieka zostały włączone do ENPI w 2007 r. Instrument ten wspiera narodowe programy każdego państwa, wzmocnienie współpracy transgranicznej, współpracę techniczną i wymianę informacji, a także długoterminowe porozumienia partnerskie z instytucjami administracji krajów członkowskich UE. Pod względem geograficznym jest to główny instrument realizacji inicjatyw na Bałkanach i w Turcji. ENPI jest finansowany z normalnego budżetu UE.

Tabela 2: Instrumenty finansowe UE w kontekście współpracy rozwojowej.

Instrumenty Horyzontalne	Instrument Pomocy Makroekonomicznej		
	Instrument na rzecz Demokracji i Praw Człowieka		
	Instrument Stabilizacji		
	Instrument Pomocy Humanitarnej		
	Bezpieczeństwo Nuklearne		
<i>Instrumenty geograficzne</i>			
Instrument Współpracy na Rzecz Rozwoju (DCI)	Europejski Instrument Sąsiedztwa i Partnerstwa (ENPI)	Instrument Pomocy Przedakcesyjnej (IPA)	Instrument dla Krajów Uprzemysłowionych (IC)
Pięć programów uwzględniających podział geograficzny			
Pięć programów tematycznych, które przeznaczają środki finansowe także na EDF (kraje AKP), oraz na fundusze i inicjatywy globalne			

- ❑ zwiększenie poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności, demokracji i demokratycznych reform w krajach trzeciego świata, wsparcie dla obrońców praw człowieka oraz ofiar represji i nadużyć, wzmocnienie działań społeczeństwa obywatelskiego na tym obszarze;
- ❑ wzmocnienie międzynarodowego i regionalnego systemu ochrony praw człowieka;
- ❑ wzmocnienie wiarygodności procesów wyborczych (misje obserwacyjne podczas wyborów) i wsparcie organizacji społeczeństwa obywatelskiego aktywnych na tym polu

Działania pomocowe KE nawiązują do Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka i innych międzynarodowych i regionalnych instrumentów w tym zakresie i zakładają przeprowadzenie tych działań głównie przez organizacje społeczeństwa obywatelskiego. Poza wzmocnieniem politycznych i społecznych praw, działania pomocowe KE kładą nacisk na równość płciową we wszystkich dziedzinach życia.

PROBLEMY ZWIĄZANE Z POMOCĄ ROZWOJOWĄ

Mimo, że UE wraz z krajami członkowskimi, jest największym donatorem w zakresie współpracy roz-

wojowej na świecie, istnieją problemy związane z realizacją działań pomocowych. Podczas gdy UE, przy wielu okazjach, potwierdziła, że zamierza utrzymać obecny poziom pomocy (tak naprawdę powinien on ulec zwiększeniu), różne techniki są wykorzystywane w celu zmniejszenia wydatkowanej pomocy, a rezultaty pomiarów niekoniecznie odpowiadają prawdziwemu przepływowi pieniężnym trafiającym do krajów rozwijających się.

Umorzenie długu

Podczas gdy państwa członkowskie nie wywiązują się ze swoich zobowiązań w zakresie poziomu pomocy, której powinny udzielać krajom rozwijającym się, oraz w zakresie efektywności pomocy oraz spójności polityk – raportowana pomoc często nie jest pomocą rzeczywistą. Jednym ze sposobów na osiągnięcie imponujących liczb jest włączenie do sumy wydatkowanej na pomoc kwoty umorzenia długów. Podczas gdy umorzenie długów, w szczególności Najbardziej Zadłużonych Państw Świata (HIPC), jest krokiem naprzód w redukcji ubóstwa, to nie oznacza to, że właściwa pomoc została dostarczona. Długi te w większej części nagromadziły się (lub raczej zostały nałożone na te kraje) przed dziesięcioleciaми, na warunkach, które już wtedy budziły wątpliwości. Zobowiązania państw członkowskich dotyczą zwiększenia poziomu pomocy – mowa o rzeczywistej pomocy, a nie o kreatywnej księgowości. W Po-

Współpraca rozwojowa UE po wejściu w życie Traktatu Lizbońskiego

OCzekiwane wejście w życie Traktatu Lizbońskiego w 2010 r. doprowadzi do wielu znaczących zmian w UE. Dwie najważniejsze zmiany o charakterze instytucjonalnym, oddziaływujące na politykę zagraniczną UE, to powołanie stanowiska stałego przewodniczącego Rady Europejskiej na odnawialną kadencję 2, 5 lat oraz wybór nowego Wysokiego Przedstawiciela Unii Europejskiej ds. Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa oraz Wiceprzewodniczącego Komisji Europejskiej, od których oczekuje się zapewnienia spójności działań zewnętrznych UE. Traktat powinien wzmocnić efektywność oraz konsekwencję działań UE w dziedzinie dyplomacji, współpracy rozwojowej, pomocy humanitarnej i negocjacji międzynarodowych. Co istotne, traktat zapewnia po raz pierwszy podstawę prawną dla udzielania pomocy humanitarnej oraz dopuszcza możliwość powołania do życia Europejskiego Ochotniczego Korpusu Pomocy Humanitarnej. Ten zapis podkreśla specyfikę polityki oraz zastosowanie zasad międzynarodowego prawa humanitarnego, w szczególności zasady bezstronności i zasady niedyskryminacji.

W kontekście polityk na rzecz rozwoju Traktat Lizboński wyraźnie stwierdza, że zmniejszenie i zlikwidowanie ubóstwa jest priorytetowym celem współpracy rozwojowej UE. Cel ten musi być uwzględniany przy realizacji programów UE, które mogą mieć wpływ na kraje rozwijające się. Oznacza to, że polityka rozwojowa jest oddzielną polityką i nie stanowi uzupełnienia wspólnej polityki zagranicznej i polityki bezpieczeństwa. Artykuł 21 (wersja skonsolidowana TEU) wyraźnie stwierdza, że:

„Działania Unii na arenie międzynarodowej oparte są na zasadach, które leżą u podstaw jej utworzenia, rozwoju i rozszerzenia oraz które zamierza wspierać na świecie: demokracji, państwa prawnego, powszechności i niepodzielności praw człowieka i podstawowych wolności, poszanowania godności ludzkiej, zasad równości i solidarności oraz poszanowania zasad Karty Narodów Zjednoczonych oraz prawa międzynarodowego”

Artykuł 208 skonsolidowanej wersji Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (dawniej artykuł 177 TEC):

1) Polityka Unii w dziedzinie współpracy na rzecz rozwoju jest prowadzona zgodnie z zasadami i celami działań zewnętrznych Unii. Polityka Unii i polityka Państw Członkowskich w dziedzinie współpracy na rzecz rozwoju uzupełniają się i wzmacniają wzajemnie. Głównym celem polityki Unii w tej dziedzinie jest zmniejszenie, a docelowo, likwidacja ubóstwa. Przy realizacji polityk, które mogłyby mieć wpływ na kraje rozwijające się, Unia bierze pod uwagę cele współpracy na rzecz rozwoju.

2) Unia i Państwa Członkowskie szanują zobowiązania i uwzględniają cele, na które wyraziły zgodę w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych i innych właściwych organizacji międzynarodowych.

rozumieniu z Monterrey kraje europejskie zobowiązały się do nie przekazywanie pieniędzy przeznaczonych na pomoc rozwojową poprzez umarzanie długów.

Czesne

Czesne i inne wydatki studentów z krajów rozwijających się, uczących się w krajach członkowskich UE, często zalicza się do oficjalnej pomocy rozwojowej

(ODA), mimo że jest to wsparcie finansowe własnych instytucji edukacyjnych krajów członkowskich UE. Nie jest jasne, jak to przyczynia się do promocji zrównoważonego rozwoju w krajach rozwijających, raczej prowadzi to do tzw. drenażu mózgow i wzrostu zapotrzebowania na ekspertów w gospodarkach krajów rozwijających się. Niektóre kraje włączają do oficjalnej pomocy rozwojowej koszty usług świadczonych uchodźcom, chociaż zgodnie z międzynarodowym prawem

Rola Komisji, Parlamentu i Rady

Komisja: „RELEX-Family” to grupa Komisarzy, w których kompetencjach znajdują się kwestie dotyczące krajów trzecich trzeciego świata. Są to Komisarze: Do Spraw Współpracy Rozwojowej i Pomocy Humanitarnej, Stosunków Zewnętrznych i Polityki Sąsiedzkiej, Handlu i Rozszerzenia. Ich funkcje są określone zgodnie z główną rolą Komisji, mianowicie: proponowanie strategii, polityk, aktów legislacyjnych i działań. Komisja dzieli się na Dyrekcje Generalne (DG).

DG DEV (Dyrekcja Generalna ds. Rozwoju): jej działalność obejmuje kraje AKP oraz kraje i terytoria zamorskie (OCT), kieruje ona programami tematycznymi, DCI i EDF;

DG ECHO (Dyrekcja Generalna ds. Pomocy Humanitarnej): jej działalność obejmuje wszystkie kraje, operuje własnym funduszem (część środków pochodzi z EDF); zajmuje się zarządzaniem kryzysowym w partnerstwie z organizacjami pozarządowymi i agendami ONZ.

DG RELEX (Dyrekcja Generalna ds. Stosunków Zewnętrznych): jej działalność obejmuje wszystkie kraje rozwijające się, nieobjęte działalnością DG DEV i DG ELARG, operuje następującymi instrumentami: Demokracja i Prawa Człowieka, ENPI, Stabilizacja, Bezpieczeństwo Nuklearne, DCI, IC;

DG ELARG (Dyrekcja Generalna ds. Rozszerzenia): jej działalność obejmuje (potencjalne) kraje członkowskie, operuje instrumentem IPA;

DG TRADE (Dyrekcja Generalna ds. Handlu): obejmuje wszystkie kraje znajdujące się na zewnątrz UE;

DG AIDCO (Dyrekcja Generalna ds. Pomocy Humanitarnej), EuropeAid: główna dyrekcja udzielająca pomoc rozwojową z budżetu KE. Część jej zadań stanowi finansowanie organizacji pozarządowych, ocena strategii tematycznych i geograficznych, oraz tworzenie polityk. Eu-

ropeAid posiada przedstawicielstwa w krajach partnerskich. Komisarz ds. Stosunków Zewnętrznych odpowiada za EuropeAid tak samo, jak za przedstawicielstwa UE.

Rada: GAERC (Rada ds. Ogólnych i Stosunków Zewnętrznych Unii Europejskiej) jest odpowiedzialna za wszystkie sprawy zewnętrzne, w tym współpracę rozwojową i pomoc humanitarną. Oznacza to spotkania na najwyższym szczeblu właściwych ministrów ds. rozwoju (często ministrów spraw zagranicznych), które odbywają się raz na pół roku. Pracę Rady przygotowują różne ciała (Grupy Robocze Rady i COREPER I i II), które składają się ze stałych przedstawicieli krajów członkowskich, w tym z ambasadorów. Na poziomie krajowym to ministerstwo spraw zagranicznych decyduje o stanowisku zajmowanym przez dany kraj oraz instrukcjach dla komisji przygotowawczych. Wdrażanie środków polityki zagranicznej i reprezentacja KE na arenie międzynarodowej jest głównie zadaniem prezydencji UE (obecny prezydent wraz z poprzednim prezydentem oraz prezydentem przyszłej prezydencji tworzą „Trójkę Prezydencką”, spełniają tę funkcję na zasadzie kontynuacji). Prezydencję wspiera Rada i Wysoki Przedstawiciel Unii Europejskiej ds. Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa (te trzy osoby nazywamy zazwyczaj Trójką).

Parlament: Osobna komisja (DEVE, Komisja ds. Zrównoważonego Rozwoju) zajmuje się kwestiami rozwojowymi. W przypadku pojawienia się potrzeby przygotowania raportu dotyczącego kwestii współpracy rozwojowej, wyznaczany jest sprawozdawca (następnie w każdej partii również wyznaczani są sprawozdawcy cienia). Sprawozdawca przedkłada sprawozdanie Parlamentowi. Sprawozdanie, jeśli przyjęte przez Parlament, staje się oficjalnym stanowiskiem Parlamentu Europejskiego (PE).

uchodźczym są zobowiązane do świadczenia tych usług, a obowiązek ten nie ma nic wspólnego z niesieniem pomocy rozwojowej krajom ich pochodzenia.

Finansowanie zmian klimatu

Finansowanie zmian klimatu należy obecnie do priorytetowych celów społeczności międzyna-

rodowej. Jednakże istnieją obawy, że instrumenty mające na celu wspieranie krajów rozwijających się w walce ze zmianami klimatu, zostaną zaliczone do oficjalnej pomocy rozwojowej, podczas gdy tak naprawdę powinny uzupełniać istniejące już zobowiązania w ramach ODA.

Uliczny sprzedawca w Akrze, Ghana. Źródło: Balázs Lerner

ROZDZIAŁ 3

STAWIANIE CZOŁA WYZWANIAM W ZAKRESIE POLITYKI ROZWOJOWEJ PRZEZ NOWE PAŃSTWA CZŁONKOWSKIE

Rozdział ten przedstawia działania nowych państw członkowskich w kontekście międzynarodowej współpracy na rzecz rozwoju z uwzględnieniem ich historycznych uwarunkowań, z których wynikają dla nich pewne przewagi komparatywne. Zostały one wymienione i omówione pod kątem ich prawdziwej przydatności dla nowych krajów członkowskich. Następnie przedstawiono szczegółowy przegląd wyzwań i możliwości poprawy w kontekście perspektywy praw człowieka w międzynarodowej współpracy rozwojowej

SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIE NOWYCH PAŃSTW CZŁONKOW- SKICH I MIĘDZYNARODOWA WSPÓŁPRACA NA RZECZ ROZWOJU

Po upadku muru berlińskiego z pomocą mieszkańcom byłego bloku komunistycznego zaczęli przychodzić zewnątrzni donatorzy - głównie ze starych państw członkowskich UE. Pomoc ukierunkowana była w głównej mierze na wspieranie demokracji i rządów, wzmacnianie instytucji demokratycznych, decentralizację oraz stworzenie gospodarki wolnorynkowej. Ważnym elementem powyższych działań było wsparcie budowy oraz wzmocnienia społeczeństwa obywatelskiego.

Cechą charakterystyczną lat 90 był wzrost liczby organizacji pozarządowych. Niektóre z nich, np. organizacje związane z kościołem, zdobyły szerokie doświadczenie w dziedzinie niesienia pomocy rozwojowej i humanitarnej. Gdy społeczeństwo obywatelskie urosło w siłę i zaczęło formułować swoje żądania, podjęło jednocześnie próbę nawiązania dialogu z różnymi ministerstwami i wypracowania pozycji partnera w konsultacjach społecznych. W obliczu braku otwartości, podejrzliwości i braku umiejętności współpracy urzędników ze społeczeństwem obywatelskim, pojawiła się frustracja. Pojęcia odpowiedzialności i transparentności nie istniały w tamtych czasach. Ze względu na brak chęci współpracy ze strony ministerstw spraw zagranicznych, sektor organizacji pozarządowych zajmujących się współpracą rozwojową znalazł się w niekorzystnej sytuacji. Stan taki trwał od 1990 r. do 2004 r. Sytuacja uległa zmianie po przystąpieniu do UE. Trudności dodatkowo pogłębiał brak wiedzy i potencjału, zarówno po stronie sektora organizacji pozarządowych, jak i sektora państwowego, co uniemożliwiało uczestnictwo w międzynarodowej współpracy na rzecz rozwoju, realizację praw człowieka i praw mniejszościowych oraz zastosowanie perspektyw praw człowieka we współpracy rozwojowej.

Mimo poprawy komunikacji międzysektorowej, brak jest wystarczającego zrozumienia współpracy rozwojowej z perspektywy praw człowieka oraz korzyści z niej wynikających, zarówno wśród pracowników sektora rządo-

wego, jak i działaczy sektora organizacji pozarządowych. Dużo pozostaje do zrobienia w kwestii edukacji właściwych podmiotów w powyższych kwestiach oraz możliwości efektywnej pracy w dziedzinie współpracy rozwojowej. Polityki w zakresie rozwoju oraz udzielana pomoc będą skuteczne tylko wtedy, jeśli uwzględniać będą marginalizowane społeczności, takie jak mniejszości etniczne, kobiety i osoby niepełnosprawne.

Ponieważ NGDO w krajach NMS są współcześnie bardziej zaangażowane w dialog na szczeblu międzynarodowym oraz na szczeblu UE, obecne wyzwania i nowe trendy w dyskursie dotyczącym rozwoju zainicjowały dialog na temat zmiany paradygmatu, zarówno na poziomach krajowych, jak i na poziomie UE. NGDO z lokalizacją w UE doszły do wniosku, że czas na krytyczne spojrzenie na paradygmat MDG. Trwa dyskusja nt. możliwych opcji. Wydaje się, że nowe podejście oparte na prawach człowieka – będące źródłem zasad ramowych – może przejąć realizację wskaźników i celów MDG. Gdy prawa są wyraźnie łamane, co dzieje się w każdym społeczeństwie, przykładem jest nierówny dostęp do zasobów, HRBA może zaoferować uniwersalny język i bardziej wpływowe argumenty. W tym kontekście HRBA nabiera znaczenia i może stać się bardziej popularna w nowych krajach członkowskich.

Narodowe platformy NGDO w nowych krajach członkowskich

Organizacje pozarządowe z nowych krajów członkowskich, implementując model istniejący w starych państwach członkowskich, określiły się mianem NGDO i stworzyły własne platformy narodowe. Po części było to odpowiedzią na niepokój starych państw członkowskich związany z brakiem przygotowania krajów NMS do przyjęcia na siebie roli donatorów. W rezultacie NGDO z krajów NMS połączyły wysiłki, co spowodowało, że obecnie są w stanie lobbować ministerstwa spraw zagranicznych lub inne instytucje, mimo że współpraca pomiędzy nimi nadal wymaga wzmocnienia i lepszego zarządzania. Platformy narodowe stały się członkami sieci zajmujących się rzecznictwem na poziomie UE i stworzyły tematyczne grupy robocze, które współpracują z systemem sieci grup roboczych UE.

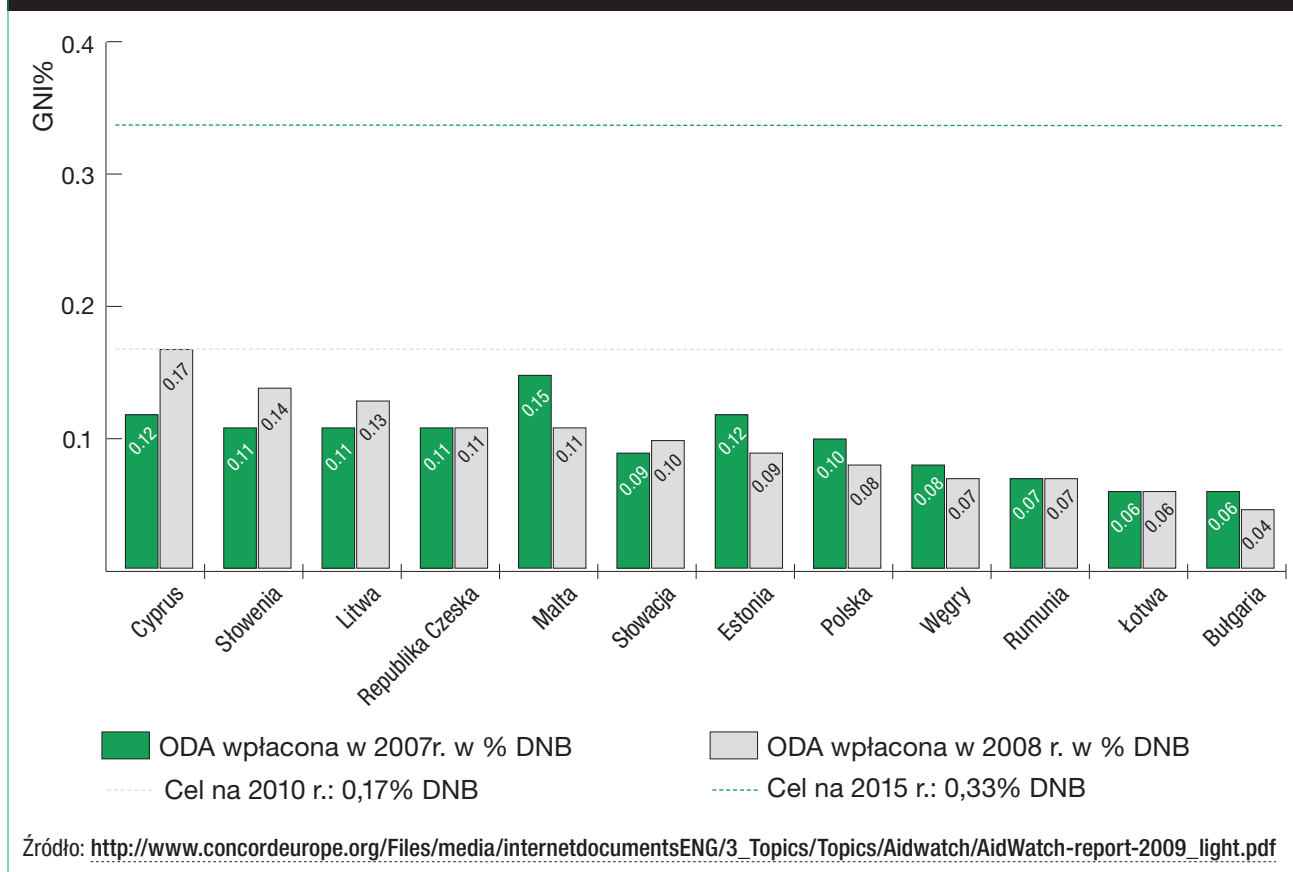
Jedną z najbardziej znanych sieci zajmujących się rzecznictwem i lobbieniem jest CONCORD, europejska konfederacja organizacji pozarządowych z siedzibą w Brukseli, działających w dziedzinie współpracy międzynarodowej na rzecz rozwoju i pomocy humanitarnej. Zrzesza 18 międzynarodowych sieci i 22 krajowych stowarzyszeń organizacji pozarządowych z państw członkowskich UE, w efekcie reprezentuje ponad 1600 europejskich organizacji pozarządowych na forum instytucji europejskich. Głównym celem platformy CONCORD jest zwiększenie wpływu NGDO na prace instytucji europejskich poprzez połączenie wiedzy eksperckiej i zastosowanie zasady odpowiedzialności (**więcej informacji**). Wszystkie platformy narodowe krajów NMS są członkami platformy CONCORD i są zobowiązane do płacenia rocznej składki – co stanowi prawdziwe wyzwanie dla nich.

Jednym z projektów platformy CONCORD jest TRIALOG. Projekt ma swoją siedzibę w Wiedniu i zajmu-

je się budowaniem potencjału platform NGDO nowych krajów członkowskich i ich organizacji członkowskich. CONCORD pomaga platformom narodowym NMS i jej członkom zwiększyć aktywność na polu edukacji globalnej poprzez prace grupy roboczej ds. Edukacji Rozwojowej i grupy roboczej DEEEP (Wymiana Wiedzy w Zakresie Edukacji Rozwojowej w Projekcie Europa). Organizują one raz w roku letnie uniwersytety na temat edukacji rozwojowej. Do głównych sfer działania większości NGDO krajów NMS, które nie posiadają doświadczenia terenowego, należą edukacja rozwojowa i lobbienie na rzecz celów oficjalnej pomocy rozwojowej oraz zobowiązań w jej zakresie z państw.

Brakuje więzi pomiędzy organizacjami pozarządowymi zajmującymi się prawami człowieka a NGDO. Działalność tych dwóch grup organizacji pokrywa się w pewnych dziedzinach. Niektórzy obrońcy praw człowieka w zasadzie zajmują się pracą na rzecz rozwoju, mimo że

Rysunek 1: Oficjalne dane dot. pomocy UE-12, 2008

nie powiedzieliby tego o sobie. Jako pierwszy krok na drodze do nawiązania współpracy te dwie grupy organizacji powinny nawiązać relacje i wyznaczyć czas, a także miejsce na wzajemne uczenie się i współpracę.

Podczas ostatnich trzech lat można było zaobserwować pewne pozytywne efekty:

- ❑ Niektóre platformy NGDO są aktywne i biorą udział w konsultacjach, np. w sprawie ODA lub innych kwestii, jak np. opracowań strategii krajowej czy systemu finansowania ODA (Ministerstwo Spraw Zagranicznych Węgier i węgierska platforma NGDO od 2008 r., co dwa miesiące, spotykają się w celu konsultacji).
- ❑ Umocnił się potencjał NGDO: np. wzrost potencjału finansowy dzięki dostępowi do środków EuropeAid; wzrost potencjału w zakresie zasobów ludzkich i umiejętności rzeczniczych dzięki programom szkoleniowym, seminariom, konferencjom itd.
- ❑ Rozwinęło się partnerstwo robocze pomiędzy NGDO nowych krajów członkowskich oraz pomiędzy NGDO nowych i starych krajów członkowskich.
- ❑ Kontakty na szczeblu UE umocniły się dzięki członkostwu w sieciach EU, na przykład poprzez CONCORD.
- ❑ Coraz większa liczba NGDO nowych krajów członkowskich bierze udział w projektach rozwojowych, uświadamiających i dotyczących edukacji rozwojowej, finansowanych przez EuropeAid.

Okazało się, że NGDO nowych krajów członkowskich odniosły sukcesy w następujących dziedzinach:

- ❑ *Działania na rzecz wzrostu świadomości społeczeństwa oraz edukacji rozwojowej:* np. upowszechnianie wiedzy dotyczącej współpracy rozwojowej poprzez organizację wydarzeń publicznych oraz nawiązanie kontaktów z mediami, szkolenie dziennikarzy, działalność lobbystyczna na szczeblu narodowym i parlamentu europejskiego, budowa relacji ze szkołami i nauczycielami, promocja i realizacja programów nt. edukacji globalnej, działalności rzecznicza na poziomie ministerstw;

- ❑ *Think-thanki:* np. udział w konsultacjach nt. programów i strategii dotyczących ODA, udział w przygotowaniu Opracowań Strategii Krajowych;
- ❑ *Strażnicy celów rozwojowych:* np. przygotowanie rocznego sprawozdania nt. polityki rozwojowej;
- ❑ *Rzecznictwo* w obronie globalnej odpowiedzialności oraz interesów sektora NGO;
- ❑ *Partnerstwo:* (1) nawiązanie kontaktów z lokalnymi partnerami NGO oraz reprezentacja ich potrzeb; (2) rozwój współpracy z różnymi sektorami UE: wykształcenie dobrych kontaktów z innymi NGDO; tego rodzaju kontakty są słabsze z sektorem rządowym i jeszcze słabsze z sektorem biznesu;
- ❑ *Rola pośrednika pomiędzy instytucjami na poziomie UE i instytucjami na poziomie narodowym:* NGDO są członkami sieci mających siedziby w Brukseli i biorą udział w pracach lobbystycznych i rzeczniczych na szczeblu UE;
- ❑ *Know-how:* NGO szybciej reagują na zmieniające się trendy we współpracy rozwojowej niż rządy;
- ❑ *Promocja międzynarodowych standardów współpracy rozwojowej:* wdrażanie programów powinno odbywać się z zachowaniem zasad transparentności i odpowiedzialności, zachowane powinny być równe prawa, zasada nie-segregacji, podejście wielostronne, zasada własności, itd.

KONTEKST HISTORYCZNY I KORZYŚCI KOMPARYTYWNE NOWYCH KRAJÓW CZŁONKOWSKICH

Mozna zauważyć istotne różnice pomiędzy współpracą rozwojową starych i nowych krajów członkowskich. Ma to swoje korzenie w przeszłości historycznej i ideologicznej. Wynikać z tego mogą też pewne korzyści dla Mogą również stanowić pewnego rodzaju wyzwania. Poprzez zrozumienie historii własnego rozwoju i transformacji, kraje NMS mogą dostarczać odpowiednie ekspertyzy i stać się źródłem know-how dla krajów rozwijających się. Tą spuścizną NGDO mogą w sposób wartościowy wykorzystać w trakcie swojej pracy.

Kraje NMS to byli beneficjenci pomocy rozwojowej, którzy nie posiadają przeszłości kolonialnej. Z tego względu włączają się do międzynarodowej współpracy rozwojowej z innym, niż pozostałe państwa UE, politycznym i ideologicznym zapleczem.

Przeszkody

NMS:

- ❑ brak powiązań z krajami partnerskimi oraz brak tradycyjnych partnerów rozwojowych wśród krajów członkowskich UE;
- ❑ niewielka liczba kontaktów i małe doświadczenie w dziedzinie współpracy rozwojowej, które pomogłoby w określeniu zasad pomocy rozwojowej, stworzeniu i odnowieniu ich polityk rozwojowych oraz odnalezieniu opcji realizacji polityk rozwojowych;
- ❑ obowiązkowe przyjęcie międzynarodowej agendy w dziedzinie pomocy rozwojowej, jako konsekwencja członkostwa w OECD i przystąpienia do UE związane z przyjęciem *acquis communautaire* (prawa wspólnotowego), uniemożliwiło to wykształcenie własnej agendy oraz wiązało się z mniejszym wpływem na poziomie międzynarodowym (na poziomie UE lub globalnym) w zakresie tworzenia polityk rozwojowych;
- ❑ rola donatora w erze socjalizmu wobec niektórych krajów Azji, Afryki i Ameryki Południowej, nawiązanie stosunków utrzymywanych po dziś dzień, służących w nowych krajach członkowskich za podstawę obecnych strategii narodowych związanych z ODA;
- ❑ doświadczenie wyniesione z czasów komunizmu, pokazujące jak władze są w stanie podkopać wiarę w woluntaryzm i zdolność państwa do promocji rozwoju.

Po osiągnięciu statusu państw członkowskich, kraje te zaczęły brać – bardziej lub mniej aktywny – udział we współpracy na rzecz rozwoju UE. Ciągłe jeszcze uczą się, co to znaczy być krajem donatorem, po tym jak było się krajem odbiorcą pomocy.

Zalety

Nowe kraje członkowskie posiadają duże doświadczenie w dziedzinie zmian ustrojowych, które mogą wykorzystać w swojej polityce rozwojowej. Posiadając doświadczenie, zarówno jako donator, jak i odbiorca pomocy (jednakże na innych zasadach niż Najmniej Rozwinięte Kraje [LDC]), mogą promować zrozumienie idei partnerstwa we współpracy rozwojowej. Mogą podzielić się swoimi doświadczeniami w zakresie rozwoju i zmian ustrojowych.

Do typowych elementów korzyści komparatywnych nowych krajów członkowskich należą:

- ❑ wiedza zdobyta w trakcie transformacji ustrojowej w następujących dziedzinach:
  - demokratyzacja
  - reformy rynkowe
  - zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska
- ❑ doświadczenie członkostwa w UE
- ❑ doświadczenie współpracy przygranicznej z krajami Europy Wschodniej i Zachodnich Bałkanów
- ❑ kontakty kulturalne i językowe z krajami zachodniobałkańskimi i Wspólnotą Niepodległych Państw (WNP)

Komisja Europejska w coraz większym stopniu podkreśla ideę dobrych rządów i demokratyzacji w swoich programach rozwojowych. Dyrekcja Generalna do Spraw Rozwoju KE wprowadziła właśnie w życie inicjatywę – Europejskie Kompendium nt. Transformacji (European Transition Compendium, ETC), którego celem jest zebranie doświadczeń rządów nowych krajów członkowskich w zakresie zarządzania okresem zmiany ustrojowej, w celu wzmocnienia ich roli donatorów oraz ich wkładu w politykę rozwojową UE.

W tym kontekście pojawia się pytanie – jeśli siłą napędową zmian ustrojowych w nowych krajach członkowskich była chęć przystąpienia do UE, to czy doświadczenie okresu transformacji ma jakąkolwiek wartość dla krajów LDC lub innych krajów, przed którymi nie stoi perspektywa członkostwa w UE. Jakie są uniwersalne zasady transformacji, które mogą mieć zastosowanie wszędzie?

Tabela 3: Zobowiązania ODA w UE	Cel (ODA jako procent DNB)	Kiedy?
Wspólny cel na szczeblu UE	0.56	2010
EU-15	0.51	2010
	0.70	2015
EU-12	0.17	2010
	0.33	2015
Kraje, które wytyczyły sobie ambitniejsze cele		
Belgia	0.70	2010
Dania	0.80	2010
Irlandia	0.70	2012
Luksemburg	1.00	2010
Holandia	0.80	2010
Hiszpania	0.70	2012
Szwecja	1.00	2006
Zjednoczone Królestwo	0.70	2013
Kraje, które zmniejszyły swe zobowiązania		
Estonia	0.10	2010
Grecja	0.35	2010
Łotwa	0.10	2010

Źródło: *Lighten the load* p. 6

WYZWANIA DLA NOWYCH KRAJÓW CZŁONKOWSKICH I MO LIVE SPOSOBY ICH PRZEZWYCIĘ ENIA

A. Wyzwania finansowe

- ❑ W budżetach narodowych brak jest funduszy na międzynarodową pomoc rozwojową.
- ❑ Podczas ostatniego kryzysu finansowego rządy wstrzymały lub zmniejszyły środki finansowe na realizację ODA.
- ❑ W niektórych krajach NMS (głównie w tych, które są aktywne w Afganistanie) Ministerstwo Obrony stara się przejąć fundusze przeznaczone na cel współpracy międzynarodowej.

B. Samoidentyfikacja na arenie międzynarodowej i wybór priorytetów międzynarodowej współpracy na rzecz rozwoju

- ❑ W celu ustalenia listy krajów priorytetowych, kraje NMS muszą dokonać ponownej identyfikacji samych siebie jako aktorów EU lub aktorów sce-

Kraje latynoamerykańskie stanowią specjalny przypadek. Ze względu na ich socjalistyczne/komunistyczne zaszczości i ideologie ciągle głęboko zakorzenione w ich społeczeństwach, kraje latynoamerykańskie poszukują kontaktów z nowymi krajami członkowskimi, które wcześniej należały do bloku socjalistycznego. Brak historii kolonialnej oznacza dla rządów nowych krajów członkowskich brak poczucia winy w stosunku do krajów latynoamerykańskich, dzięki czemu mogą wykształcić zdrowsze relacje z krajami partnerskimi.

ny globalnej, muszą też dokonać zmiany poglądów w dziedzinie polityki zagranicznej – proces ten jest ciągle w toku.

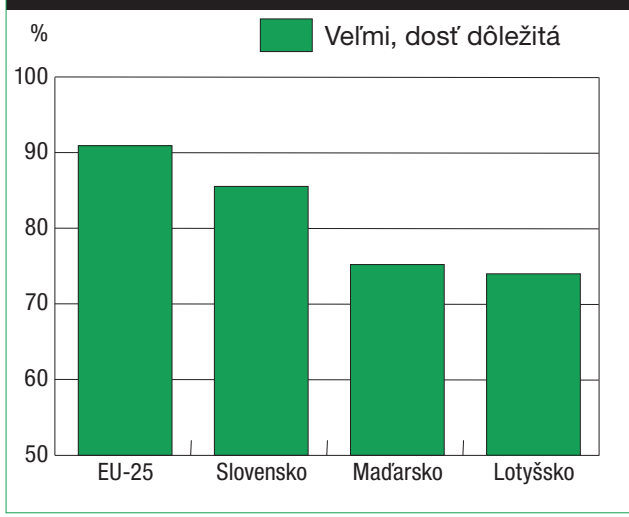
- ❑ Większość krajów NMS pod wpływem międzynarodowych zobowiązań lub w oparciu o stosunki zbudowane w czasach socjalizmu ustala priorytety oraz listę krajów partnerskich.
- ❑ Ze względu na brak polityk w zakresie pomocy rozwojowej, NMS mają tendencję do wyboru zbyt wielu krajów priorytetowych.
- ❑ Kraje NMS rzadko na liście priorytetowych krajów partnerskich umieszczają kraje LDC, mimo że to właśnie one najbardziej potrzebują wsparcia i pomocy. W większym stopniu na liście powinny znaleźć się kraje afrykańskie. W czasie prezydencji Niemiec kładziono na to nacisk. Jest to szczególnie ważne w tych krajach NMS, gdzie brak przeszłości kolonialnej lub innych powiązań historycznych nie stanowi argumentu za rozpoczęciem partnerstwa z krajami afrykańskimi.

C. Poparcie społeczne dla pomocy rozwojowej

- ❑ Duża część społeczeństw nowych krajów członkowskich nie posiada wiedzy nt. międzynarodowych zobowiązań ich państw w zakresie pomocy rozwojowej, chociaż istnieją badania, które zaprzeczają temu (np. badanie opinii publicznej OECD nt. popularności MDG przeprowadzone w 2007 r. lub niektóre badania Eurobarometru).

2. obr.: Je rozvojová spolupráca d ležitá?

- ❑ Komunikácia ze strany vlády nt. medzinárodovej spolupráce rozvojovej je slabá (uświadamiajúce projekty NGDO financované przez EuropeAid stanovia hlavné zdrojlo informácii).
- ❑ Budova potencieálu mediów oraz parlamentarzystów ma kluczowe znaczenie (możliwe również dzięki projektom NGDO finansowanym przez EuropAid).
- ❑ Jest niewiele programów szkolnych lub kursów prowadzonych przez NGDO we współpracy ze szkołami, czy instytucjami szkolnictwa wyższego (rząd Łotwy współpracuje intensywnie z łotewskim sektorem NGDO, udało mu się wypracować strategię edukacji rozwojowej [DE] dla Łotwy, ale w pozostałych krajach NMS nie ma na szczelbly rządowym świadomości potrzeby DE). Edukacja rozwojowa lub globalna powinna zostać wprowadzona do szkół; w niektórych krajach kluczową rolę może odgrywać interwencja ministerstwa oświaty i oficjalny proces akredytacyjny.
- ❑ Potrzeba bardziej intensywnego działania w zakresie uświadamiiania, edukacji rozwojowej oraz szerzenia wiedzy rozwojowej w społeczeństwach UE została potwierdzona i wyrażona przez przedstawicieli krajów partnerskich. Główni aktorzy, jak parlamentarzyści, pracownicy mediów, jak również szeroko pojęte społeczeństwo, nie mają wiedzy w zakresie medzinárodowej współpracy rozwojowej, nie wiedzą również, co oznacza globalna solidarność i odpowiedzialność.

D. *ledzenie i nadą anie za nowymi trendami oraz paradygmatami w dziedzinie medzinárodowej współpracy rozwojowej.*

- ❑ Nowe kraje członkowskie mają tendencje do naśladowania programów unijnych bądź globalnych, ale adaptacja metod i mechanizmów zajmuje czas. Z tego powodu kraje NMS pozostają zawsze w tyle za panującymi trendami (np. cały czas borykają się z problemem upowszechnienia wiedzy nt. MDG, również w sektorze NGO, podczas gdy w 15 krajach starej UE, od paru lat, obecna jest krytyka MDG; innym przykładem jest przejście od zasady skuteczności pomocy na rzecz zasady skuteczności działań rozwojowych).
- ❑ Należy na nowo sformułować pojęcie „braku doświadczenia w medzinárodowej współpracy na rzecz rozwoju”, albowiem nie jest prawdą, że kraje NMS nigdy nie podejmowały się realizacji inicjatyw w tym zakresie lub nie mają żadnego doświadczenia w tej dziedzinie, jednakże kraje NMS muszą zmienić swoje programy pomocowe i stosowane metody.
- ❑ Zwiększeniu powinna ulec liczba dwustronnych programów.
- ❑ Należy zmniejszyć pomoc wielostronną, ale zachowana powinna zostać równowaga, aby możliwe było wywiązanie się z medzinárodowych zobowiązań.
- ❑ Zwiększyć należy potencjał ministerstw spraw zagranicznych, aby mogły prezentować kwestie dotyczące medzinárodowej pomocy rozwojowej w swoich rządach i przedstawiać argumenty ministerstwom finansów, siłom zbrojnym, czy innym ministerstwom.

E. *Wyzwania związane z programami, projektami i priorytetami*

- ❑ Przejście od perspektywy projektowej do programowej prowadzi do bardziej kompleksowego podejścia, które jest kluczem do zmniejszenia ubóstwa.
- ❑ Przy planowaniu programów współpraca donatorów ma decydujące znaczenie.

- Zgodnie z podejściem stosowanym w zarządzaniu cyklem projektu (PCM –Project Cycle Management) niezbędna jest poprawa projektów i programów w zakresie:
  - monitoringu i ewaluacji;
  - pomiarów wpływu i prezentacji wyników;
  - strategicznego planowania międzynarodowych projektów rozwojowych (jednakże kraje NMS mają niewielką wiedzę w zakresie PCM).

F. Wyzwania związane z budowaniem instytucji i z partnerstwem

- Nowe państwa członkowskie są ciągle słabe w dziedzinie projektowania i budowania trwałych instytucji i systemów dystrybucji środków finansowych ODA. Jest to zrozumiałe, biorąc pod uwagę, że państwa te dopiero niedawno stały się donatorami. Bez tych instytucji i systemów, wypracowanie polityk i rozdział ODA nie może spełniać kryterium transparentności i odpowiedzialności. Brakuje:
  - narodowych instytucji ds. ODA;
  - zarządzania zasobami ludzkimi;
  - chęci budowy instytucji.
- Wzmocnienie realizacji i wsparcia dla ODA poprzez partnerstwo:
  - Na arenie międzynarodowej
    - umowy o partnerstwie powinny zostać podpisane z krajami partnerskimi;
    - bardziej efektywnie należy wykorzystywać wielostronne platformy oraz śledzić przepływ funduszy;
    - NGO zarówno krajów partnerskich, jak i nowych krajów członkowskich, powinny domagać się intensyfikacji współpracy dwustronnej; np. urzędnicy z Etiopii przyznają, że preferują współpracę dwustronną, ponieważ daje ona silniejsze poczucie własności i partnerstwa; większość nowych państw członkowskich przeznaczają większą część środków z oficjalnej pomocy rozwojowej na pomoc wielostronną, mimo że ministerstwa finansów przyznają, że oznacza to mniejszą odpowiedzialność.
- Na arenie krajowej
  - Organizacje pozarządowe muszą zwiększyć swój potencjał w zakresie umiejętności rzeczniczych mających na celu implementację praw człowieka i praw mniejszości poprzez lepsze zrozumienie i przezwyciężenie własnej niechęci wobec zastosowania HRBA we własnej pracy;
  - Sektor prywatny – programy szkoleniowe są niezbędne w celu uzyskania dostępu do Europejskiego Funduszu Rozwojowego, w miarę możliwości poprzez projekty oparte na współpracy pomiędzy biznesem, NGO i sektorem państwowym.
  - Należy rozwinąć partnerstwo pomiędzy różnymi ministerstwami. Wiąże się to ściśle ze spójnością polityk, zarówno na poziomie UE, jak i państw narodowych. Większość nowych państw członkowskich przeznaczają większą część ODA na pomoc wielostronną, co jest lubianą polityką ministerstw finansów, mimo mniejszych możliwości rozliczenia takiej pomocy. Na poziomie unijnym i narodowym spójność polityk wiąże się z wyzwaniami, ponieważ interesy handlowe często kolidują z interesami międzynarodowej współpracy rozwojowej.
  - W niektórych nowych krajach członkowskich jeszcze nie przyjęto ustawy o pomocy zagranicznej. W większości przypadków ministerstwa finansów nie popierają jej, gdyż wiąże się to z koniecznością wprowadzenia zmian w przepisach. W wielu krajach NMS ministerstwa spraw zagranicznych posiadają słabą pozycję w zakresie lobbingu na rzecz ODA na poziomie krajowym.
  - W następstwie braku planowania strategicznego brak jest wielostronnego podejścia.
- Partnerstwo i globalny program działań w zakresie pomocy rozwojowej:
  - Kraje NMS nie biorą udziału w kształtowaniu programów pomocy rozwojowej na szczeblu UE lub globalnym. Postawie

do Parlamentu Europejskiego z nowych państw członkowskich powinny posiadać większą wiedzę w zakresie międzynarodowej współpracy rozwojowej. Dla krajów NMS należy znaleźć nowe możliwości wpływu na kwestie współpracy rozwojowej na forum Rady Europejskiej, jako że nie wykształciły one jeszcze partnerskiej współpracy z krajami beneficjentami, koniecznej do udziału w formułowaniu polityk na wspomnianych poziomach.

- Istnieje potrzeba wypracowania kompleksowej polityki we współpracy z innymi państwami członkowskimi, ale w tym procesie krajom NMS wyznaczona została rola „młodszych” partnerów.
- Istnieje również potrzeba zapewnienia funduszy na programy wymiany, staże oraz wyjazdy studyjne w celu zdobycia brakującego doświadczenia.
- Należy również rozwinąć i wzmocnić współpracę pomiędzy sektorami: cywilnym, rządowym i gospodarczym.

G. Osiągnięcie celów i zwiększenie ODA – wyzwania; udział nowych państw członkowskich we współpracy z krajami najubożniej rozwiniętymi (LDC)

- Trendy w zakresie globalnej współpracy rozwojowej, kryzys gospodarczy vs. zwiększenie ODA
  - Globalizacja, nowe trendy społeczno-ekonomiczne oznaczają dla krajów NMS nowe wyzwania, podobnie dla pozostałych krajów członkowskich UE i reszty państw świata.
  - Kraje NMS nie wybierają LDC na kraje priorytetowe nie tylko ze względu na brak przeszłości kolonialnej, ale również ze względu na mniejsze fundusze przeznaczone na ODA, które w skutek kryzysu finansowego uległy zmniejszeniu. Przepisy UE umożliwią krajom NMS stopniowe zbliżenie się do unijnej średniej.

NGDO zainicjowały powołanie Otwartego Forum w celu połączenia odrębnych inicjatyw rządów, donatorów i NGDO dotyczących samoewaluacji. Każdy może się przyłączyć do platformy i podzielić się doświadczeniem, wiedzą, wątpliwościami, zadać pytanie lub zwrócić się z pomocą w celu zmierzenia „efektywności pomocy”, jak i nowego paradygmatu „efektywności rozwoju”. Otwarte Forum nt. efektywności organizacji społeczeństwa obywatelskiego (CSO): <http://www.cso-effectiveness.org/>

- Organizacje międzynarodowe i UE wyraźnie stwierdzają, że nie wywiążą się ze zobowiązań realizacji MDG przed 2015 r. Kraje NMS zaczynają głosić tę samą wiadomość, zamiast szukać rozwiązań problemu.
- Kraje NMS posiadają niewielkie fundusze na międzynarodową współpracę rozwojową, ale jeśli połączyłoby się fundusze kilku państw, które następnie skupiłyby się na wzajemnej współpracy w zakresie pomocy np. jednemu regionowi, wtedy można byłoby udzielić bardziej wszechstronnej pomocy krajowi partnerskiemu, a współpraca pomiędzy krajami NMS mogłaby ulec poprawie.
- Jeżeli państwa chcą współpracować z krajami beneficjentami na szczeblu państwowym (ich rządy zobowiązały się do tego na forum publicznym), to innym rozwiązaniem jest decentralizacja funduszy ODA z udziałem regionalnych i lokalnych władz krajów NMS, które umieją lepiej współpracować z organizacjami pozarządowymi. Władze regionalne w krajach NMS muszą jeszcze zająć stanowisko w kwestii ODA. W czasie Europejskich Dni Rozwoju z 2008 r. głównym tematem rozmów była decentralizacja pomocy. Kilka rad miast z krajów NMS podpisało oświadczenie o zamiarze przyłączenia się do międzynarodowych wysiłków na rzecz współpracy rozwojowej.

ZWIĘKSZENIE UCZESTNICTWA NGDO NOWYCH PAŃSTW CZŁON- KOWSKICH W MIĘDZYNARODO- WEJ WSPÓŁPRACY ROZWOJOWEJ

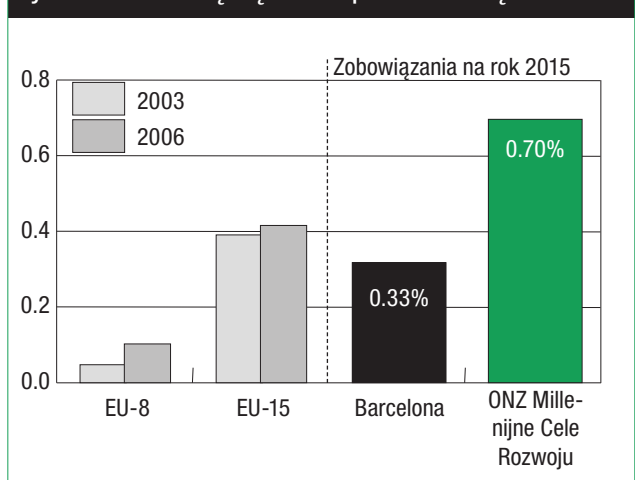
- ❑ *Trudności finansowe*
  - Kurczą się zasoby i stabilność małych NGO, a nawet platform.
  - NGO w krajach NMS (za wyjątkiem dużych NGO) nie posiadają wystarczających zasobów ludzkich i finansowych, aby: zatrudnić osobę do reprezentacji jej interesów w Brukseli, informować na bieżąco pozostałe organizacje o kwestiach najbardziej aktualnych, brać udział w lobbingu, kształtowaniu polityki, dyskusji nt. strategii, przeprowadzać badania i wydawać publikacje.
  - NGO zajmują się zbyt wieloma projektami jednocześnie, wiele z nich zatraciło siły w codziennej walce o przetrwanie.
- ❑ *Brak transparentności przepływów pieniężnych:* w niektórych krajach NMS (np. na Węgrzech) rozdział funduszy na ODA w zasadzie nie podlega kontroli, nie jest transparentny, nie ma obowiązku zdania sprawy z wydatkowania funduszy, a dane są niedostępne.
- ❑ *Ograniczone partnerstwa*
  - NGO starych krajów członkowskich nie są skłonne włączać NGO nowych krajów członkowskich do wspólnych projektów, mimo, że potrzebują ich, aby otrzymać fundusze z UE. Konieczność ta skłania jednak do aktywnego poszukiwania partnerów oraz rozwoju współpracy pomiędzy NGO starych i nowych krajów członkowskich.
  - Rządy krajów NMS nie zawsze traktują organizacje pozarządowe jako pełnoprawnych partnerów w kwestiach związanych z ODA.
  - Na poziomie platform krajowych problemem może stać się koordynacja różnych poglądów oraz wykształcenie pozycji wiarygodnego partnera we współpracy rozwojowej.
  - Zbudowanie relacji z samorządami będzie wymagało pracy od podstaw oraz intensywnej działalności w zakresie rzecznictwa interesów,

podobnie jak miało to miejsce w przypadku budowania relacji z rządem.

- Rządy krajów NMS i ich organizacje pozarządowe nie posiadają dostatecznie rozwiniętych relacji z podmiotami krajów partnerskich, pomimo zastosowania zasady partycypacji, silnej współpracy i partnerstwa z rządami krajów partnerskich, ich NGDO oraz ich sektorami gospodarki, w procesie zarządzania projektem, w tym na etapie planowania i ewaluacji. Uczestnicy z UE i spoza niej (rządy lub NGDO) muszą współpracować, aby umożliwić krajom partnerskim inicjowanie polityk i zwiększenie ich potencjału w zakresie zdolności do bardziej efektywnego reprezentowania swoich interesów. Wspólnie należy także prowadzić działalność lobbystyczną.

- ❑ *Brak doświadczenia w terenie:*
Trudno jest zdobyć doświadczenia w terenie, poza obszarem krajów sąsiadujących, organizacjom zajmującym się współpracą rozwojową pochodzącym z krajów NMS, ze względu na brak dostępu do funduszy na wizyty studyjne. Tylko duże NGO (zwłaszcza organizacje o charakterze religijnym) posiadają doświadczenie pracy w terenie na innych kontynentach. To doświadczenie jest potrzebne do przygotowania wniosków o dotacje. Jednakże przedsta-

Rysunek nr 3: Małą część PKB przeznaczają na ODA...

Źródło: Ben Slay, Dyrektor Regionalnego Centrum UNDP w Bratysławie

wiele niektórych krajów partnerskich wolą, aby kraje NMS skupiły się w swojej pracy bardziej na zachęcaniu ludzi do udziału w życiu społeczno-ekonomicznym niż na rozwoju infrastruktury. NGO krajów partnerskich podkreślają potrzebę rozwoju ich własnych umiejętności, w celu tworzenia przez nie ich własnych programów na rzecz rozwoju, jak np. budowa szkoły. Zwracają się do NGDO z krajów Unii Europejskiej z prośbą o pomoc w zbudowaniu ich potencjału, np. w zakresie możliwości efektywnej współpracy lub efektywnego pozyskiwania środków. Proszą także NGDO z krajów NMS o przeprowadzanie projektów uświadamiających w ich własnych krajach celem uwrażliwienia ich społeczeństw na problemy krajów rozwijających się oraz wywarcia presji na polityków w celu inicjacji programów, które nie marginalizowałyby ich jeszcze bardziej. NGO z krajów partnerskich domagają się również, aby w realizacji programów brać pod uwagę ich długoterminowy wpływ na środowisko i grupy docelowe.

■ *Brak doświadczenia w stosowaniu zasad horyzontalnych*

W inicjatywach UE takie zasady horyzontalne, jak płeć, środowisko i zrównoważony rozwój były obecne od dawna. Większość NGO zdaje sobie sprawę, że te wartości powinny być reprezentowane w projektach finansowanych ze środków UE. Jednak badając statystyki efektywności pomocy wyraźnie widać, że włączenie kwestii płci wymaga większego nacisku na tą kwestię, podobnie jak kwestię zmian klimatu i zrównoważonego rozwoju.

- *Po krytyce rządów oraz sektora biznesu, po zainicjowaniu dyskusji na temat skuteczności pomocy, po publikacji raportów na ten temat, NGDO rozpoczęły debatę nt. pomiaru efektywności własnych programów pomocowych. Ze względu na chęć ewaluacji własnej pracy przez różnych aktorów międzynarodowej współpracy na rzecz rozwoju, do życia powołano wielostronną platformę, bez której nie byłoby to możliwe.*

Cysterna na paliwo w mieście Tema w Ghanie. Źródło: Balázs Lerner

ROZDZIAŁ 4

STUDIUM PRZYPADKU: PRZYKŁADY POLITYK ROZWOJOWYCH NOWYCH PAŃSTWACH CZŁONKOWSKICH

Ten rozdział zawiera przegląd struktur organizacyjnych oficjalnej pomocy rozwojowej czterech krajów wyszehradzkich (V4). Czechy, Polskę, Węgry i Słowację łączą więzi historyczne i wspólny zasób doświadczeń, co ma swoje odzwierciedlenie we współpracy rozwojowej. Kraje te uważają, że ich działania są podobne, porównywalne, trudno byłoby np. rozmawiać z przedstawicielami ministerstwa spraw zagranicznych nt. doświadczenia np. krajów skandynawskich, ponieważ jest ono zupełnie inne. Istnieje kilka geograficznych obszarów, na których wszystkie cztery kraje wyszehradzkie są obecne. Rozdział ten skupia się jedynie na ogólnych strukturach i tendencjach systemów oficjalnej pomocy rozwojowej w V4, gdyż systemy te są w fazie ciągłych zmian. Pozycja donatora nie jest w pełni wypracowana, odpowiedzialności i partnerstwa często nie są wyraźnie określone. W związku z tym można stwierdzić, że w zakresie współpracy rozwojowej państwa grupy wyszehradzkiej są ciągle w fazie przejściowej.

PRAWNE I POLITYCZNE RAMY WSPÓŁPRACY ROZWOJOWEJ

Podobieństwa prawnych i politycznych ram współpracy rozwojowej krajów V4 wynikają głównie z przystąpienia do UE. Pierwsze inicjatywy rządowe zostały podjęte w drugiej połowie lat 90 (Republika Czeska: 1995; Polska: 1998; Republika Słowacka: 1999; Węgry: 2001). Z przystąpieniem do UE wiązała się również konieczność wypełnienia wymogów szeregów międzynarodowych porozumień, w tym m.in.:

- ❑ Umowy z Cotonou,
- ❑ Konsensusu z Monterrey,
- ❑ Deklaracji Milenijnej ONZ i Milenijnych Celów Rozwoju.

Z członkostwa w UE wynikał również obowiązek przyjęcie na siebie roli donatora na arenie międzynarodowej i stworzenia systemu udzielania pomocy rozwojowej. We wszystkich krajach V4 zadaniem ministerstw spraw zagranicznych stało się zarządzanie ODA. Współpracę rozwojową postrzegano w kategoriach polityki zagranicznej państwa, która powinna być sterowana odgórnie i powinna służyć interesom bezpieczeństwa oraz celom geopolityki regionalnej.

Państwa V4 przed przystąpieniem do UE wydały oświadczenia dotyczące swoich polityk pomocy rozwojowej, ale zostały skrytykowane za:

- ❑ brak szeroko zakrojonych konsultacji
- ❑ skupienie na krajach sąsiadujących
- ❑ przedkładanie stabilizacji politycznej i regionalnego bezpieczeństwa ponad redukcję ubóstwa
- ❑ stosowania doraźnych rozwiązań instytucjonalnych
- ❑ słabe regulacje prawne
- ❑ brak potencjału
- ❑ brak ekspertów oraz brak wiedzy fachowej w ministerstwie spraw zagranicznych
- ❑ ograniczoną koordynacją rozdrobnionego systemu (za dużo zbyt małych projektów w zbyt dużej liczbie krajów docelowych).

Poprawa zaplecza instytucjonalnego i współpracy

Republika Czeska: 1 stycznia 2008 r. powołano do życia Agencję Współpracy Rozwojowej Czech. Jej zadaniem jest zarządzanie systemem oficjalnej pomocy rozwojowej. Utworzono, ciało doradcze i forum współpracy z odpowiednimi ministerstwami, Międzynarodową Radę ds. Współpracy Rozwojowej (IDCC). W skład IDCC wchodzi przedstawiciele NGDO, którzy są skupieni w Czeskim Forum Współpracy Rozwojowej (FoRS).

Republika Słowacka: Od 1 lutego 2008 r. słowacki system ODA regulują specjalne przepisy Parlamentu Europejskiego (a nie tylko rządu słowackiego). Powołano Słowacką Agencję ds. Międzynarodowej Współpracy Rozwojowej, która przejęła zarządzanie instrumentami ODA od słowackiego regionalnego biura UNDP i od Funduszu Bratysława-Belgrad. Proces legislacyjny uwzględnia współpracę rządu z sektorem organizacji pozarządowych za pośrednictwem platformy organizacji zajmujących się współpracą rozwojową, co jest dobrą praktyką.

Węgry: Od lat trwają prace nad ramami prawnymi dla systemu oficjalnej pomocy rozwojowej; do tej pory nie wniesiono do parlamentu żadnego wniosku ustawy w tym zakresie. Ministerstwo Spraw Zagranicznych konsultowało się z organizacjami pozarządowymi przed przygotowaniem projektu na szczeblu ministerialnym, jednakże jak do tej pory brak rezultatów. Mimo że ministerstwo odpowiedzialne za oficjalną pomoc rozwojową włączyło węgierską platformę NGDO (HAND) do prac przygotowawczych, inne właściwe ministerstwa, w tym Ministerstwo Obrony, całkowicie ignorowały zaangażowanie NGO.

Polska: Proces przygotowania ustawy nadal trwa. Główne problemy to brak woli politycznej oraz opór Ministerstwa Finansów. Ministerstwo Spraw Zagranicznych przeprowadziło konsultacje z Grupą Zagranica (platforma NGDO), jednak jej propozycje w zakresie wieloletniego programowania i bardziej efektywnych instytucji ODA nie zostały wzięte pod uwagę.

Rezultatem powyższych problemów były: brak transparentności w systemach oficjalnej pomocy rozwojowej, nieefektywne programowanie i problemy z zarządzaniem. Od czasu przystąpienia do UE (2004 r.) w regulacjach dotyczących ODA jest zauważalny mały postęp, natomiast kilku krajom udało się poprawić efektywność.

Odpowiedzialno za politykę rozwojową

Odpowiedzialność za politykę rozwojową spoczywa na ministerstwach spraw zagranicznych krajów V4, a ostatecznie na ich rządach. Mimo zobowiązań wobec UE oraz złożonych obietnic, w procesie określania kierunków polityki pomocowej, kraje V4 kierują się interesami własnego bezpieczeństwa regionalnego. Kraje V4 często odwołują się do regulacji Unii Europejskiej bądź regulacji międzynarodowych (np. Milenijnych Celów Rozwoju) w zakresie współpracy rozwojowej, ale realizowane polityki oficjalnej pomocy rozwojowej nie przestrzegają wskaźników MDG, a w procesie oceny wpływu ODA nie bierze się pod uwagę realizacji MDG. Milenijne Cele Rozwoju odgrywają bardziej znaczącą rolę w zakresie podnoszenia świadomości społeczeństw oraz w projektach z zakresu edukacji globalnej.

ZOBOWIĄZANIA FINANSOWE

W 2005 r. Rada ds. Ogólnych i Stosunków Zewnętrznich Unii Europejskiej uzgodniła, iż kraje członkowskie, które przystąpiły do UE po 2002 r., powinny zwiększyć ODA do poziomu 0,17 % PKB do 2010 r., a do 2015 r. do poziomu 0,33 % PKB. Zostało to potwierdzone w Europejskim Konsensusie w Sprawie Rozwoju z 2005 r. Ponadto w Konsensusie z Monterrey w sprawie finansowania pomocy zagranicznej z 2002 r.

Dwustronna Pomoc Rozwojowa: dotacje lub pożyczki, zgodnie z definicją OECD, świadczone przez państwo-donatora bezpośrednio do kraju rozwijającego się.

Wielostronna Pomoc Rozwojowa: środki finansowe udzielane przez różne państwa –donatorów za pośrednictwem międzynarodowych organizacji (często przez jedną z agencji ONZ lub przez instytucję UE). W ramach pomocy wielostronnej wpłacane są składki do organizacji międzynarodowych.

stwierdzono, iż rządy powinny podjąć skuteczne środki w celu osiągnięcia ODA na poziomie 0,7 % PKB.

Alokacja pomocy w ramach dwustronnych bądź wielostronnych działań

Odsetek pomocy dwustronnej w ramach ODA w krajach V4 ulega znacznym zmianom. Dane dostępne w różnych raportach, a także statystykach OECD, nie dają jednoznacznej odpowiedzi. Często do pomocy dwustronnej zalicza się umarzenie długów, kredyty udzielane w ramach pomocy wiązanej, a w niektórych przypadkach projekty pomocowe realizowane przez wojsko (pod kontrolą Ministerstwa Obrony na misjach zagranicznych w Iraku i Afganistanie). Prowadzi to do zawyżania prawdziwego poziomu udzielanej pomocy.

Organizacje pozarządowe zajmujące się współpracą rozwojową krytykują rozdział środków ODA w nowych państwach członkowskich, ponieważ pomoc dwustronna często nie skupia się na realizacji MDG, ale na osiągnięciu celów bezpieczeństwa regionalnego lub wypełnieniu międzynarodowych zobowiązań dotyczących odbudowy wojennej. Niektóre rządy twierdzą, że duża część pomocy

Tabela 4: ODA krajów V4 w latach 2004–2008

	Republika Czeska ODA/PKB%	Węgry ODA/PKB%	Polska ODA/PKB%	Republika Słowacka ODA/PKB%
2004	0.11	0.07	0.05	0.07
2005	0.11	0.11	0.07	0.12
2006	0.12	0.13	0.09	0.10
2007	0.11	0.08	0.09	0.09
2008	0.11	0.07	0.08	0.10

Źródło: <http://stats.oecd.org/Index.aspx#>

wielostronnej została przeznaczona na wypełnienie MDG w krajach LDC. Według szacunków NGDO przykładowo 88% polskiej pomocy dwustronnej z 2007 r. uwzględniało komponenty zawyżające jej poziom (umorzenia długów, pomoc wiązana w połączeniu z kredytami preferencyjnymi, granty dla studentów zagranicznych, itd.).

TEMATYCZNE I GEOGRAFICZNE UWARUNKOWANIA PRIORYTETYZACJI POMOCY

Priorytety polityki pomocowej są określane w odpowiednich narodowych strategiach pomocy rozwojowej, którym towarzyszy ograniczona licz-

Polska:

Koncentracja sektorowa: ochrona zdrowia, edukacja i nauka, dostęp do wody pitnej, ochrona środowiska, umacnianie struktur lokalnych, wspieranie instytucji demokratycznych i przemian ustrojowych, poprawa efektywności administracji publicznej, rozwój współpracy transgranicznej i przekształcenia resortowe. Uważa się, że najwięcej pomocy w ramach CSP trafia do Gruzji. Wynika to z intensywnego zaangażowania Polski w działania pomocowe po konflikcie z Rosją.

Koncentracja geograficzna: Afganistan, Angola, Gruzja, Irak, Mołdawia, Palestyna, Wietnam i niektóre kraje Afryki Środkowej.

Republika Czeska

Koncentracja sektorowa: służba zdrowia, szkolnictwo, produkcja energii, ochrona środowiska oraz wybrane dziedziny inżynierii.

Koncentracja geograficzna: Angola, Bośnia i Hercegowina, Mołdawia, Mongolia, Serbia, Wietnam, Jemen, Zambia. Kraje te znajdują się w CSP, brak jest za to Iraku i Afganistanu, mimo, że należą do grupy krajów priorytetowych.

Słowacja

Koncentracja sektorowa: rozwój instytucji demokratycznych i otoczenia rynkowego (doświadczenie okresu transformacji), infrastruktura (w tym infrastruktura społeczna), architektura krajobrazu, ochrona środowiska, rolnictwo, bezpieczeństwo żywnościowe i wykorzystanie surowców (zalesianie, systemy nawadniania, itd.) CSP istnieje wyłącznie w odniesieniu do Serbii.

Koncentracja geograficzna: Najważniejszymi krajami docelowymi są Serbia i Czarnogóra, ale prowadzone są projekty także w następujących krajach: Afganistan, Albania, Bośnia i Hercegowina, Kambodża, Kazachstan, Kenia, Republika Kirgizji, Macedonia, Mongolia, Mozambik, Sudan, Tadżykistan, Uzbekistan.

Węgry

Koncentracja sektorowa: przekazanie doświadczeń związanych ze zmianą ustroju, wsparcie oparte na wiedzy, edukacja, szkolenie ekspertów i techników, służba zdrowia, rolnictwo, gospodarka wodna i ujęcia wody, rozwój infrastruktury, doradztwo techniczne w sprawach ochrony środowiska.

Koncentracja geograficzna: Bośnia i Hercegowina, Palestyna, Serbia, Wietnam. W planach są projekty z następującymi krajami: Chiny, Kirgizja, Macedonia, Mołdawia, Mongolia i Ukraina; a oprócz nich także z krajami LDC: Kambodża, Etiopia, Laos i Jemen. Obecna jest niejasna wzmianka o możliwości nawiązania współpracy z regionem Afryki Subsaharyjskiej. Międzynarodowe zobowiązania wobec Afganistanu i Iraku pochłaniają coraz większą część ODA. Węgry wypracowały CSP w odniesieniu do Bośni i Hercegowiny, Serbii i Wietnamu, a w trakcie są prace nad sformułowaniem CSP w stosunku do Mołdawii. CSP zostały skrytykowane za niejasność i brak przejrzystej strategii.

ba krajowych dokumentów strategicznych (Country Strategy Paper, CSP). Priorytety tematyczne rzadko odnoszą się do kwestii redukcji ubóstwa, koncentrują się raczej na przewagach komparatywnych każdego z państw V4 i podkreślają wagę doświadczenia wyniesionego z okresu transformacji. Geograficzna alokacja pomocy rzadko jest zbieżna z logiką UE. Kraje docelowe są wybierane w uzależnieniu od stosunków łączących je z krajem donatorem w sferze bezpieczeństwa, polityki zagranicznej, handlu oraz wspólnych więzi historycznych. Oznacza to, że możliwość przekazania doświadczeń okresu transformacji istnieje wobec krajów rozwijających się, z którymi relacje zostały nawiązane jeszcze w czasie epoki komunizmu, a nie na rzetelnej ocenie przydatności doświadczenia transformacji w warunkach danego kraju.

We wszystkich krajach V4 można zaobserwować preferencję dla polityki sąsiedztwa i koncentrację regionalną (Zachodnie Bałkany, kraje sąsiadujące od wschodu, Azja Centralna i postsocjalistyczne stosunki z Wietnamem). W dokumentach strategicznych i systemach ODA brak planowania średnio i długookresowego (z wyjątkiem Republiki Czeskiej). Krytykowany jest brak wysiłków w zakresie planowania strategicznego. Polityki krajów V4 odzwierciedlają dwustronne podejście tych państw, z jednej strony koncentrują się na więziach historycznych i wspólnych interesach bezpieczeństwa, z drugiej strony starają się włączyć żądania UE i zobowiązania międzynarodowe do narodowych systemów ODA. Te dwie sprzeczne intencje sprawiły, że nie udało się zbudować transparentnego systemu, a próba przygotowania ekspertyz i zbudowania potencjału zakończyła się niepowodzeniem.

Kontakty z NGO

Informacje nt. ODA często postrzega się w kategoriach informacji jawnych, mimo że elementem demokratycznego ustroju jest transparentność procesu wydatkowania środków publicznych. Powodem tego jest

fakt, że ODA jest częścią polityki zagranicznej, oraz że działają przestarzałe mechanizmy polityczne. Innym powodem jest to, że środki ODA są wydatkowane przez różne ministerstwa, a zbieranie danych i zarządzanie nimi nie jest dobrze zorganizowane. Większość danych dot. ODA to dane *post factum*. Problem ten pogłębia brak procesu monitorowania i ewaluacji.

Konsultacje są wynikiem nacisku wywieranego przez platformy zrzeszające NGDO. Umożliwia się im przedstawienie opinii do projektu ustawy, jednakże ich argumenty nie są brane pod uwagę przez właściwe organa rządowe. W niektórych krajach tylko niewielka część środków przeznaczana na oficjalną pomoc rozwojową jest wydatkowana na projekty tworzone we współpracy z NGO, podczas gdy w Czechach, ze względu na dłuższe doświadczenie, jest więcej tego rodzaju wydatków.

PRZEPAŚĆ POMIĘDZY ZAŁOŻENIAMI A PRAKTYKĄ

Najłabszym punktem systemów ODA państw V4 jest kontrola i ewaluacja. Ponieważ oficjalna pomoc rozwojowa jest finansowana ze środków budżetu państwa, zastosowanie mają zwykle przepisy prawa. Nie istnieją jednak mechanizmy w zakresie kontroli i ewaluacji fazy projektowania i implementacji projektu, a także mechanizmy oceny jego dokładności, skuteczności i transparentności. W Polsce i na Węgrzech ministerstwa posiadające największą władzę (Ministerstwa Obrony) próbują przejąć współpracę rozwojową. Twierdzą, że działania rozwojowe sił zbrojnych są bardziej efektywne, niż działania NGO. Brak jest dowodu na prawdziwość tej argumentacji (brak jest kontroli i ewaluacji, za wyjątkiem projektów prowadzonych przez NGO ze środków KE). Ponadto siły zbrojne nie są w stanie wdrożyć działań w zgodzie z wymogami partnerstwa i przejrzystości, nie wspominając o HRBA.

Parada wojskowa w obozie dla uchodźców na Saharze. Źródło: Balázs Lerner

ROZDZIAŁ 5

EDUKACJA ROZWOJOWA: ISTOTA I ZNACZENIE DLA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

Edukacja rozwojowa i działania rzecznicze to podstawowe narzędzia zwalczania przyczyn ubóstwa na świecie. Stosowane w Europie, mają na celu zmianę polityk i społeczeństw, co ma przyczynić się do bardziej sprawiedliwszego świata oraz ograniczenia szkód powodowanych przez jednostkę lub społeczność globalnej Północy (obywateli, firm, państw), a w efekcie do zrównoważonego rozwoju globalnego.

Dopóki współpraca rozwojowa, zgodnie z definicją Komitetu Pomocy Rozwojowej Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (DAC), pozostaje częścią międzynarodowej agendy rozwojowej (MDG, międzynarodowa debata nt. efektywności pomocy, itd.), edukacja rozwojowa wykracza poza kwestię pomocy rozwojowej. W jej ramach oprócz kreowania społecznego poparcia dla współpracy rozwojowej, mieści się również podejmowanie dyskusji nt. handlu światowego, migracji, zmian klimatu – dziedziny mające większy wpływ na współpracę rozwojową, niż programy pomocowe donatorów. W tej kwestii edukacja rozwojowa ma wiele wspólnego z założeniem spójności polityk na rzecz rozwoju (Policy Coherence for Development, PCD), którego cechą jest całościowe spojrzenie na wpływ wywierany przez polityki bogatych krajów i którego znaczenie dla sektora organizacji pozarządowych ciągle rośnie.

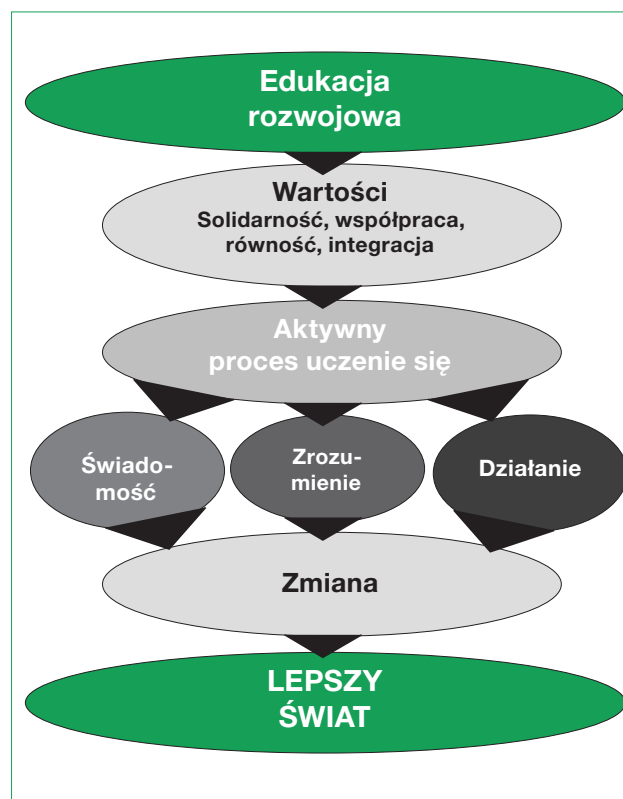
W poniższym rozdziale znajdziemy:

- ❑ Wprowadzenie do tematyki edukacji rozwojowej i wyjaśnienie jej znaczenia.
- ❑ Przegląd praktyk w zakresie edukacji rozwojowej w Europie, w szczególności w krajach NMS.
- ❑ Wprowadzenie do planowania działań rzeczniczych.

CO TO JEST EDUKACJA ROZWOJOWA?

CONCORD, Europejska Konfederacja Organizacji Humanitarnych i Pomocowych definiuje edukację rozwojową w następujący sposób:

- ❑ Edukacja rozwojowa jest procesem uczenia się wymagającym aktywności, opartym na solidarności, równości, współuczestnictwie i współpracy.
- ❑ Umożliwia ona przejście od podstawowej świadomości międzynarodowych priorytetów rozwoju i trwałego rozwoju ludzkiego, poprzez rozumienie ciągów przyczynowo-skutkowych zagadnień globalnych, aż do osobistego uczestnictwa i świadomego działania.

Rysunek 4: Edukacja rozwojowa

- ❑ Edukacja rozwojowa przyczynia się do aktywnego udziału obywateli w działaniach na rzecz redukcji globalnego ubóstwa oraz działaniach mających na celu walkę z wykluczeniem społecznym. Jej celem jest osiągnięcie sprawiedliwego i zrównoważonego rozwoju gospodarczego oraz wypracowanie narodowych i międzynarodowych programów opartych na poszanowaniu środowiska i praw człowieka.

Podczas gdy rosnąca liczba podmiotów w dziedzinie współpracy międzynarodowej prowadzi do zwiększenia liczby definicji edukacji rozwojowej, powyższe stwierdzenie zawiera podstawowe założenia pojęcia edukacji rozwojowej. Głównym celem jest bardziej sprawiedliwszy i zrównoważony rozwój globalny osiągnięty poprzez wpływanie na zachowania i polityki państw Północy. j sprawiedliwszy i zrównoważony dukacji rozwojowej. spodarczego łaniach Grupa docelowa edukacji rozwojowej powinna przejść etapy – od zrozumienia do działania.

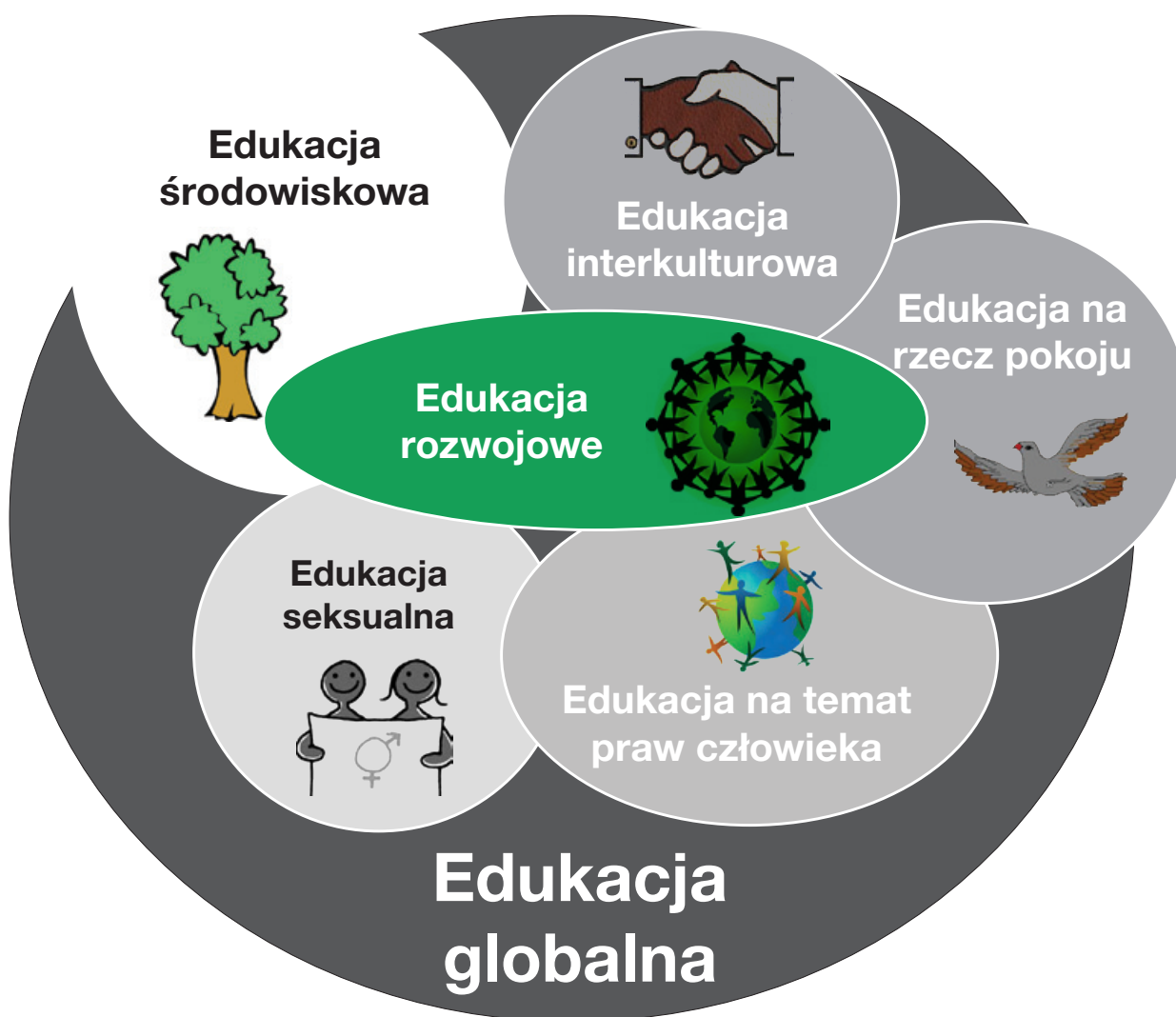

Celem edukacji rozwojowej jest zwiększenie świadomości nt. możliwości każdego do przyczynienia się do zmiany społecznej. Wszystkie działania podejmowane w ramach edukacji globalnej powinny zapewnić możliwość zaangażowania się każdemu. Z czasem edukacja rozwojowa odniesie sukces w postaci społeczeństw ludzi świadomych i zaangażowanych, którzy doprowadzą do przekształcenia światowej gospodarki i bardziej sprawiedliwego i zrównoważonego rozwoju ludzkiego.

Edukacja rozwojowa i inne formy edukacji

Edukacja rozwojowa jest ściśle powiązana z innymi sferami edukacji, jak np. z edukacją o prawach człowieka lub edukacją o zrównoważonym rozwoju. Te różne dziedziny edukacji często się na siebie nakładają. Nadrzędną rolę spełnia koncepcja „edukacji globalnej”. Słowo „globalna” odnosi się do treści (nt. kwestii globalnych), jak również do pedagogicznej metody holistycznego podejścia. Terminy - edukacja rozwojowa i edukacja globalna – są używane wymiennie przez większość głównych podmiotów właściwych dla sektora współpracy rozwojowej, jak np. Forum Edukacji Rozwojowej CONCORD, Europejską

Rysunek 5: Edukacja globalna

Sieć Edukacji Globalnej (Global Education Network Europe – GENE), czy Wielostronną Europejską Grupę Sterującą ds. Edukacji Globalnej.

Ponieważ edukacja rozwojowa oparta jest na koncepcji holistycznego postrzegania świata oraz pedagogicznej metodzie skoncentrowania na uczniu, metodologia stosowana podczas realizacji działań w ramach edukacji rozwojowej powinna spełniać poniższe wymagania (lista nie jest kompletna). Ma być:

- ❑ *Osobista* – ma łączyć lokalne z globalnym.
- ❑ *Uczestnicząca* – praca ma się odbywać z grupą, a nie dla grupy docelowej.
- ❑ *Kreatywna* – ma używać wszystkich zmysłów, nie tylko mowy.
- ❑ *Irytująca* – ma wykorzystywać sprzeczności, a nie je ukrywać.
- ❑ *Motywująca* – ma wskazywać sposoby zaangażowania się.

Edukacja rozwojowa jako akt polityczny

Poza edukacyjnym charakterem, ostateczny cel edukacji rozwojowej ma polityczny wydźwięk: poprzez zmianę postaw i zachowań obywatelskich (w tym postaw decydentów) ma nastąpić zmiana w polityce i w społeczeństwie. Doprowadzić do tego ma realizacja szerokiego zakresu działań i akcji w terenie, do których należą – działania uświadamiające, formalne i nieformalne nauczanie, kampanie i działania rzecznicze.

Dlaczego edukacja rozwojowa jest wa na?

Istnieje dziesięć argumentów na poparcie twierdzenia, że edukacja rozwojowa zyskuje na znaczeniu:

Edukacja rozwojowa jest odpowiedzią na proces globalizacji

Edukacja rozwojowa zapewnia niezbędną wiedzę, ułatwia zrozumienie, wyposaża w umiejętności, jest źródłem wartości. Pozwala na pełne uczestnictwo w pro-

cesie tworzenia dobrobytu własnego i innych. Inicjuje pozytywny wkład ludzi w globalizację, zarówno na poziomie lokalnym, jak i światowym.

Edukacja rozwojowa przyczynia się do walki z globalnym ubóstwem

Dziesiątki lat temu Julius Nyerere (zobacz wyżej) stwierdził, że najskuteczniejszym sposobem walki z ubóstwem będzie likwidacja jego przyczyn, które mają swoje źródło na Północy i w międzynarodowym systemie gospodarczym. Edukacja rozwojowa przyczynia się do wykształcenia masy krytycznej, która ma na celu zmianę tego systemu.

Edukacja rozwojowa walczy z dezinformacją

Europejską opinię publiczną w odniesieniu do kwestii globalizacji i współpracy rozwojowej charakteryzują stereotypy oraz niewiedza. Edukacja rozwojowa stara się uzupełniać te braki w wiedzy.

Edukacja rozwojowa wyposaża w umiejętności i kwalifikacje

Nowoczesne społeczeństwo charakteryzują poczucie własnej wartości, krytyczne myślenie, komunikacja, współpraca, adaptacja, zachowanie zespołowe i globalne obywatelstwo. Aktywne i oparte na partycypacji metody edukacji rozwojowej skupiają uwagę ucznia i pomagają jednostce w rozwoju osobowym i rozwoju potencjału własnego. Edukacja rozwojowa to edukacja na wysokim poziomie.

Edukacja rozwojowa umacnia społeczeństwo obywatelskie

Edukacja rozwojowa, stosując podejście mające na celu wzmocnienie potencjału i partycypacji obywateli, wzmacnia ich zaangażowanie. Silne społeczeństwo obywatelskie jest warunkiem wstępnym osiągnięcia spójności polityk na arenie międzynarodowej, szczególnie w krajach NMS, w których polityki dotyczące międzynarodowej współpracy rozwojowej dopiero się wykształca.

Edukacja rozwojowa w kilku nowych krajach członkowskich UE

Na **Węgrzech** dotacje z UE odegrały zasadniczą rolę w wykształceniu się dziedziny edukacji globalnej (taka terminologia jest preferowana na Węgrzech), mimo że nie należy ona do priorytetowych dziedzin rządu. W szkolnych programach nauczania nie uwzględnia się w sposób systematyczny edukacji globalnej, a przeznaczane na to fundusze są niewystarczające (560 tysięcy euro w 2007 r.). Organizacje pozarządowe, poprzez krajową platformę HAND, która zrzesza organizacje zajmujące się tematyką współpracy rozwojowej, dążą do podniesienia rangi edukacji globalnej. W ramach platformy istnieje grupa robocza ds. edukacji globalnej. Ponadto platforma angażuje się na poziomie europejskim w działania projektu DEEEP3, a także jest gospodarzem Europejskiego Letniego Uniwersytetu Edukacji Rozwojowej 2010.

W **Polsce** rząd i organizacje pozarządowe w coraz większym stopniu angażują się w działania na rzecz usystematyzowania podejścia do edukacji rozwojowej. W 2009 r. ma mieć miejsce przegląd sektora edukacji globalnej, któremu Polska podlega z racji członkostwa w sieci GENE. Sprawozdanie z przeglądu powinno posłużyć jako podstawa do sformułowania przyszłej narodowej strategii w zakresie edukacji rozwojowej. Krajowa platforma NGDO, Grupa Zagranica, prowadzi nieustanny dialog z Ministerstwem Spraw Zagranicznych i Ministerstwem Edukacji. Jej celem jest włączenie elementów edukacji rozwojowej do programów nauczania oraz do programów szkoleniowych skierowanych do nauczycieli, a także wypracowanie mechanizmów finansowania edukacji rozwojowej. Ministerstwo Spraw Zagranicznych na edukację rozwojową przeznaczają w formie grantów 900 tysięcy euro. Maksymalnie dziesięć procent dofinansowania dla zagranicznych projektów rozwojowych może zostać przeznaczony na cele edukacji rozwojowej społeczeństwa polskiego.

Mimo starań niektórych **słowackich** organizacji pozarządowych, które aktywnie działają na polu edukacji rozwojowej, dziedzina ta pozostaje słaba ze względu na niekonsekwentne wsparcie ze strony rządu oraz brak potencjału organizacji pozarządowych. Wsparcie finansowe edukacji rozwojowej jest małe (300, 000 euro), brak jest też komponentów edukacji rozwojowej w programach szkolnych oraz programach szkoleniowych dla nauczycieli (obecne jest za to nauczanie wielokulturowe). Agencja SlovakAid dysponuje niewielkimi środkami finansowymi na wsparcie edukacji rozwojowej. Słowacja nie posiada narodowej strategii w tym zakresie.

W **Słowenii**, ze względu na brak wsparcia rządowego oraz braku potencjału organizacji pozarządowych, edukacja rozwojowa nie należy do kwestii priorytetowych. Pomoc WE, w szczególności w kontekście słoweńskiej prezydencji, stała się bodźcem dla SLOGA, narodowej platformy NGDO, w jej ramach istnieje aktywna grupa robocza ds. edukacji rozwojowej. W 2008 r. SLOGA zorganizowała międzynarodową konferencję z udziałem wielu podmiotów pod hasłem „Dialog międzykulturowy w edukacji rozwojowej”. SLOGA rozpoczęła wspólnie z rządem proces na rzecz usystematyzowania krajowego podejścia do edukacji rozwojowej. Niestety proces jest powolny, a finansowanie edukacji rozwojowej pozostaje na niskim poziomie.

Mimo, że edukacja rozwojowa na **Łotwie** posiada znaczenie, środki przeznaczane na nią dla sektora NGO są drastycznie małe, ze względu na wpływ kryzysu finansowego, jaki dotknął Łotwę. Łotwa jest bardzo aktywna w europejskiej sieci młodych Europejczyków w zakresie edukacji rozwojowej (Global Education Network of Young Europeans, GLEN) oraz uczestniczy regularnie w europejskich Letnich Szkołach Edukacji Rozwojowej i forach poświęconych edukacji rozwojowej. Mimo to sektor jest nadal kruchy.

Większość Europejczyków nie wie, że w krajach partnerskich również realizowane są programy edukacji rozwojowej, np. w Brazylii.

Z tego względu NGDO, działające na terenie Europy, powinny dążyć do:

1. połączenia europejskich i nieeuropejskich programów edukacji rozwojowej,
2. zorganizowania wymiany nauczycieli i uczniów,
3. uczestnictwa w programach edukacji rozwojowej krajów partnerskich,
4. zapewnienia możliwości zabrania głosu przez kraje partnerskie w kwestiach programów edukacji rozwojowej, na przykład poprzez włączenie w proces imigrantów mieszkających na terenie UE.

Edukacja rozwojowa sprzyja poparciu społecznemu dla Oficjalnej Pomocy Rozwojowej

Centrum Rozwoju OECD zauważa pozytywne zbieżności pomiędzy lepszą świadomością i wyższymi wydatkami na edukację rozwojową. Pięć krajów członkowskich UE, które zainwestowały najwięcej w edukację rozwojową, jest najbliższe osiągnięciu 0, 7 % wartości PKB przeznaczanego na ODA, lub osiągnęło już ten poziom.

Edukacja rozwojowa jest wymogiem demokracji

Demokracja musi umożliwić opinii publicznej zdobycie informacji na temat współpracy rozwojowej, aby mogła ona następnie rozliczać rządy z realizacji przyjętych w tej sferze założeń, aby mogła się przekonać, czy jej podatki są wydatkowane skutecznie i konsekwentnie na cele związane z redukcją ubóstwa.

Edukacja rozwojowa jest politycznym obowiązkiem

W rosnącej liczbie zobowiązań i deklaracji politycznych, rządy i instytucje zaczynają doceniać wagę edukacji rozwojowej.

Rozwój edukacji globalnej

W ostatniej dekadzie nastąpił gwałtowny rozwój sektora edukacji globalnej. Coraz więcej państw posiada strategię w zakresie edukacji rozwojowej. Rosną budżety na edukację rozwojową, wzrasta liczba podmiotów pracujących w jej ramach.

Edukacja rozwojowa przynosi efekty

Oceny i analizy autorstwa np. OECD, Komisji Europejskiej, czy GEBE pokazują pozytywny wpływ edukacji rozwojowej.

ROLA EDUKACJI ROZWOJOWEJ W NOWYCH KRAJACH CZŁONKOWSKICH

Podstawowym zadaniem edukacji rozwojowej jest zwiększanie świadomości społeczeństw krajów NMS nt. edukacji rozwojowej. Organizacje pozarządowe w krajach NMS odgrywają aktywną rolę we wprowadzanie edukacji rozwojowej do szkół podstawowych i gimnazjalnych, wyższego szkolnictwa oraz do systemów nieformalnego kształcenia. Dyskusje nt. definicji pojęcia edukacji rozwojowej trwają nadal. Edukacja rozwojowa może w szczególności mieć swój wkład w.

Wychowanie rozwojowe może się przyczynić w szczególności do:

- przekazanie młodzieży wiedzy o ludzkości,
- nauczanie o kwestiach globalnych przy wykorzystaniu interaktywnych metod pedagogicznych,
- poinformowanie płatników o tym, jak wydawane są ich pieniądze,
- zachęcenie do alokacji funduszy publicznych w rozwiązywanie sytuacji kryzysowych, projekty rozwojowe lub projekty na rzecz praw człowieka,
- uzasadnienie dodatkowych wydatków rządowych wymaganych prawem wspólnotowym UE,
- umocnienie odpowiedzialności i demokracji w krajach NMS.

Działacz Polskiej Akcji Humanitarnej protestuje na konferencji ONZ na temat zmiany klimatu w Poznaniu. Źródło: PAH

ROZDZIAŁ 6

PRAKTYCZNY PORADNIK PRZEPROWADZANIA KAMPANII NA RZECZ WSPÓŁPRACY ROZWOJOWEJ Z UWZGLĘDNIENIEM PERSPEKTYWY PRAW CZŁOWIEKA

W ramach programu MRG: „Promocja współpracy rozwojowej w Europie: w kierunku masy krytycznej i poza nią”, osiem europejskich organizacji pozarządowych – Annwin Słowacja, Fundacja Rozwoju Praw Demokratycznych Węgier (DemNet), Węgierska Platforma dla Afryki (MAP), Polska Koalicja Karat, Polska Akcja Humanitarna (PAH), SOS Malta i Łotewska Młodzież Przeciwko AIDS – przeprowadziły w swoich krajach roczne kampanie. Celem kampanii było zwiększenie świadomości opinii publicznej nt. współpracy rozwojowej. Wspólnym punktem kampanii była edukacja młodzieży nt. kwestii związanych ze współpracą rozwojową. Rozdział ten przedstawia najważniejsze zasady przeprowadzania kampanii, stosujących perspektywę praw człowieka, ale zamiast prezentować całe spektrum narzędzi kampanii, skupia się na podstawowych narzędziach, zgromadzonym wiedzy, najlepszych praktykach oraz doświadczeniu zdobytym przez organizacje pozarządowe.

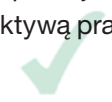
CO OZNACZA PERSPEKTYWA PRAW CZŁOWIEKA W REALIZACJI KAMPANII?

Przeprowadzanie kampanii to tworzenie i dostarczanie strategii, które mobilizują ludzi do osiągnięcia określonych rezultatów bądź zmiany. Kampania opiera się na analizie badań, zwraca uwagę na problem, jej zamiarem jest dostarczenie rozwiązania. Przeprowadzanie kampanii nigdy nie oznacza jednej działalności, to jest zawsze szereg wielu działań, które w sposób strategiczny przyczyniają się do osiągnięcia ostatecznego celu. Jeśli w trakcie kampanii stosujemy perspektywę praw człowieka, to na każdym jej etapie włączamy idee godności, sprawiedliwości, równości, poszanowania praw człowieka i poszanowania praw mniejszościowych.

Przeprowadzenie kampanii z perspektywy praw człowieka oznacza, że:

- ❑ *Podbudowę twojej kampanii stanowią prawa człowieka.* Twoim punktem odniesienia powinny być międzynarodowe i krajowe standardy praw człowieka. Jeśli są one gwałcone – informuj o tym; informuj np. o braku dostępu do wody przez grupę ludzi, bowiem zgodnie z MPPG-SiK – każda istota ludzka ma niezbywalne prawo dostępu do wody.
- ❑ *Twoja kampania wyposaża beneficjentów w umiejętności pozwalające im na walkę o swoje prawa.* Wyposaż beneficjentów (marginalizowane społeczności, mniejszości etniczne, narodowe, religijne i językowe, niepełnosprawnych, młodzież, kobiety, itd.) w wiedzę umożliwiającą im domaganie się od władz ochrony, respektowania lub wypełniania ich praw. Spraw, aby głos społeczności stał się słyszalny, prosząc ich o dzielenie się swoją historią, kiedykolwiek jest to możliwe. Unikaj przedstawiania ich w kategorii ofiar, unikaj stosowania obrazów i przekazów, które ukazywałyby ludzi lub miejsca w sposób sensacyjny lub stereotypowy (**patrz kodeks postępowania CONCORD w sprawie wykorzystywania zdjęć i wypowiedzi**).

Przy pomocy pięciu poniższych zasad upewnij się, że odpowiednio posługujesz się perspektywą praw człowieka w rozwoju:

- ❑ Ramami prawnymi twojej kampanii są prawa człowieka.
- ❑ Twoja kampania wyposaża beneficjentów w umiejętności pozwalające im na walkę o swoje prawa.
- ❑ Twoja kampania jest adresowana do wszystkich grup społecznych, w tym do marginalizowanych mniejszości.
- ❑ Twoja kampania odpowiada na potrzeby wszystkich grup, w tym społeczności najbardziej narażonych.
- ❑ Twoja kampania jest przejrzysta.

- ❑ *Twoja kampania jest skierowana do wszystkich grup społecznych, w tym marginalizowanych mniejszości.* Rozwijaj współpracę z organizacjami pozarządowymi, które reprezentują grupy wykluczone społecznie, np. mniejszości, imigrantów, uchodźców, niepełnosprawnych, itd. Wiedza może zostać przekazana dalej, skorzystać z tego mogą dwie strony.
- ❑ *Twoja kampania odpowiada na potrzeby wszystkich grup, w tym najbardziej narażonych społeczności.* Reprezentuj interesy wszystkich grup, których prawa są łamane, a których praw chcesz bronić; broń praw kobiet, dzieci, mniejszości, ludności tubylczej lub jakiegokolwiek grupy marginalizowanej. Włącz je w

HRBA ma nie tylko zastosowanie w politykach na rzecz rozwoju, ale też w pracy organizacji pozarządowych. Dokonaj przeglądu struktury organizacyjnej i sprawdź czy proces podejmowania decyzji uwzględnia zasadę partycypacji i przejrzystości, czy procedury zarządzania są przejrzyste i rozliczane, czy włączasz grupy marginalizowane, takie jak mniejszości, osoby niepełnosprawne, czy osoby z LGBT w prace swojej organizacji. Opracuj plan działania na rzecz włączenia HRBA do struktury organizacyjnej swojej organizacji **Zobacz przewodnik Amnesty International.**

swoje działania i poproś o opowiedzenie przez nich ich historii.

- *Twoja kampania jest przejrzysta.* Uczyń swą kampanię transparentną. Wspólnie ze społecznościami reprezentowanymi w kampanii zaprojektuj system kontroli i ewaluacji. Zapewnij ich uczestnictwo w procesie planowania, projektowania, wykonania, kontroli i ewaluacji kampanii i staraj się, aby ich poglądy były reprezentowane w kampanii. Dzięki temu wzrośnie wiarygodność twojej kampanii.

KROK NR 1: MUSISZ MIEĆ WIEDZĘ, ABY ZROBIĆ COŚ WŁAŚCIWIE

Jeśli chcesz doprowadzić do zmiany w polityce, praktykach, postawach, musisz posiadać informacje dotyczące zagadnienia, podmiotów i twoich własnych zasobów. Zebranie tych informacji nie musi być uciążliwym procesem. Przeznacz trochę czasu na zbadanie zagadnienia, aby twoje działania były dobrze ukierunkowane i skuteczne. Sporządź listę najważniejszych informacji, które musisz zdobyć i rozpocznij gruntowny proces planowania. Kampania wymaga energii, czasu i pieniędzy. Znaczne efekty osiąga się dzięki zastosowaniu myślenia krytyczno-analitycznego. Musisz umieć przewidywać wydarzenia, musisz mieć w zanadrzu różne scenariusze. W tym celu musisz mieć głęboką wiedzę.

Zagadnienie

Twoja kampania będzie się składała z różnych aspektów. Możesz dokonać ich identyfikacji przy pomocy poniższej listy pytań.

1. Jakim międzynarodowymi i regionalnymi zobowiązaniami w zakresie ochrony praw człowieka podlega państwo docelowe? Patrz tabela dot. stanu ratyfikacji MRG: [MRG](#) lub [bayefski.com](#).
2. Czy prawo to jest chronione przez konstytucję lub inne ustawy krajowe? Jakie oficjalne lub

Dokonaj analizy sytuacji. Jesteś działaczem w jednym z nowych państw członkowskich; planujesz przeprowadzenie kampanii przeciwko łamaniu praw człowieka, prawa te wiążą się z dziedziną współpracy rozwojowej. Jednym z twoich działań jest edukacja rozwojowa. Chcesz, aby podmioty w twoim kraju wywarły presję na rządy państw odbiorców pomocy i w ten sposób doprowadziły do zmiany. Dokonaj analizy twojej sytuacji.

nieoficjalne przeszkody hamują pełną realizację prawa?

3. Jakich społeczności dotyczy naruszenie praw i jakie ma to skutki uboczne dla nich (choroby, ubóstwo)? Wymień podstawowe i najbardziej skandaliczne fakty. Czy istnieją grupy społeczne, np. kobiety, dzieci, mniejszości, czy tubylcy, których prawa są łamane w większym stopniu?
4. Jakie działania zostały przedsięwzięte przez jednostki, grupy, organizacje pomocowe lub organizacje pozarządowe w celu naprawy sytuacji w kraju docelowym.
5. Co trzeba zmienić? Sporządź listę spraw, które chciałbyś zmienić i dokonaj ich priorytetyzacji.
6. Dlaczego do tej pory nie nastąpiła zmiana?
7. Jakich działań podejmuje się twój kraj w zakresie międzynarodowej współpracy na rzecz rozwoju?
8. W jakich krajach twój kraj realizuje projekty rozwojowe? Które kraje są najważniejszymi partnerami twojego rządu w międzynarodowej współpracy na rzecz rozwoju?
9. W jakim stopniu opinia publiczna twojego kraju jest świadoma zobowiązań w zakresie współpracy rozwojowej? Zobacz sprawozdanie Eurobarometru dotyczące nowych krajów członkowskich.
10. Jakie działania zostały podjęte w twoim kraju przez jednostki, grupy lub organizacje pozarządowe? Jakie kroki lub środki zostały przedsięwzięte przez władze?
11. Jaka jest sytuacja wychowania rozwojowego w twoim kraju? Czy wychowanie rozwojowe występuje w szkolnych planach nauczania? Czy

twój rząd wyodrębnił środki na poparcie wychowania rozwojowego? Zobacz **sprawozdania** i **ankiety** znajdujące się na stronie internetowej DEEEP.

Poszerz listę o więcej pytań.

Podmioty

1. Które ministerstwo jest odpowiedzialne za koordynację i realizację międzynarodowej polityki na rzecz rozwoju? Które ministerstwa są zaangażowane w międzynarodową współpracę na rzecz rozwoju? Które ministerstwo decyduje o kwocie przeznaczanej na oficjalną pomoc rozwojową?
2. Czy istnieje firma bezpośrednio zaangażowana w realizację rządowych projektów w zakresie współpracy rozwojowej?
3. Co czyni rząd kraju docelowego w zakresie ochrony, poszanowania i wypełnienia praw człowieka?
4. Kim są ofiary naruszeń praw człowieka w kraju docelowym? Czy niektórzy z nich mieszkają w twoim kraju, np. uchodźcy, aktywiści, eksperci, celebryci, itd.? Oni są twoimi potencjalnymi sojusznikami.
5. Które jednostki, grupy, organizacje pomocowe lub organizacje pozarządowe działają w kraju docelowym? Oni są twoimi potencjalnymi sojusznikami.

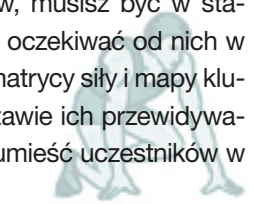

Odpoczynek i rozrywka na jednym z warsztatów zorganizowanym przez Węgierską Platformę Afrykańską, na Węgrzech. Źródło: MAP

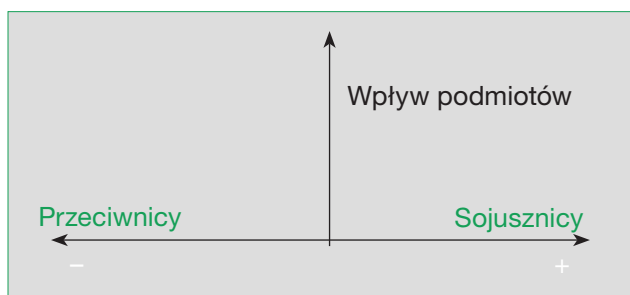
6. Które organizacje pozarządowe realizują międzynarodowe projekty rozwojowe lub walczą o przejrzystą i lepszą politykę rozwojową? Oni są twoimi potencjalnymi sojusznikami.
7. Którzy funkcjonariusze rządowi, posłowie do parlamentu krajowego lub posłowie do parlamentu europejskiego wypowiedzieli się bądź przedsięwzięli (pozytywne lub negatywne) działania w interesującej cię dziedzinie? Oni są twoimi potencjalnymi sojusznikami lub przeciwnikami.
8. Którzy dziennikarze, wydawcy, akademicy opublikowali (pozytywne lub negatywne) artykuły w zakresie współpracy rozwojowej lub edukacji rozwojowej/globalnej/praw człowieka. Które media podjęły się tego tematu? Oni są twoimi potencjalnymi sojusznikami lub przeciwnikami.
9. Jakie sławne osoby zaangażowały się w działania pomocowe lub użyczyły swych twarzy do tego rodzaju kampanii? Oni są twoimi potencjalnymi sojusznikami.
10. Jakie firmy realizują międzynarodowe projekty rozwojowe?
11. Jakie organizacje pozarządowe działają na rzecz włączenia edukacji rozwojowej, edukacji globalnej, edukacji nt. praw człowieka do programów nauczania w szkołach. Oni są twoimi potencjalnymi sojusznikami.
12. Które szkoły włączyły już do swoich programów nauczania elementy edukacji rozwojowej lub którzy nauczyciele umożliwili działaczom przeprowadzenie lekcji poświęconych tematyce edukacji rozwojowej? Oni są twoimi potencjalnymi sojusznikami.

Poszerz listę o więcej pytań.

Po zidentyfikowaniu podmiotów, musisz być w stanie przewidzieć, czego możesz oczekiwać od nich w trakcie trwania kampanii. Użyj matrycy siły i mapy kluczowych podmiotów. Na podstawie ich przewidywanej postawy wobec kampanii, umieść uczestników w poniższej tabeli.

Rysunek 7: Mapa kluczowych podmiotów

Sojusznicy	Przeciwnicy
Potencjalni sojusznicy	Potencjalni przeciwnicy

Rysunek 8: Matryca sił

Najważniejszych uczestników poddaj trójwymiarowej ocenie. Umieść swych sojuszników i przeciwników w systemie współrzędnych na podstawie tego, jaki wpływ mogą mieć na wynik twojej kampanii. Zanotuj przynajmniej po jednej z ich silnych i słabych stron i spróbuj przewidzieć ich cele i plany dotyczące przyszłości.

Dalsze wskazówki dotyczące mapowania znajdziesz w **podręczniku przeprowadzania kampanii organizacji Civicus**.

Zasoby

1. Czy masz kontakty z jednostkami, grupami lub organizacjami pozarządowymi w kraju docelowym?
2. Jakich są ich zasoby? Jak mogą przyczynić się do sukcesu kampanii?
3. Jak chcesz włączyć posiadaczy praw do procesu podejmowania decyzji i do wszystkich pozostałych etapów kampanii?
4. Jakich możliwości rozliczenia kampanii posiadają posiadacze praw?
5. Jakich zasoby posiadasz do monitoringu postępów kampanii? Czy posiadasz dobrze opracowane wskaźniki systemu ewaluacji

Nie wolno ci się poddawać. Wykorzystaj wszystkie zasoby będące w twoim posiadaniu, a będziesz zaskoczony, jak dużym potencjałem dysponujesz. Jeśli nie masz niektórych zasobów, zastanów się jak możesz je uzupełnić. Na przykład, jeśli nie masz kreatywnej osoby, która mogłaby stworzyć projekt, nie wahaj się zlecić to profesjonalnej firmie. Niektóre firmy mogą chętnie przyjść ci z pomocą dla dobra sprawy; mogą też podjąć się tego działania w ramach idei społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR); mogą zaprezentować stworzone dla ciebie materiały w konkursie.

wpływu kampanii na współpracę rozwojową i prawa człowieka?

6. Ile ludzi potrafisz zmobilizować do pracy podczas realizacji kampanii? Czy posiadają oni podstawową wiedzę na temat współpracy rozwojowej i praw człowieka?
7. Jakich posiadają oni umiejętności i zdolności; jakie zadania można im powierzyć? Ile czasu mogą temu poświęcić?
8. Do ilu osób możesz dotrzeć i ile osób jesteś w stanie zmobilizować?
9. Jakich są twoje zasoby finansowe?
10. Ile czasu możesz temu poświęcić?
11. Jaką posiadasz infrastrukturę?

Poszerz listę o więcej pytań.

KROK NR 2: OKREŚL CELE

Po głębokiej analizie sytuacji praw człowieka, musisz zidentyfikować liczbę spraw, którymi chciałbyś się zająć w trakcie kampanii. Musisz przekształcić je w cele oraz ustalić priorytety.

Cel

Twoje cele odzwierciedlają posiadaną przez siebie wizję świata. Ta wizja może być bardzo szeroka, a efekty jej realizacji nie muszą być konieczne mierzalne.

Przykład

Pierwszy Millenijny Cel Rozwoju: zlikwidowanie skrajnego ubóstwa i głodu.

Cele lub zamiary

Na podstawie głębokiej analizy sytuacji *określ problemy*, którymi chciałbyś się zająć. Podziel te problemy na kategorie, następnie przekształć je w średnio i krótko-terminowe cele.

Pracuj z dobrze opracowanymi celami. To jest klucz do sukcesu. Twoje cele muszą być konkretne, jasno sformułowane i mierzalne. Musisz wiedzieć dokładnie, co chcesz osiągnąć poprzez realizację kampanii, aby po drodze nie stracić z oczu jej celu.

Przykład

Cele przypisane do pierwszego MDG posiadają ramy czasowe ich realizacji, są to lata 2000-2015. Cele te są następujące:

Cel 1.a: Zmniejszyć o połowę liczbę osób, których dochód nie przekracza 1 dolara dziennie.

Cel 1.b: Pełne i produktywnie zatrudnienie i godna praca dla wszystkich, w tym kobiet i młodych osób.

Cel 1.c: Zmniejszyć o połowę liczbę osób cierpiących głód.

Określ wskaźniki. Kluczem sukcesu jest ewaluacja. Wypracuj wskaźniki, monitoruj postępy i oceniaj osiągnięte wyniki – po każdym działaniu oraz po zakończeniu całej kampanii.

Używaj istniejących wskaźników. Raporty opisowe i jakościowe, dane uzyskane z ankiet dotyczących postrzegania ochrony praw oraz oficjalne statystyki pomogą na poziomie podstawowym ustalić, czy nastąpił jakikolwiek postęp.

Zgodnie z metodą S.M.A.R.T. twoje cele muszą być

Ś. Szczegółowe (*specific*)

Twoje cele muszą być szczegółowe i ściśle określone.

M. Mierzalne (*measurable*)

Określ w liczbach, co chcesz osiągnąć. Wskaźniki mogą być przypisane tylko do konkretnych celów.

A. Osiągalne (*achievable*)

Bądź świadomy swoich zasobów ludzkich, finansowych i czasowych. Upewnij się, że twoje cele są ambitne, ale jednocześnie realne.

R. Istotne (*relevant*)

Zajmij się rozwiązaniem problemu, który wzbudza niepokój bądź gniew. Zaoferuj rozwiązanie.

P. Określone w czasie (*time-bound*)

Określ termin osiągnięcia każdego z celów.

Dalsze przykłady indykatorów praw człowieka dotyczących programów rozwojowych znajdziesz w **przewodniku UNDP**.

Przykład

Wskaźniki celu pierwszego MDG są następujące:

Wskaźniki celu 1.a:

1.1 Odsetek ludności, których dochód wynosi mniej niż 1 dolar dziennie (liczony według parytetu siły nabywczej, ang. purchasing power parity, PPP)

1.2 Wskaźnik głębokości ubóstwa

Poddawaj się autorewizji i myśl o tym, jak mógłbyś pracować bardziej skutecznie. Przecież chciałbyś zmienić świat.

1.3 Udział najbiedniejszej jednej piątej ludności w konsumpcji narodowej

Wskaźniki celu 1.b:

1.4 Tempo wzrostu PKB na jednego zatrudnionego

1.5 Odsetek zatrudnionych do liczby ludności

1.6 Odsetek zatrudnionych, których dochód wynosi mniej niż 1 dolar dziennie (PPP)

1.7 Odsetek samozatrudnionych i osób pracujących bezpłatnie w przedsiębiorstwie członka rodziny, z którym dzieli domostwo, do pełnej liczby zatrudnionych.

Wskaźniki celu 1.c:

1.8 Częstość występowania niedowagi u dzieci poniżej piątego roku życia.

1.9 Odsetek ludności żyjącej poniżej minimalnego poziomu energii konsumowanej wraz z pożywieniem.

ONZ wytyczyła sobie ambitne cele z uwagi na swój rozmiar, zasoby ludzkie, oraz potencjał, jaki może przeznaczyć na ocenę i kontrolę. Bądź świadom, jakimi zasobami dysponujesz i bądź ambitny, ale na podstawie zasobów, jakie masz do dyspozycji. Wyniki są przynajmniej tak ważne – o ile nie ważniejsze – niż sam proces. Może być przydatne, abyś swą działalność ograniczył do okręgu, lub regionu. Pomoże ci to pracować w ściśle określonych ramach, a oczekiwane wyniki uczynić łatwiejszymi do zmierzenia.

KROK NR 3: ZBUDUJ STRATEGIĘ I OKREŚL TAKTYKĘ

Teraz musisz określić swoje cele. Jeżeli np. twoim celem jest dostęp dla każdego do pełnego i produktywnego zatrudnienia i godnej pracy, włączając w to kobiety i młodzież (Milenijne Cele Rozwoju, cel 1.b), to możesz zastosować bardzo różnorodne strategie. Możesz prowadzić działalność lobbystyczną w rządzie

Na tym etapie nie twórz listy działań, takich jak podpisanie petycji, bojkotowanie produktu lub organizowanie akcji publicznej przed supermarketami. To są narzędzie, wykorzystasz je później.

Możesz podjąć decyzję o utworzeniu kilku grup roboczych, zbudowaniu strategii i rozpoczęciu walki z wielu stron. Nie zapomnij o tym, **że twoje działania muszą być skoordynowane.**

w interesie bardziej skutecznej polityki rozwojowej. Możesz wywierać nacisk na firmy, które nie płacą dobrze za pracę mieszkańcom danego terytorium, a pomimo to za bardzo wysoką cenę sprzedają swoje produkty w krajach rozwiniętych. Możesz zmienić poglądy ludzi na dany temat i zmobilizować ich do wywierania nacisku na rządy państw beneficjentów pomocy, aby wyodrębniły one środki także dla marginalizowanych regionów. Możesz to połączyć z akcją zbiórki pieniędzy dla lokalnych organizacji pozarządowych lub organizacji pomocowych działających na tym obszarze. Możesz przyłączyć się do ruchu na rzecz praw kobiet i starać się zmobilizować ludzi do zmiany zarządzeń lub tradycyjnych praktyk je dyskryminujących. Możesz to połączyć z akcjami zbiórki pieniędzy dla lokalnych organizacji pozarządowych lub organizacji pomocowych działających na rzecz praw kobiet na miejscu.

To jest tylko kilka przykładów, do wyboru masz jednak wiele opcji. Aby wybrać najlepszą musisz znać sprawę, podmioty i – co bardzo ważne – własne zasoby i możliwości. Różne strategie są skierowane do różnych grup odbiorców. Musisz wiedzieć, na którą grupę odbiorców, jesteś w stanie wpłynąć. W każdym przypadku musisz mieć przygotowane różne scenariusze działania. Musisz umieć przewidzieć konsekwencje swoich działań.

Etapy twojej kampanii wzajemnie na siebie oddziałują. W procesie planowania oraz w trakcie realizacji kampanii może pojawić się potrzeba dokonania aktualizacji listy sojuszników i listy przeciwników, a także udoskonalenia strategii.

Centrum Afrykańskie Słowenii

Centrum Afrykańskie Słowenii przeprowadziło kampanię informacyjną z zakresu współpracy rozwojowej w Afryce. Kampania była związana z życiem imigrantów afrykańskich mieszkających w Słowenii. Organizacja zaangażowała w realizację kampanii imigrantów mieszkających w Słowenii i mających świadomość swoich praw. Centrum Afrykańskie Słowenii przeprowadziło warsztaty dla afrykańskich imigrantów na temat praw im przysługujących.

Po wykładach ekspertów imigranci podzieli się swoim życiowym doświadczeniem i najlepszymi praktykami w kwestii uzyskania prawa pobytu, łączenia rodzin i uzyskania pozwolenia na pracę. Następnie wzięli udział w dalszych działaniach, m.in. w pracach okrągłego stołu.

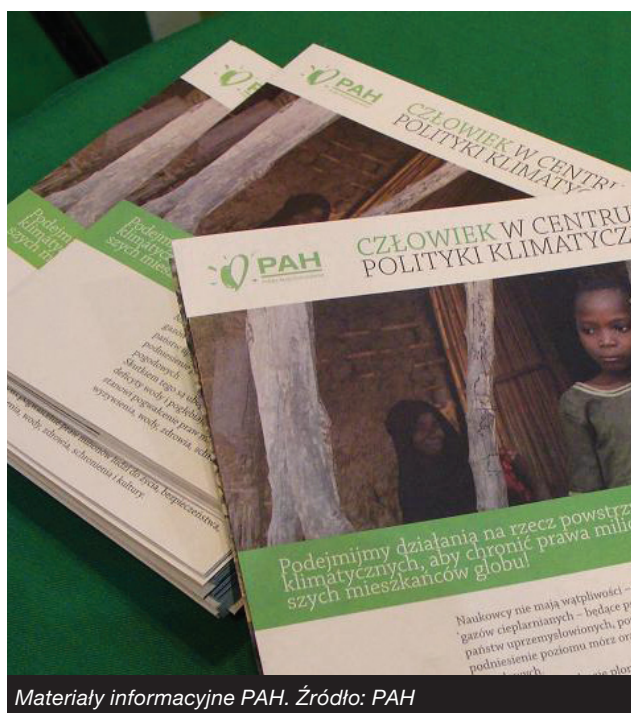
Uczestnik warsztatów w Afrykańskim Centrum Słowenii i.
Źródło: Słoweńskie Centrum Afryki

Określ swoją grupę docelową

Twoja grupa docelowa składa się z sojuszników, przeciwników, osób odpowiedzialnych za wypełnianie praw i posiadaczy praw. Możliwie najdokładniej zdefiniuj osoby należące do twojej grupy docelowej i wyszczególnij jednostki i grupy (posłów do parlamentu, dyrektorów firm, grupy, osoby indywidualne itd.). Im dokładniej zdefiniujesz ich, tym lepiej będziesz w stanie określić ich interesy i wartości. Skoncentruj się na osobach biorących udział w procesie decyzyjnym. Koncentruj się na decydentach. Stosując się do powyższego przykładu, jeśli np. zdecydujesz się wywrzeć nacisk na przedsiębiorstwa, musisz najpierw dowiedzieć się: kim są zarządzający nim; jakie są ich poglądy, wygłaszanie na forum publicznym; jaka jest polityka tych przedsiębiorstw; jakie wytwarzają pro-

PAH

Polska Akcja Humanitarna (PAH) rozpoczęła kampanię w celu zwrócenia uwagi na szkodliwy wpływ zmian klimatu na kraje rozwijające się oraz na wynikające stąd naruszenia praw człowieka. Konferencja ONZ na temat zmian klimatu odbyła się w dniach 1-12 grudnia 2008 r. w Poznaniu. Polska Akcja Humanitarna wykorzystała tę możliwość do zwrócenia uwagi na aspekt praw człowieka. Jednym z celów było poinformowanie mediów, jeszcze przed rozpoczęciem konferencji, o zależnościach pomiędzy prawami człowieka a zmianami klimatu. Organizacja przetłumaczyła na język polski raport organizacji Oxfam zatytułowany „Problem klimatu a prawa człowieka”. Przed konferencją, wspólnie z Oxfam i Polską Zieloną Siecią, organizacja zorganizowała konferencję prasową w dniu inauguracji polskiej wersji raportu Oxfam. Na konferencji prasowej przedstawiono zależności pomiędzy naruszeniem praw człowieka a zmianami klimatu. Polską wersję raportu i ulotki rozdano dziennikarzom przybyłym na konferencję do Poznania. W rezultacie, dzięki dobrej koordynacji czasowej, aspekt zmian klimatu z perspektywy praw człowieka znalazł się w relacjach dziennikarskich z konferencji.

Materiały informacyjne PAH. Źródło: PAH

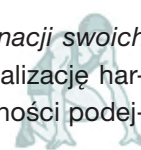
dukty w kraju osób, których praw chcesz bronić. Musisz również posiadać listę sklepów w których sprzedawane są produkty danego przedsiębiorstwa. Musisz wiedzieć też, kogo chcesz zmobilizować. W tym celu musisz się dowiedzieć, kim są ludzie kupujący dane produkty, jakie są ich postawy i jak możesz

ANNWIN

(Centrum Wspierania i Rozwoju Potencjału Ludzkiego)

Centrum, chcąc nakłonić rząd do zwiększenia wydatków na ODA, przeprowadziło na Słowacji kampanię promującą znaczenie współpracy rozwojowej. W 2009 r. na Słowacji odbyły się podwójne wybory – wybierano prezydenta i posłów do Parlamentu Europejskiego. Dobrym pomysłem wydawało się wykorzystanie szumu medialnego wokół wyborów na zwrócenie uwagi posłów na kwestie współpracy rozwojowej. Posunięcie to ostatecznie okazało się złym krokiem. W nowych krajach członkowskich opinia publiczna nie zdaje sobie sprawy ze zobowiązań swojego rządu w zakresie współpracy rozwojowej. Z tego względu nie warto poruszać tych kwestii w czasie kampanii wyborczej. Na dodatek uwaga mediów nie była skupiona na kwestiach współpracy rozwojowej.

Używaj wykresu GANNTA do koordynacji swoich działań. Wykres ten pozwala na wizualizację harmonogramu czasowego i współzależności podejmowanych działań.

Na tym etapie możesz rozpocząć „burzę mózgów” na temat działań, ale nie podejmuj się ich szczegółowego opracowania. Określ sekwencję działań. Przyjrzyj się dynamice swojej kampanii. Postaraj się zorganizować swoją kampanię, tak jak komponuje się utwór muzyczny. Zdecyduj, co będzie bardziej skuteczne: wywieranie systematycznie presji czy rozpoczęcie kampanii powodujące wielką sensację. Ustal punkt kulminacyjny kampanii. Zastanów się nad tym, na które etapy kampanii chciałbyś zwrócić uwagę mediów, a w których momentach chciałbyś uniknąć nagłośnienia w mediach.

Jeśli istnieje więcej grup roboczych, to skoordynuj ich działania i strategię. Dynamika każdej serii działań jest inna. Sekwencja użycia narzędzi, na przykład mobilizacji, lobbingu, mediów, protestów czy innych działań uświadamiających, może być zróżnicowana, natomiast wszystkie wysiłki muszą być skierowane na osiągnięcie tego samego celu. Musisz zsynchronizować działania na różnych polach i stworzyć jedną prawdziwą całość.

Študentia ich práce v jednej z tvorivých dielní ANNWIN na Slovensku. Zdroj: ANNWIN

Jeżeli chcesz przeprowadzić lekcję na temat współpracy rozwojowej w trakcie zajęć szkolnych lub poza zajęciami, nie zapomnij dostosować terminów zajęć do roku szkolnego. Musisz też, na długo przed rozpoczęciem pierwszego semestru zajęć szkolnych, nawiązać współpracę z nauczycielami i dyrektorem szkoły. Koniec semestru, zarówno w szkołach średnich, jak i na uniwersytetach, jest bardzo pracowity.

PRZYKŁAD DIAGRAMU GANNTA	11.09	12.09	01.10	02.10	03.10	04.10	05.10	06.10
Analiza sytuacji								
Analiza zagadnienia	■							
Analiza podmiotów		■						
Nakreślenie matrycy siły			◆					
Mapa kluczowych podmiotów			◆					
Analiza zasobów			■					
Wyznaczenie celów				■				
Analiza S.M.A.R.T.				◆				
Wypracowanie strategii i taktyki								
Określenie grup docelowych				■				
Określenie wymowy kampanii				■				
Rozplanowanie w czasie				■				
Strategia dotarcia do grupy docelowej				■				
Działania								
Działanie nr1					■	■	■	
Działanie nr2						■	■	■
Działanie nr3						■	■	■
Ocena								■

do nich dotrzeć (gdzie on-line, poprzez jaką prasę lokalną, w jakich restauracjach itd.). Podążając za tym przykładem, można z dużym prawdopodobieństwem przyjąć, że właściciele sklepów sprzedających produkty tych firm staną się twoimi przeciwnikami.

Ton kampanii

Wymowa twojej kampanii uzależniona jest od postaw jej odbiorców. Decyzją strategiczną jest, czy zaczynasz kampanię od krytyki działań rządu, czy przybierasz cierpliwą postawę na początku, a stosujesz ostrzejszą wymowę, gdy twoje żądania nie zostają wypełnione.

W budowie strategii komunikacyjnej uwzględnij koncepcję współpracy rozwojowej z perspektywy praw człowieka. Powołuj się na prawa człowieka. Twoim celem jest wzmocnienie realizacji uniwersalnych praw człowieka. Informuj o swoich celach używając systemu praw człowieka. Broń praw człowieka.

Budowanie kontaktów

Kiedy realizujesz kampanię na rzecz współpracy rozwojowej z perspektywy praw człowieka, i wprowadzasz do niej elementy edukacji globalnej, to postaraj się nawiązać kontakty z którąkolwiek z poniższych grup (w zasadzie z tymi, które uważasz za sojuszników lub potencjalnych sojuszników):

- Posiadacze praw mieszkający w twoim kraju, np. uchodźcy, aktywiści, eksperci, sławni ludzie itd.
- Jednostki, grupy lub organizacje pozarządowe walczące w kraju posiadaczy praw przeciwko naruszeniom praw człowieka
- Organizacje pozarządowe realizujące międzynarodowe projekty rozwojowe lub walczące o bardziej przejrzystą i lepszą politykę rozwojową.

- Organizacje pomocowe działające w kraju posiadaczy praw
- Pracownicy służby zdrowia działający w kraju posiadaczy praw
- Młodzi aktywiści
- Organizacje praw kobiet w obydwu krajach
- Organizacje praw dzieci w obydwu krajach
- Organizacje praw mniejszości i tubylców w obydwu krajach
- Organizacje, np. EBOiR czy Bank Światowy, monitorujące inwestycje międzynarodowe
- Organizacje zajmujące się zmianami klimatu
- Instytuty badawcze zajmujące się kwestiami współpracy rozwojowej
- Organizacje pozarządowe lub sieci działające na rzecz edukacji globalnej lub rozwojowej realizujące programy edukacji praw człowieka lub inne podobne programy
- Dziennikarze, redaktorzy i media wrażliwe na kwestie współpracy rozwojowej
- Biura podróży, które promują zrównoważoną turystykę
- Stowarzyszenia nauczycieli otwartych na ideę edukacji rozwojowej
- Nauczyciele i dyrektorzy szkół, które już włączyły elementy edukacji rozwojowej do planów nauczania lub udzieliły zgodę przedstawicielom organizacji pozarządowych na przeprowadzenie zajęć na temat edukacji globalnej w trakcie lekcji szkolnych lub w ramach zajęć pozaszkolnych
- Instytucje kształcenia nauczycieli

Daj możliwość wyrażenie swojego zdania posiadaczom praw. Spraw, aby głos posiadaczy praw był słyszalny. Nawiąż kontakt z jednostkami, grupami lub organizacjami pozarządowymi w kraju posiadaczy praw, lub z uchodźcami żyjącymi w twoim kraju i daj im możliwość wypowiedzenia się. Poproś ich, aby opowiadali historię swojego życia, kiedykolwiek nadarzy się okazja.

Training medialny DemNet, Budapeszt, Węgry. Źródło: DemNet

Zapewnij udział najbardziej bezbronnych grup. Włącz tych, którzy mogą być ofiarami dyskryminacji, nawet we własnych społecznościach, na przykład kobiety, dzieci, mniejszości czy rdzenni mieszkańcy.

Wyposaż beneficjentów swojej pomocy w umiejętności dzięki którym będą mogli mówić sami za siebie. Nie przedstawiaj ich w roli ofiar, unikaj wyboru

DemNet

Edukacja globalna łączy się ze szkoleniem nt. realizacji kampanii

Fundacja Rozwoju Praw Demokratycznych (DemNet) ustaliła, że na Węgrzech zainteresowanie opinii publicznej kwestiami współpracy rozwojowej jest niewielkie. Zamiast rozpocząć kampanię informacyjną na ten temat, której wpływ byłby trudny do oszacowania, organizacja postanowiła wykorzystać, jako narzędzie do osiągnięcia celu, edukację rozwojową, media i działania rzecznicze. Fundacja zorganizowała szkolenie nt. mediów i kampanii. Szkolenie zostało skierowane do słuchaczy szkół wyższych. W jego trakcie studenci zapoznali się z zależnościami pomiędzy współpracą rozwojową a mediami, nabyli umiejętności w zakresie organizacji kampanii i mogli zastosować zdobytą wiedzę w praktyce. Na to dwudniowe wydarzenie zostali zaproszeni studenci wydziałów medialnych, komunikacyjnych, studiów międzynarodowych oraz nauk społecznych.

Szkolenie nt. mediów

W pierwszym dniu eksperci do spraw rozwoju i mediów wygłosili wykłady na następujące tematy:

- ❑ historia i struktura międzynarodowej współpracy na rzecz rozwoju,
- ❑ perspektywa Praw Człowieka w Rozwoju,
- ❑ charakterystyka drukowanych i elektronicznych mediów,
- ❑ kierunki dziennikarstwa specjalizującego się w polityce zagranicznej,
- ❑ prezentacja problemów globalnych w mediach.

Drugiego dnia słuchacze wcielili się w skórę dziennikarzy zajmujących się tematyką polityki zagranicznej. Ich zadaniem było napisanie artykułów, nagranie i edycja fikcyjnego reportażu dla fikcyjnego kanału telewizyjnego. Słuchaczom pomagali profesjonalni dziennikarze i sztab filmowy. Regułą było to, że informacje musiały zawierać słowa: „woda”, „prawa człowieka”, „współpraca rozwojowa” i „Ministerstwo Spraw Zagranicznych”. [Fikcyjne reportaże dostępne tu.]

Szkolenie nt. kampanii

Głównymi tematami szkolenia były techniki wykorzystywane w mediach i podczas kampanii. Studencki nabyli umiejętności w zakresie komunikacji medialnej i w zakresie redakcji tekstów. Studencki nakręcili własne filmy na potrzeby kampanii dotyczącej praw człowieka w rozwoju. **Filmy dostępne są pod adresem.**

Włącz młodzież wrażliwą na kwestie współpracy rozwojowej w inne etapy kampanii!

Daj możliwość głosu – młodym wrażliwym ludziom – przyszłym decydom. DemNet zorganizował konkurs na najlepszy artykuł w dziedzinie współpracy rozwojowej dla uczestników szkolenia oraz dla pozostałych studentów. Najlepsze artykuły zostały opublikowane na stronie internetowej o **charakterze informacyjnym** lub w wydawanym regularnie biuletynie – *Volumen*. Strona internetowa – *globalance.hu* zawiera informacje i analizy na temat kwestii współpracy rozwojowej. Odbiorcami biuletynu *Volumen* są decydenci. Zamieszczane są w nim artykuły na temat współpracy rozwojowej. Jest to część działalności rzeczniczej DemNet-u.

Natalia Czabanu, **Impresje na temat starości**, Mołdawia

Ekonomiczne prawa kobiet są prawami człowieka

*Ekonomiczne prawa kobiet prawami człowieka.
Zdjęcie: Natalia Czabanu,
Impresje na temat starości,
Mołdawia. Poczтівka wydana
przez Karat, Polska.
Źródło: Karat*

Koalicja KARAT

Przebij się przez natłok informacji!

Koalicja KARAT użyła prostego narzędzia w celu podniesienia świadomości opinii publicznej. Organizacja wydała pocztówki, aby zwrócić uwagę na niekorzystną sytuację kobiet w Azji Środkowej i na Bałkanach Zachodnich oraz aby promować gospodarcze prawa kobiet. Pocztówki dostępne są pod adresem.

Jeżeli chcesz zwrócić na coś uwagę używając obrazów, wypróbuj następujące wskazówki.

Przykuwaj uwagę. Umieść pomysłowy obraz w niezwykłym kontekście, np. ukaż go w jakimś niezwykłym **miejscu**. Nie operuj jednak jedynie obrazami. Stwórz wiadomość wykorzystując **swój je otoczeniu**. Powinna ona mieć znamiona kreatywności i niepowtarzalności. Wprawiaj w zdumienie — dzięki temu będziesz mógł przebić się przez napływ informacji. **Więcej informacji dostępnych jest tutaj**. Zobacz **kodeks postępowania CONCORD** odnoszący się do zdjęć i wypowiedzi.

Zachęcaj do działania. Udało ci się zwrócić uwagę na twoje przesłanie. Wykorzystaj okazję i zwróć się do ludzi z wezwaniem o wsparcie twojego celu. Jeżeli przygotowujesz pocztówkę, użyj jej do wywarcia nacisku. Zaadresuj ją do odpowiedniego organu, wydrukuj na niej wiadomość, w tym szczegóły problemu, twoje obawy i żądania. Zapłać za przesyłkę z góry, żeby ludzie musieli ją jedynie podpisać i wysłać.

Podaj swoje dane adresowe. Podaj adres swojej strony internetowej i dane adresowe. Ludzie mogą chcieć wesprzeć cię lub przekazać darowiznę.

Informacje przekazuj w niezwyklej formie. Te same zasady stosuj odnośnie plakatów, naklejek i ulotek. Jeśli walczysz przeciwko wysiedleniu tubylców z ich rdzennych ziem i o ich prawo do ziemi, przygotuj rzucającą się w oczy broszurę, przypominającą reklamę biura podróży. Zaznacz na mapie miejsca, skąd wysiedlono tubylców i zachęć czytelników do natychmiastowego działania, dołączając np. pocztówkę. Klienci biur podróży, którzy popierają ideę zrównoważonej turystyki, mogą być twoją grupą docelową. Rozprowadzaj broszury w tych biurach i nie zapomnij umieścić swoich danych adresowych.

Kodeks postępowania w sprawie zdjęć i wypowiedzi

Poprzez działania uświadamiające, edukację rozwojową i rzecznictwo organizacje pozarządowe przybliżają opinii publicznej szokujące fakty dotyczące ubóstwa i niesprawiedliwości. Niezwykle ważne jest, aby zdjęcia i wypowiedzi nie naruszyły godności ludzi, których dotyczą. W celu stworzenia wspólnych zasad dotyczących użycia zdjęć i wypowiedzi w 2007 r. CONCORD przyjął kodeks postępowania w zakresie wykorzystania zdjęć i wypowiedzi. Kodeks ma na celu stworzenie ram działania dla organizacji w kontekście tworzenia i realizowania strategii komunikacji na potrzeby kampanii. Podczas gdy dokonywane wybory w zakresie realizacji kampanii mają charakter subiektywny, kodeks zawiera zbiór zasad dotyczących wyboru zdjęć i wypowiedzi wykorzystywanych w trakcie komunikacji.

Afrykańskie Centrum Słowenii

Rozmawiaj, rozmawiaj, rozmawiaj... Informuj i zachęcaj do działania

Często wykorzystywaną przez organizacje pozarządowe metodą są rozmowy okrągłego stołu. Afrykańskie Centrum Słowenii w celu promocji idei edukacji rozwojowej zorganizowało rozmowy okrągłego stołu. W ramach rozmów okrągłego stołu spotkano się sześć razy. Rozmowy były organizowane wśród nauczycieli i wśród młodych ludzi. Tematami spotkań były: przyczyny migracji; historyczne wzorce migracji; imigranci w słoweńskich mediach i w UE; Afrykańczycy w słoweńskim systemie edukacji; imigracja a prawa człowieka; wpływ migracji na kraj wysyłający i przyjmujący.

Jeżeli organizujesz rozmowy okrągłego stołu przy zastosowaniu Perspektywy Praw Człowieka w Rozwoju:

- ❑ *Zadbaj o różnorodność wśród mówców:* Daj możliwość zabrania głosu twojej grupie docelowej, niech jej członkowie mają sposobność opowiedzenia swoich historii. Zachowaj proporcje płci. Zaprosz ludzi z różnych sektorów. Dyrektor instytucji kształcącej nauczycieli, sekretarz Ministerstwa Edukacji, nauczyciel pełen entuzjazmu i przedstawiciel organizacji społecznej mogą wnieść różne punkty widzenia do dyskusji nt. edukacji rozwojowej, co w efekcie może zaowocować ciekawą i merytorycznie wyczerpującą dyskusją. Możesz stworzyć platformę dialogu, a jeśli zaprosisz ludzi

otwartych, przyczynisz się do współpracy pomiędzy różnymi resortami.

- ❑ *Używaj formuły okrągłego stołu jako narzędzia strategicznego kampanii.* Niech stanie się ono organiczną częścią planu twojej kampanii.
- ❑ *Wybierz odpowiednie miejsce.* Upewnij się, że wybrane przez ciebie miejsce będzie łatwo dostępne dla członków grupy docelowej i posiadaczy praw. Prześlij odpowiednią informację na temat swojej organizacji.
- ❑ *Zachęcaj do działania.* Formuła okrągłego stołu ma służyć celom twojej kampanii. Wyciągnij wnioski po ich zakończeniu. Uzgodnij dalsze działania, w tym podmiotów powiązanych i odbiorców. Rozbuduj kontakty i, biorąc pod uwagę swoje możliwości finansowe, uzgodnij terminy spotkań kontrolnych.

ANNWIN i SOS Malta

Połącz edukację rozwojową z pozyskiwaniem funduszy i lobbieniem

ANNWIN Słowacja i SOS Malta przygotowały programy dla dzieci szkół podstawowych i średnich na temat kwestii współpracy rozwojowej. Dzieci przygotowały prace artystyczne tematycznie powiązane ze współpracą rozwojową. Materiały te zostały następnie wykorzystane w ramach działalności lobbingsowej i zbierania funduszy. Organizacja ANNWIN stworzyła plakat z uzyskanych materiałów i dołączyła je do korespondencji skierowanej do przedstawicieli władz. SOS Malta przygotowała kalendarze z najlepszych prac i rozprowadziła je wśród firm, stowarzyszeń, banków i związków zawodowych. Stanowiło to część kampanii na rzecz zebrania funduszy. Jeżeli prowadzisz działania lobbingsowe przy zastosowaniu Perspektywy Praw Człowieka w Rozwoju:

- ❑ *Używaj systemu praw człowieka.* Odwołuj się do międzynarodowych i narodowych standar-

dów w dziedzinie praw człowieka i zobowiązań prawnych w tym zakresie. Określ prawa, które przysługują posiadaczom praw i za których poszanowanie, ochronę i realizację są odpowiedzialne władze.

- ❑ *Wzmocnij potencjał posiadaczy praw.* Chodź na spotkania z nimi, nie zamiast nich. Jeśli pracujesz z partnerską organizacją oddaloną geograficznie, włącz ją w działania lobbingsowe.
- ❑ *Odnajdź decydentów wrażliwych na prawa człowieka.* Sporządź analizę sytuacji i analizę relacji stosunków władzy. Zapoznaj się z ich oświadczeniami na temat praw człowieka, dowiedz się więcej o ich działalności i postawach na podstawie ich strony internetowej, bloga lub z gazet. Zidentyfikuj tych, którzy powinni podjąć działanie.
- ❑ *Upewnij się, że twoje cele odpowiadają potrzebom grup szczególnie wrażliwych.* Podziel swoje cele na mniejsze cele – jasne i osiągalne. Ich osiągnięcie zajmie ci dużo czasu, gdy to się już stanie, będziesz o tym wiedział.

Linijka i broszura zaprojektowana do celów kampanii SOS Malta Woda dla życia. Źródło: SOS Malta

zdjęć i formułowania przesłań, wywołujących sensację lub ukazujących w sposób stereotypowy ludzi i miejsca (**zobacz kodeks postępowania CONCORD dotyczący zdjęć i wypowiedzi**).

Koordinacja w czasie i taktyki

Rozpoczęcia kampanii, rozplanowanie działań w czasie i ich kolejność - to wszystko ma znaczenie. Możesz podjąć decyzję o rozpoczęciu kampanii od działań lobbingowych. Możesz uznać, że bardziej skuteczna jest mobilizacja ludzi do działania, zainicjowanie bojkotu produktu lub podjęcie próby dialogu z zarządem przedsiębiorstwa. Możesz zorganizować konferencję poświęconą twojemu tematowi. Możesz zorganizować wizytę ważnej osobistości zajmującej się tym tematem w twoim kraju. Możesz chcieć wykorzystać te możliwości, kiedy zauważysz, że problem przykuwa uwagę. Odpowiednie rozplanowanie w czasie działań pomoże ci efektywniej zaprezentować opinię publiczną problem łamania praw.

Sporządź kalendarz działań. Sporządź listę ważnych wydarzeń mających się odbyć w przeciągu roku od rozpoczęcia twojej kampanii. Pomoże ci to w określeniu ram czasowym swoich działań. W kalendarzu umieść daty posiedzeń parlamentu krajowego i europejskiego, krajowych, regionalnych i międzynarodowych konferencji nt. praw człowieka, dni ONZ, rocznic, regularnych corocznych pochodów itd.

Wypełnij poniższą tabelę.

Mocne strony	Słabe strony
Szanse	Zagrożenia

KROK NR 4: DZIAŁAJ!

NIGDO są zorganizowane w narodowe lub międzynarodowe sieci. Tu odnajdziesz swoją platformę narodową (kliknij na odsyłacz <http://www.deeep.org/useful>

Węgierska Platforma dla Afryki

Szkolenie nauczycieli nt. MDG – efekt rozprzestrzeniania się wiedzy

Węgierska Platforma dla Afryki (HAP) przeprowadziła serię programów edukacyjnych wśród uczniów szkół średnich, w większości zamieszkujących tereny marginalizowane. Uczniowie wysłuchali wykładu nt. Milenijnych Celów Rozwoju, po którym poproszono ich o napisanie mini projektów i zaproponowanie rozwiązań dla jednego wybranego MDG. Zadanie to było częścią konkursu, w którym za najlepszą pracę oferowano nagrodę. W międzyczasie HAP przeprowadziła szkolenia dla nauczycieli nt. MDG celem zachęcania nauczycieli do wprowadzenia edukacji rozwojowej do szkolnych planów nauczania.

- ❑ *Pozostań w kontakcie z tymi nauczycielami, którzy pozwolą ci na przeprowadzenie lekcji. Zorganizuj sieć mającą na celu promocję edu-*

kacji rozwojowej lub zaprosz nauczycieli do istniejącej już sieci. Jeśli nauczyciele mieszkają na prowincji, zachęć ich do stworzenia własnej sieci.

- ❑ *Przygotuj nauczycielom profesjonalny materiał edukacyjny, dostosowany do całego programu zajęć, lub promuj te, które już są dostępne w twoim kraju. Zaangażuj nauczycieli w prace z tym związane. Zapoznaj się z książką – „**Edukacja rozwojowa na Węgrzech**”.*
- ❑ *Skontaktuj się z organizacjami, które zajmują się tematyką edukacji rozwojowej lub praw człowieka. Zapytaj o ich doświadczenia.*
- ❑ *Zorganizuj specjalistyczne warsztaty dla nauczycieli na temat edukacji rozwojowej.*
- ❑ *Zaangażuj w to samych nauczycieli.*
- ❑ *Zaangażuj posiadaczy praw. Jeśli dysponujesz zasobami, zorganizuj wycieczkę z przewodnikiem (ang. „speaking tour”). Więcej informacji znajdziesz w **Podręczniku Przeprowadzania Kampanii Amnesty International**.*

Zadbanie o przestrzeń medialną dla tematu – media jako sojusznik

Powszechną praktyką wśród organizacji pozarządowych jest wykorzystywanie mediów do nagłaśniania danego tematu. Dobrymi metodami zwrócenia uwagi na temat i działania podejmowane przez organizację są: wysyłanie informacji prasowych, organizowanie konferencji prasowych, udzielanie wywiadów. W ramach projektu, organizacja może nawiązać współpracę z czołowym dziennikarzem, który napisałby artykuł, wydatki z tym związane pokryłaby organizacja. W ten sposób tematyka współpracy rozwojowej pojawiłaby się w głównym nurcie medialnych przekazów. Koalicja KARAT może pochwalić się tego rodzaju działalnością. DemNet nawiązał współpracę z wiodącym dziennikiem piszącym dla dziennika, który zobowiązał się do pisania artykułów nt. współpracy rozwojowej w każdym specjalnym dodatku weekendowym.

- ❑ *Analizuj media. Dokonaj podziału mediów na kategorie. Ustal, czy poruszają tematy współpracy rozwojowej, jeśli nie, to czy byłyby skłon-*

ne. Stwórz listę redaktorów dziennikarzy, następnie nawiąż z nimi kontakty.

- ❑ *Wzmocnij potencjał posiadaczy praw. Pozwól im wyrazić się w notatkach prasowych lub podczas konferencji prasowych. Zaprosz osoby z grup szczególnie wrażliwych. Rozwijaj relacje z mediami.*
- ❑ *Używaj systemu praw człowieka. Powołuj się na międzynarodowe i krajowe standardy praw człowieka oraz na zobowiązania prawne w tym zakresie. Posługuj się językiem praw człowieka w relacjach z mediami. Zidentyfikuj osoby odpowiedzialne za wypełnianie praw oraz posiadaczy praw, tych ostatnich nie przedstawiaj w charakterze ofiar.*
- ❑ *Zadbaj o udział posiadaczy praw. Zaangażuj ich w proces planowania, strategii, proces komunikacji oraz organizacji wydarzeń.*
- ❑ *Zapewnij mediom pełną obsługę. Do oświadczeń prasowych dołączaj zdjęcia, i jeśli to możliwe, nagrania dźwiękowe i nagrania video. Korzystaj z możliwości, jakie oferują elektroniczne media.*
- ❑ *Zobacz kodeks postępowania CONCORD odnoszący się do zdjęć i wypowiedzi.*

links.html). Metoda outreach (wyjście – sięganie – poza – do) jest użytecznym narzędziem stosowanym przez organizacje, pozwala na jednoczenie sił przez nie, powoływanie grup roboczych i koordynowanie kampanii. Metoda outreach może sprowadzać się do jednej akcji, ograniczonej do jednej kampanii, lub być częścią kampanii, ale może też przekształcić się w długotrwałe, dobrze zorganizowane relacje z grupami, organizacjami i jednostkami, kiedy cele i strategie są zharmonizowane. Współpraca może być realizowana przy pomocy platform lub sieci

Działania

Staraj się wyróżniać. Staraj się przebić przez natłok informacji. Dostosuj swoje działania do potrzeb swoich grup docelowych. Podejmuj działania w istotnych kwestiach. Posiadaj odpowiednie argumenty. Oferuj rozwiązania. Wiedz, jakich działań oczekujesz od swoich grup docelowych.

Wyciągnięte wnioski, najlepsze praktyki i wskazówki

Poniżej znajdują się wnioski z kampanii przeprowadzonych przez organizacje pozarządowe w ramach naszego projektu, ponadto wskazówki i pomysły, powiązane z technikami uwzględniającymi HRBA, wykorzystane w trakcie realizowanych kampanii. Brakuje wśród nich wskazówek dotyczących protestów i petycji.

Przedstawione tu narzędzia kampanii mogą być zastosowane w trakcie kampanii lub mogą stanowić inspirację do stworzenia nowych.

KROK NR. 5: DOKONUJ EWALUACJI

Ewaluacja pokazuje, co należy poprawić w technikach kampanii, jakie zmiany w prowadzić do strategii lub stosowanych metod, co zostało już osiągnięte. Jeśli masz dobrze zdefiniowane wskaźniki przypisane do każdego z celów i do każdego z działań, jeśli monitorujesz na bieżąco działania kampanii, ewaluacja nie zajmie ci dużo czasu. Wyciągnij wnioski i w formie raportu, zawierającego rezultaty i osiągnięcia, prześlij je posiadaczom praw. Gdy już spełnisz wymogi przejrzystości, możesz świętować sukces kampanii!

Na zakończenie każdego działania sporządź jego szczegółową ocenę. Używaj wielu wskaźników i korzystaj z wielu źródeł informacji w celu uniknięcia kierowania się uprzedzeniami.

Sporządzaj protokoły z rozmów z przedstawicielami władz i sporządzaj streszczenia z konferencji, w których brałeś udział. Umieść to w zasobach informacyjnych twojej organizacji. Zanutuj, kogo poznałeś i oceń rezultaty.

Oceń zawartość materiałów prasowych z punktu widzenia praw człowieka. W jaki sposób artykuł ukazuje właścicieli praw? Czy dziennikarz unika operowania stereotypami? Czy umożliwiono posiadaczom praw zabranie głosu?

Oceń oświadczenia decydentów w swoim kraju. Czy zajmowali się oni kwestiami rozwoju lub potrzebami grup szczególnie wrażliwych? Ile razy poruszali te kwestie?

Starsi członkowie wspólnoty Endorois na linii granicznej oddzielającej ich ziemię od ziemi zabranej przez rząd. Źródło: MRG

ROZDZIAŁ 7

PERSPEKTYWA PRAW CZŁOWIEKA W ROZWOJU W PRAKTYCE AFRYKAŃSKIEJ: TRZY STUDIA PRZYPADKU

W krajach rozwijających się organizacje pozarządowe i obywatele walczą o realizację ich praw, np. prawa do równego dostępu do ziemi, wody, oświaty oraz o realizację równouprawnienia płci. Możliwość realizacji Milenijnych Celów Rozwoju przed 2015 r. pozostaje pod znakiem zapytania. Zapoznanie się z projektami lokalnych organizacji pozarządowych pozwala działaczom pracującym w Europie na lepsze zrozumienie działań na rzecz rozwoju i uwydatnia znaczenie HRBA. W tym rozdziale MRG, która od dawna w swoich projektach na całym świecie działa w partnerstwie z miejscowymi organizacjami pozarządowymi, popiera mocno rozszerzanie działalności i współpracę.

Zawarte w tym rozdziale trzy studia przypadku ukazują działalność afrykańskich organizacji pozarządowych stosujących w swojej pracy perspektywę praw człowieka. Analizowane przypadki dotyczą: walki o prawo do ziemi w Ugandzie; walki o prawo do wody w Etiopii i walki z wykluczeniem społecznym mającym na celu konstytucyjne zapewnienie praw mniejszościom w Kenii.

STUDIUM PRZYPADKU NR 1: PRAWO DO ZIEMI GRUPY ETNICZNEJ KARAMOJONG

Studium przypadku zarządzania ziemią w Ugandzie

Projekt zrealizowany przez Ugandyjski Sojusz na Rzecz Ziemi (Uganda Land Alliance, ULA)

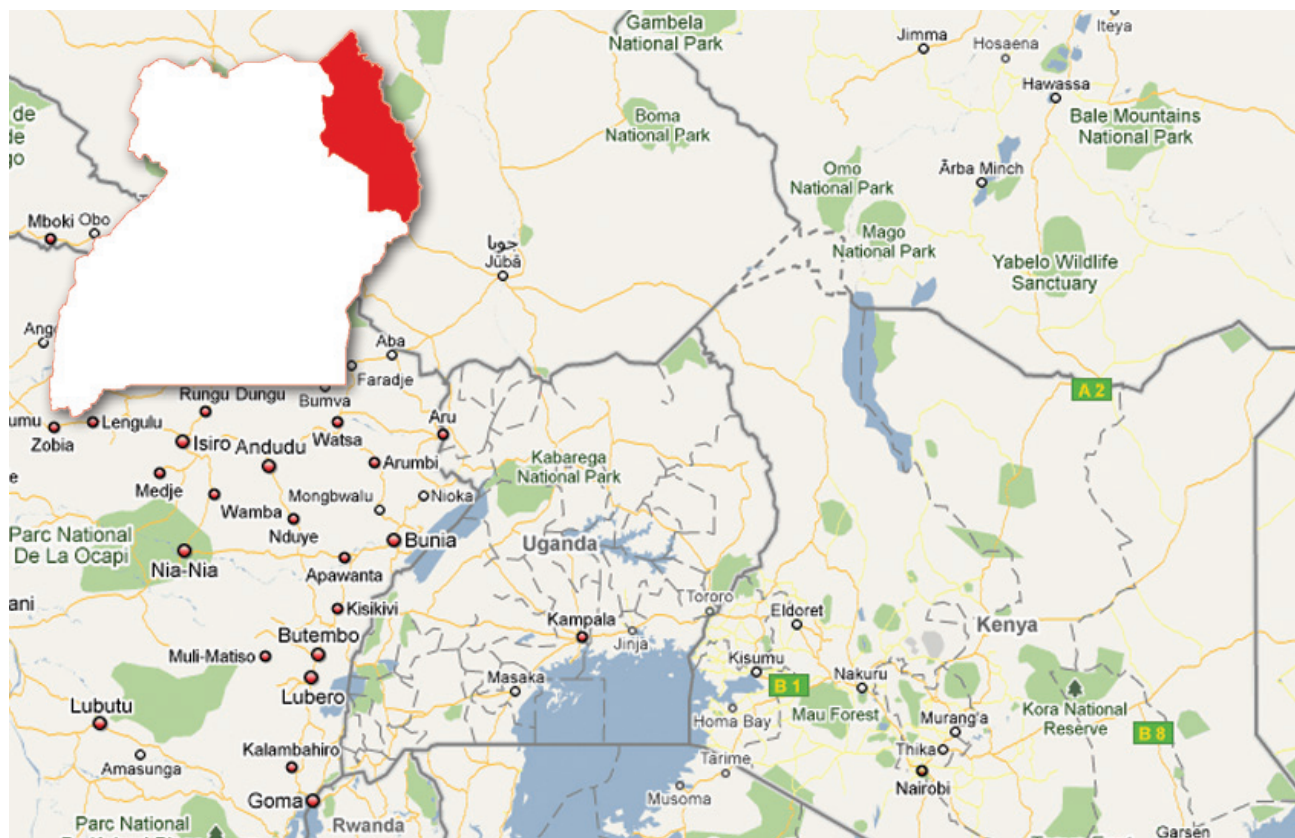
Streszczenie

Poniższe studium przypadku przedstawia działania Ugandyjskiego Sojuszu na Rzecz Ziemi, mającego na celu ochronę prawa do ziemi grupy etnicznej Karamojong – jednej z najbiedniejszych i najbardziej dyskryminowanych społeczności w Ugandzie. W celu nawiązania współpracy z grupą, sojusz postanowił wykorzystać działania mające na celu wzmocnienie potencjału grupy oraz działania rzecznicze. Wyzwaniem dla ULA było pokona-

nie przepaść kulturowej oraz przekazanie informacji na temat prawnych uregulowań w zakresie prawa ziemi w sposób zrozumiały dla ludzi prowadzących pasterski tryb życia, pozostających w izolacji od reszty świata.

Kontekst projektu

W Ugandzie dekretem rządu 65 % pastwisk zostało objętych przepisami odnoszącymi się do obiektów ochrony dzikiej przyrody. Ziemie te znalazły się pod ochroną rządu, który mógł zdecydować o innym ich wykorzystaniu, np. stworzeniu rezerwatu przyrody lub wydobyciu obecnych tam zasobów naturalnych. Mieszkające tam od pokoleń społeczności straciły prawo do tej ziemi i jednocześnie stanęły wobec groźby eksmisji z danej ziemi lub zostały wyekskmitowane z ziem, na których mieszkaly pokolenia ich przodków. Te działania dotknęły głównie mniejszości oraz rdzenną ludność. Los taki spotkał lud Batwa, zamieszkujący południowo-zachodnią część Ugandy oraz plemiona zamieszkujące Park Narodowy Mount Elgon.

Rejon Karamoja w Ugandzie. Źródło: GoogleMaps & Wikipedia

W Karamoja 80 % ziemi przejął rząd, stawiając w trudnej sytuacji rdzenną społeczność **Karamojong**.

Członkowie społeczności Karamojong prowadzą pasterski i rolniczo-osiadły tryb życia. Praktykują sezonowe pędzenie bydła, podczas którego wędrują razem ze swoimi zwierzętami i konkurują z sąsiadującymi grupami o pastwiska i źródła wody. Z powodu od dawna istniejących i głęboko zakorzenionych uprzedzeń wobec tej społeczności, reszta społeczeństwa, w tym rząd, postrzegają ich – jako zacofany, prymitywny lud, który unika modernizacji i rozwoju.

Prawo społeczności Karamojong do ziemi opiera się na zwyczajowym prawie, które uznaje zwierzchnictwo nad ziemią osób starszych, głów klanów lub całej. Ziemia jest własnością społeczności, ale społeczność nie posiada tytułu własności do niej. Możliwość dostępu do ziemi i korzystania z niej oparta jest na przynależności do społeczności, rodziny, a także na rodowodzie. Oprócz stworzenia zagrożenia w zakresie dostępu do ziemi i możliwości kontynuacji przez grupę tradycyjnego sposobu życia, przejęcie przez rząd ziemi, ze względu na tradycyjne uprzedzenia kulturowe wobec udziału kobiet w procesie podejmowania decyzji dotyczących kwestii ziemskich, utrudniło również kobietom dostęp do niej.

Tą skomplikowaną sytuację dodatkowo pogarsza konflikt zbrojny – szczególnie dotkliwy dla Karamoja – pomiędzy sąsiadującymi grupami, czemu sprzyja łatwy dostęp do broni oraz dziedzictwo kolonialne. Powodem konfliktu są spory graniczne, wynika on również z sytuacji, w której w następstwie przejęcia ziemi przez rząd lub korporacje, plemiona są stłaczane na małe obszary.

Cele i wyzwania

Ugandyjski Sojusz na Rzecz Ziemi (ULA) zainicjował projekt w obronie prawa do posiadania ziemi przez marginalizowane społeczności regionu Karamoja. Celem projektu jest położenie kresu dyskryminującemu pozbawianiu ziemi społeczności Karamojong oraz łamaniu praw kobiet dotyczących ziemi.

Przepisy dotyczące praw kobiet

Ustawa o Majątku Ziemskim z r. 1998: rozdział 227, ustępy 27, 38. (A) i 39.

Zmodyfikowany ustęp 38. (A) Ustawy mówi, że każdy współmałżonek ma prawo do posiadania ziemi będącej własnością rodziny. Zapewnienie posiadania oznacza dostęp do ziemi rodziny i prawo do mieszkania na niej. Ustęp 39 Ustawy wymaga, aby zanim zostanie dokonana jakakolwiek transakcja (na przykład sprzedaż, oddanie w zastaw lub zastaw hipoteczny, dzierżawa, cesja lub podarowanie) dotycząca ziemi należącej do rodziny, współmałżonek musi wyrazić na nią zgodę w formie wyrażonej w przepisach.

Konstytucja z 1995 roku: artykuł 33

„Kobiety mają prawo do równego traktowania i równego dostępu do życia politycznego, ekonomicznego i społecznego.”

Afrykańska Karta Praw Człowieka i Narodów, 1986 r.: artykuł 18, ustęp 3

„Państwo musi zapewnić zlikwidowanie wszelkich form dyskryminacji kobiet, a także zapewnić ochronę praw kobiet i dzieci, zgodnie z ustaleniami międzynarodowych deklaracji i traktatów.”

Konwencja o eliminacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, 1979 r.: artykuł 13, 14 i 15

Międzynarodowa Konwencja Praw Cywilnych i Politycznych, 1966 r., artykuł 23

„Poczynić odpowiednie kroki w celu zapewnienia równych praw i obowiązków współmałżonków w czasie pozostawania w związku małżeńskim i w przypadku jego rozwiązania”

Praca ze społecznością o odmiennej kulturze

Ugandyjski Sojusz na Rzecz Ziemi opierał się w swoich działaniach na istniejących już w społeczności przekonaniach i wiedzy oraz starał się zrozumieć jak ludzie definiują swoje prawa i obowiązki, a także gdzie te prawa nie są odpowiednio realizowane. Gdy ULA lepiej zrozumiał obecne normy społeczne, uzyskał dobre podstawy do rozpoczęcia procesu formułowania przesłań edukacyjnych i wypracowania materiałów edukacyjnych.

Projekt, opierając się na stałej i rzeczywistej współpracy ze społecznością, skupia się na zapoznaniu Karamojong z prawami dotyczącymi ziemi, podniesieniu ich świadomości w kwestii dostępu kobiet do prawa do ziemi, a także wsparciu w tworzeniu ich własnych stowarzyszeń na rzecz ziemi, pozwalających im na prowadzenie rozmów z rządem.

Sojusz w trakcie realizacji swoich celów stanął w obliczu wielu wyzwań. Ziemia zajmuje centralne miejsce w życiu społeczności Karamojong, jednak jej rozumienie prawa własności ziemi i granic różni się zasadniczo od oficjalnego. Sojusz był zmuszony pokonać te różnice kulturowe i przełożyć język prawniczy na język zrozumiały dla rolniczo-pasterskiej grupy. Sojusz podjął się również popularyzacji praw kobiet, mimo że społeczność Karamojong uznaje kwestię ziemi za „męską sprawę”. Niezalenie od wrogiego nastawienia do kwestii udziału kobiet w sprawach dotyczących ziemi, sojusz chciał doprowadzić do zmiany społecznej w tej kwestii. Istniejący konflikt zmusił ULA do podjęcia kroków w celu jego rozwiązania. Sojusz musiał udowodnić, że ziemia zamieszkiwana przez społeczność Karamojong przez pokolenia była i jest przez nią użytkowana. W trakcie realizacji projektu okazało się, że Karamojong żyją w skrajnej marginalizacji, w otoczcze uprzedzeń i poczuciu dyskryminacji.

Nauczanie prawa ziemskiego w społeczności ugandyjskiej. Źródło: Ugandyjski Związek Ziemski

Kobiety rysujące szkice do map w Ugandzie. Źródło: Ugandyjski Związek Ziemi

Strategia i taktyka

Sojusz prowadził działania zarówno na poziomie parlamentu, jak i społeczności, przy czym duży nacisk kładł na reprezentację poglądów społeczności w kontaktach z urzędnikami państwowymi. Odpowiadało to przekonaniu, zgodnie z którym, prawa do ziemi społeczności rolniczych mogą być skutecznie chronione tylko wtedy, jeśli społeczność sama jest zaangażowana w realizację projektu i jeśli posiada wiedzę na temat praw oraz środków prawnych ich ochrony.

Pod względem strategicznym, na poziomie lokalnej społeczności, wyzwaniem stało się pokonanie różnicy kulturowej w kwestii odmiennego rozumienia prawa ziemi przez społeczność i przez prawo. Sojusz wdrożył podejście uczestniczące; bazując na pojęciach i terminach, jakim operowała grupa, wypracowa-

wano wspólną terminologię dotyczącą prawa do ziemi. Sojusz wypracował najpierw relacje robocze ze społecznością, a następnie zaprezentował jej nowe pojęcia odnoszące się do prawa do ziemi.

Sojusz starał się zachęcić członków społeczności do udziału w projekcie, który w zamiarze miała odzwierciedlać jej idee. Przeprowadził szkolenia wśród ochotników na temat kwestii związanych z prawem do ziemi, a także nawiązał współpracę z lokalnymi organizacjami pozarządowymi oraz z lokalnymi władzami.

Celem projektu, na szczeblu parlamentarnym, przy zastosowaniu lobbingu (spotkania jeden na jednego) i spotkań konsultacyjnych, było wywarcie wpływu na wiele podmiotów: posłów, szczególnie kobiet zasiadających w parlamencie, komisje parlamentarne, ministerstwa, nieoficjalnych liderów, naukowców

Deklaracje praw człowieka, na które można się powoływać w walce o prawa mniejszości i ludności rdzennej

Deklaracja Praw Ludów Tubylczych (Declaration on the Rights of Indigenous Peoples), 2007 r.

Deklaracja o prawach osób należących do mniejszości narodowych lub etnicznych, religijnych i językowych (Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities), 1922 r., artykuł 2

„2.2 Osoby należące do mniejszości mają prawo do skutecznego uczestnictwa w życiu kulturalnym, religijnym, społecznym, gospodarczym i w życiu publicznym.

2.3. Osoby należące do mniejszości mają prawo do skutecznego uczestnictwa – na szczeblu państwowym i, gdzie to jest właściwe, na szczeblu regionalnym – w decyzjach dotyczących mniejszości, do których one należą lub regionów, w których one zamieszkują, w sposób dający się pogodzić z ustawodawstwem państwowym.”

Deklaracja z Rio de Janeiro w sprawie środowiska i rozwoju, 1992 r., zasada 22

„Ludność tubylcza i ich wspólnoty, a także inne wspólnoty lokalne odgrywają znaczną rolę w zarzą-

dzaniu środowiskiem i rozwoju, ze względu na ich wiedzę i tradycję. Państwa powinny rozpoznać i właściwie podtrzymywać ich tożsamość, kulturę, i zainteresowania oraz umożliwić im efektywny udział w osiągnięciu zrównoważonego rozwoju”.

Konwencja MOP nr 169 dotycząca ludności rdzennej i plemiennej, 1989 r., artykuł 7

Zainteresowana ludność ma prawo do decydowania o priorytetach dotyczących polityki na rzecz ich rozwoju, albowiem wszystko to ma wpływ na ich życie, religię, instytucje i dobrobyt duchowy, a także na posiadaną lub w inny sposób użytkowaną przez nich ziemię, i mają prawo, w możliwie największym stopniu, sprawować kontrolę nad działalnością mającą na celu ich rozwój gospodarczy, społeczny i kulturalny. Oprócz tego powinni uczestniczyć w procesie formułowania, realizacji i ewaluacji tych planów i programów na rzecz rozwoju narodowego i regionalnego, które ich bezpośrednio dotyczą.”

Międzynarodowy Pakt Prawach Obywatelskich i Politycznych, 1966 r., artykuł 27

„W Państwach, w których istnieją mniejszości etniczne, religijne lub językowe, osoby należące do tych mniejszości nie mogą być pozbawione prawa do własnego życia kulturalnego, wyznawania i praktykowania własnej religii oraz posługiwania się własnym językiem wraz z innymi członkami danej grupy.”

i media. Projekt podkreślał potrzebę podjęcia kroków mających na celu zapobieganie rozprzestrzenianiu broni, potrzebę wzmocnienia potencjału społeczności poprzez wyposażenie ją w wiedzę, potrzebę przypomnienia władzom lokalnym o ich roli i obowiązkach w zakresie wspierania rozwoju społeczności, potrzebę podjęcia nowych inicjatyw w regionie i zabiegania o środki finansowe od donatorów.

Projekt identyfikował głównie wyzwania związane z integracją prawa posiadania ziemi, opartego na pra-

wie zwyczajowym, do krajowego ustawodawstwa. Normy prawa zwyczajowego w zakresie posiadania ziemi uznawane są w Ugandzie za mniej wartościowe. Istnieje presja, aby powoli odchodzić od posiadania ziemi w oparciu o normy prawa zwyczajowego na rzecz tytułu własności pełnej. W założeniu system ten ma być zarządzany w oparciu o prawo zwyczajowe, ale tradycyjne instytucje mające się tym zajmować nie mają pełnego wsparcia w prawie i instytucjach państwa. Zgodnie z zasadami rynku obrotu nieruchomościami ziemia to towar, który można swo-

Możesz:

- ❑ Zwiększyć świadomość na temat praw mniejszości w zakresie posiadania ziemi.
- ❑ Przekazać ochotnikom poprzez szkolenia podstawową wiedzę na temat prawa w zakresie posiadania ziemi.
- ❑ Wyposażyć ich w umiejętności umożliwiające stworzenie stowarzyszenia działającego w obronie ich praw do ziemi.
- ❑ We współpracy ze społecznością stworzyć dokument zawierający informację na temat tego, jak mniejszości postrzegają kwestię posiadania gruntów w ich regionie, następnie zabiegać o włączenie tego dokumentu do każdego procesu mającego na celu wypracowanie polityki państwa wobec gruntów.

bodnie sprzedać i kupić na wolnym rynku. Proces ten może wykluczać osoby niechcące brać udziału w handlu ziemią na oficjalnym rynku. Ponadto ramy administracyjne zarządzania własnością ziemską są nieskuteczne i nie spełniają swoich zadań; dlatego też istnieje potrzeba rewizji całego systemu, szczególnie w kwestii uproszczenia ewidencji gruntów.

Działania

Do działań zrealizowanych w ramach projektu należą: rozwój zasobów, zbudowanie potencjału, zwiększenie świadomości społecznej, obrona interesów, lobbying, badania i dokumentacja kwestii prawa własności gruntu.

Rezultaty i wnioski projektu

Ogólnym celem projektu była poprawa ochrony ziemi należącej do Karamojong, co miało w konsekwencji przyczynić się do zwiększenia produktywności i do postępu gospodarczego społeczności. Projekt doprowadził do pewnych zmian w myśleniu politycznym, zwrócił uwagę na znaczenie wykorzystania zasobów naturalnych w Karamoja, na konieczność wydawania tytułów własności – jako bezpieczny sposób gwarantujący prawo własności oraz potrzebę planowania przestrzenne-

Wskazówki dla działaczy pracujących w regionie

- ❑ *Wzmocnij pozycję beneficjentów, aby mogli sami reprezentować swoje interesy.* Nie reprezentuj ich interesów w ich imieniu, albo zamiast nich. Kluczem powodzenia każdego projektu na rzecz praw społeczności jest umożliwienie społecznościom wyrażania poglądów na temat projektu i podejmowanych w jego ramach działań i włączenie danej społeczności w realizację projektu.
- ❑ *Nawiąż współpracę z partnerami i z zainteresowanymi podmiotami.* Zapewni to osiągnięcie większych rezultatów przy ograniczonych zasobach. Umożliwi to stworzenie forum wymiany informacji na temat projektów prowadzonych przez te organizacje – poszerzy to perspektywę twojej organizacji.
- ❑ *Stosuj metodę pracy grupowej w procesie rozpowszechniania informacji.* Przepływ informacji musi być stały; informacje muszą docierać do odbiorców zamieszkujących duży obszar geograficzny.
- ❑ *Od razu na początku realizacji projektu, w celu zapewnienia zasady własności projektu i zdobycia poparcia dla niego, nawiąż współpracę z przedstawicielami rządu.*

go umożliwiającego przyszły rozwój pasterstwa. Wyniki projektu były następujące:

- ❑ Organizacje pozarządowe działające na rzecz pasterskiego trybu życia stały się świadome przysługujących im praw do ziemi i były w stanie włączyć się do procesu podejmowania decyzji dotyczących praw ziemskich i użytkowania ziemi.
- ❑ Ludy pasterskie w wybranych regionach potrafią domagać się swoich praw.
- ❑ Decydenci i realizatorzy rozumieją wyniki badań i wprowadzają je w życie. Projekt miał swój wkład w trwające konsultacje dotyczące Narodowej Polityki w Zakresie Gruntów.
- ❑ W kontekście prawnym i politycznym polepszyła się sytuacja terenów pasterskich.

STUDIUM PRZYPADKU NR 2: PRAWO DO WODY I WARUNKI SANITARNE W ETIOPII

Studium przypadku projektów wodnych zrealizowanych w okręgu Achefer

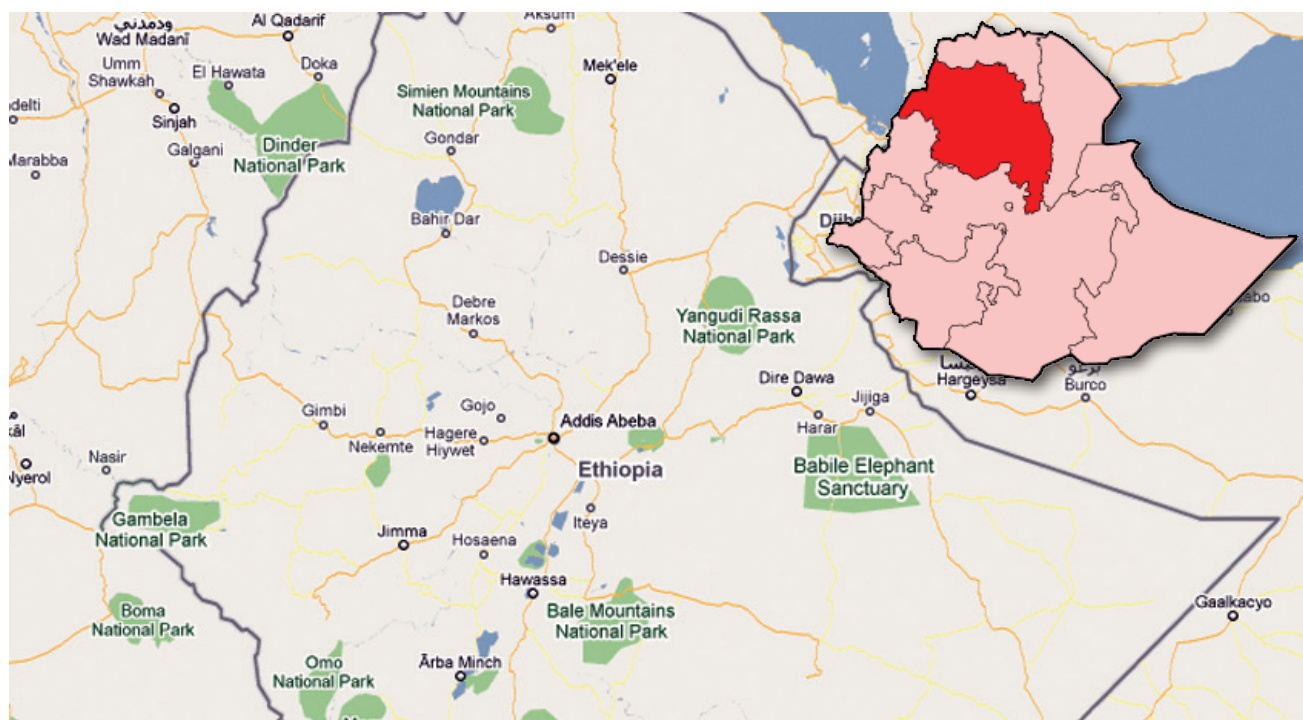
We współpracy z międzynarodową organizacją rozwojową – WaterAid i lokalną Organizacją na Rzecz Odbudowy i Rozwoju Amhary (Organization for Rehabilitation and Development of Amhara, ORDA)

Streszczenie

Organizacja Odbudowy i Rozwoju Amhary (ORDA) i WaterAid starały się wpłynąć na władze lokalne, aby zaczęły uwzględniać perspektywę praw człowieka w procesie tworzenia i realizacji projektów wodnych, w celu zapewnienia ich efektywności i trwałości. Mieszkańcy współpracowali z władzami lokalnymi poprzez udział w zebraniach rad nadzorczych, w którym zasiadali członkowie społeczności, a którego prace dotyczyły kwestii zarządzania zasobami wodnymi.

Kontekst projektu

Etiopia jest czwartym pod względem wielkości krajem Afryki. Etiopia jest również jednym z najbiedniejszych i najbardziej suchych krajów w Afryce. Zaledwie 22 procent ludności ma dostęp do czystej wody, a tylko 13 procent ma zapewnione odpowiednie warunki sanitarne. To sprawia, że Etiopia, w kwestii dostępu do czystej wody i urządzeń sanitarnych, należy do krajów o najłabszej infrastrukturze na świecie. Na porządku dziennym są choroby związane z wodą, istnieje wysoka śmiertelność wśród dzieci, a usługi lekarskie są ograniczone. Większość mieszkańców używa wody o złej jakości. Przyczyną 80% chorób w Etiopii jest skażona woda i złe nawyki sanitarne. Dzieci, które stanowią 40% populacji, stanowią najbardziej narażoną grupę. Wodę trzeba przynosić z daleka, zwłaszcza w suchej porze roku, co wpływa negatywnie na prace wykonywane przez kobiety w gospodarstwie domowym i obciąża je znacznie. Rodzina jest zmuszona do trwonienia sił, czasu i energii na zaopatrzenie w wodę, podczas gdy mogłaby w tym czasie wykonywać czynności, które doprowadziłyby do wzrostu produkcji, a tym samym dochodów gospodarstwa domowego i przyczyniłyby się do zwiększenia bezpieczeństwa żywnościowego rodziny.

Region Amhary w Etiopii. Źródło: GoogleMaps & Wikipedia

W regionie Amhar 43 % ludności wiejskiej żyje w skrajnym ubóstwie. W jednym z okręgów (woreda) – Acheferze – sytuacja jest szczególnie ciężka. Według danych Urzędu Wodnego w Acheferze tylko 21 % mieszkańców ma zapewniony dostęp do wody. Zasoby wód powierzchniowych istniejące na terenie objętym projektem stanowią zagrożenie dla zdrowia ludzi i nie zaspokajają potrzeb ludzi i zwierząt, zwłaszcza w porze suchej, od grudnia do maja. Regionalne urzędy ds. zdrowia szacują, że urządzenia sanitarne zaspokajają potrzeby jedynie 23 % populacji.

W rezultacie przyczyną sześciu na dziesięć najbardziej powszechnych chorób, takich jak ostra forma biegunki wodnistej i malaria, jest brak dostępu do czystej wody i urządzeń sanitarnych. Te częste i powszechne choroby zmniejszają siłę i zdolność do pracy społeczności, a także obciążają kosztami leczenia i tak już bardzo biedne rodziny. Sytuację pogardza ograniczony dostęp do służby zdrowia.

Ponadto, członkowie społeczności, zwłaszcza kobiety i dziewczęta, spędzają wiele czasu na noszeniu wody złej jakości, co sprawia, że nie zostaje im dużo lub prawie w ogóle czasu na działalność dochodową i na uczęszczanie do szkoły. W porze suchej czas dotarcia do źródła wody wynosi nawet do godziny. Nieodpowiedni dostęp do wody pitnej zwiększa ciężar pracy kobiet i ma wpływ na odżywianie i zdrowie członków rodziny. Kobiety obciążone obowiązkiem przynoszenia wody mają mniej czasu na prace domowe i działalność dochodową. Mężczyźni zajmują się głównie rolnictwem i nie noszą wody.

W następstwie decentralizacji administracji państwowej w Etiopii i przekazania władzy instytucjom szczebla lokalnego, obowiązkiem administracji lokalnej stało się planowanie i zarządzanie ich własnymi projektami rozwojowymi. Organizacje pozarządowe ustaliły, że w procesie decentralizacji władzom lokalnym nie przydzielono odpowiednich środków np. wykwalifikowanej i doświadczonej kadry, która mogłaby zaplanować i zrealizować efektywne programy rozwojowe. W rezultacie istniejące systemy zaopatrzenia w wodę w Acheferze nie są dobrze zbudowane, a ich funkcjonalność jest niewielka. Dostępne środki nie są wykorzystywane z powodu nieefektywnych mechanizmów ich przepływu z poziomu narodowego do centralnego.

Cele

Organizacje pozarządowe zaangażowały się w realizację projektów ukierunkowanych na potrzeby najbardziej bezbronnych segmentów społeczności regionu Amhara. Należały do nich kobiety i dziewczęta, których zadaniem było dostarczanie wody z oddległych zbiorników wodnych lub osoby zarażone wirusem HIV/AIDS, których stan zdrowia był uzależniony od dostępności do czystej wody.

Organizacje pozarządowe poprzez przekazanie wiedzy chciały umożliwić udział społecznościom lokalnym we wspólnotowych radach nadzorczych ds. zarządzania projektami wodnymi oraz lokalnym organizacjom partnerskim we wdrażaniu projektów dotyczących gospodarki wodnej, warunków sanitarnych i edukacji w zakresie higieny. Poprzez rady nadzorcze ds. zarządzania projektami wodnymi lokalne społeczności mogą domagać się od rządu realizacji w bardziej zrównoważony sposób funkcjonalnych systemów zaopatrzenia w wodę i urządzenia sanitarne. Starają się również wykorzystywać nadarżające się okazje i włączać kiedy to możliwe przedstawicieli sektora gospodarki wodnej i urządzeń sanitarnych w realizację projektów celem nauki od nich i budowy własnego potencjału w zakresie implementacji właściwych projektów opierających się na zasadzie zrównoważonego rozwoju. Organizacje pozarządowe w trakcie realizacji projektu musiały stawić czoła wielu wyzwaniom.

Po pierwsze, po okresie surowych sankcji, które zostały nałożone po wyborach z 2005 r., odbudowana została przestrzeń polityczna. Stworzyło to możliwość wzmocnienia pozycji organizacji pozarządowych promujących perspektywę praw człowieka w sektorze gospodarki wodnej i sanitarnej i ułatwiło udział społeczności w podejmowaniu decyzji w tych kwestiach.

Sytuacja ponownie uległa pogorszeniu w styczniu 2009 r., kiedy to rząd ogłosił Proklamację w Sprawie Organizacji Charytatywnych i Stowarzyszeń, która efektywnie zabraniała istniejącym organizacjom pozarządowym pracy w zakresie praw człowieka. Proklamacja uznała organizacje, w których więcej niż

10% funduszy pochodzi ze źródeł zagranicznych, za organizacje „zagraniczne”. Nowe prawo zakazało „zagranicznym” organizacjom pozarządowym angażować się w działania dotyczące praw człowieka, demokracji, rozwiązywania konfliktów i prawa karnego. Wprowadzenie w życie tego prawa doprowadziło do zamknięcia wielu organizacji pozarządowych zajmujących się prawami człowieka, w tym organizacji realizujących projekty wodne.

Po drugie, marginalizowanym grupom i mniejszościom często najtrudniej jest osiągnąć ich cele z powodu języka, zamieszkania na odległym obszarze, sposobu życia (pasterstwo), zakorzenionych uprzedzeń, dyskryminacji, kosztów itd. Projekty realizowane przez samorządy i organizacje pozarządowe muszą uwzględniać potrzeby tych społeczności. Nie mogą być one wykluczane, przeciwnie – należy zapewnić, aby miały dostęp do wody i urządzeń sanitarnych.

Ostrzeżenie

Nie wykluczaj. Upewnij się, że docierasz do grup najbardziej marginalizowanych. Presja ze strony donatorów na optymalizację kosztów zmusza rządy i organizacje pozarządowe do opracowywania projektów w oparciu o małe budżety. W konsekwencji często pomija się obszary najdalej położone, gdzie realizacja programów byłaby najbardziej kosztowna ze względu na odległość, na korzyść społeczności, do których łatwo jest dotrzeć. Donatorzy muszą zostać uświadomieni w tej kwestii i być gotowi wesprzeć inicjatywy pomocowe na rzecz społeczności żyjących na obszarach trudno dostępnych..

Strategia i taktyka

Zintegrowane podejście

W celu maksymalizacji efektywności projektów rozwojowych należy nauczyć ludzi korzystania z wody i dbania o jej czystość. W tym celu należy zastosować zintegrowane podejście, mające na celu zaopatrzenie w bezpieczną i przystępną cenowo wodę, wyposażenie w efektywny system urządzeń sanitarnych i edukację w zakresie higieny. Badania dowodzą, że zintegrowane podejście przynosi najlepsze rezultaty dla społeczności w kwestii ochrony zdrowia i walki z ubóstwem. Badania przeprowadzone przez Światową Organizację Zdrowia (WHO) pokazują, że zastosowanie zintegrowa-

Mieszkańcy wsi etiopskiej. Źródło: Barbara Erős

Rady dla działaczy pracujących w regionie

W celu maksymalizacji wpływu projektu na życie mieszkańców, ludzie muszą się nauczyć, jak korzystać z wody i dbać o jej czystość. Zapewnij bezpieczną i tanią wodę, a także efektywny system urządzeń sanitarnych. Ponadto zadbaj o edukację w dziedzinie higieny.

nego podejścia zmniejsza liczbę zgonów na tle chorób mających cechy biegunki średnio o 60 %.

Międzysektorowe podejście w realizacji projektów

Zadaniem rządów jest zapewnienie obywatelom dobrej jakości wody i odpowiednich warunków sanitarnych. Udział rządów w realizacji projektów wpływa pozytywnie na jego rezultaty. Prywatni przedsiębiorcy również mogą odgrywać kluczową rolę, są bowiem w stanie zapłacić lukę, której rząd i organizacje pozarządowe nie są w stanie, np. w kwestii prac budowlanych. Kluczem do sukcesu projektów wodno-sanitarnych jest nawiązanie ścisłej współpracy z odpowiednimi ministerstwami i firmami, budowa ich potencjału i zapewnienie ich udziału w pracach projektowych.

Działalność rządu

W projektach rozwojowych rządu etiopskiego coraz częściej priorytetem jest gospodarka wodno-ściekowa. Jego dwie ostatnie inicjatywy to Narodowa Strategia w Zakresie Kanalizacji i Powszechny Plan Dostępu.

Narodowa Strategia w Zakresie Kanalizacji stawia sobie za cel, aby do 2015 roku 56 procent Etiopczyków mieszkało w miejscowościach w 100 procentach wyposażonych w urządzenia sanitarne. Oznacza to, że w tych miejscowościach ludzie w bezpieczny sposób będą mogli pozbywać się fekalii, myć ręce po defekacji i utrzymywać bezpieczny system zaopatrzenia w wodę pitną (bezpieczny system zaopatrzenia w wodę pitną oznacza,

że woda przeznaczona do celów gospodarstwa domowego będzie gromadzona i bezpiecznie przechowywana od etapu pozyskania ze źródła do momentu jej wykorzystania). Do „strategicznych działań na rzecz poprawy stanu urządzeń sanitarnych i higieny” należą: promocja urządzeń sanitarnych i higieny poprzez edukację uczestniczącą, działania lobbingsowe, komunikacja, marketing społeczny, zachęty lub sankcje pobudzające zapotrzebowanie i wywołanie zmiany w zachowaniu.

Celem przyjętego przez rząd Etiopii Powszechnego Planu Dostępu jest zapewnienie zaopatrzenia w wodę i urządzenia sanitarne całej ludności do roku 2012. Plan jest dowodem zaangażowania rządu w działania na rzecz powyższych kwestii. Plan był mocno krytykowany za nieprzystawalność do rzeczywistości. Krytycy twierdzili, że opiera się na niejasnych danych i kalkulacjach oraz niewystarczających zasobach finansowych. Z tego powodu samorządowy regionalne wydają się nie popierać jego realizacji.

Wnioski

Ostatnie inicjatywy podejmowane przez rząd Etiopii i donatorów w dziedzinie gospodarki wodnej i urządzeń sanitarnych dają nadzieję na przyszłość. Osiągnięcie celów wymaga jednak bardziej realistycznego planowania i przejrzystego finansowania ze strony rządów i donatorów. Udział beneficjentów, w szczególności mniejszości, w procesie planowania, realizacji, monitoringu i ewaluacji projektów rozwojowych jest konieczny.

Legalizacja istnienia rad nadzorczych ds. zarządzania wodą, składających się z członków społeczności, będzie stanowić gwarancję, że plany projektów wodnych będą realizowały założenia zrównoważonego rozwoju. W tym celu rady muszą uzyskać podstawy prawne umożliwiające im pociąganie do odpowiedzialności tych usługodawców, którzy nie dostarczają odpowiedniej jakości wody bądź urządzeń sanitarnych. W ten sposób, w przypadku przerwania dostaw wody,

społeczności będą miały narzędzie do walki o swoje prawa, a ich udział w realizacji projektów i walce o podstawowe usługi się zwiększy.

Studium przypadku jest oparte na realizacji projektu pilotażowego przez Organizację Odbudowy i Rozwoju Amhary (ORDA, cieszącego się wsparciem WaterAid.

STUDIUM PRZYPADKU NR 3: REWIZJA KONSTYTUCJI W KENII

Studium przypadku procesu rewizji konstytucji w Kenii

Na czele reprezentacji mniejszości i ludności rdzennej w procesie rewizji konstytucji stała Sieć Pasterskich i Łowiecko-Zbierackich Mniejszości Etnicznych (Pastoralists and Hunter Gatherers Ethnic Minorities Network, PHGEMN). Organizatorem procesu było Centrum Rozwoju Praw Mniejszościowych (Centre for Minority Rights Development, CEMIRIDE).

Streszczenie

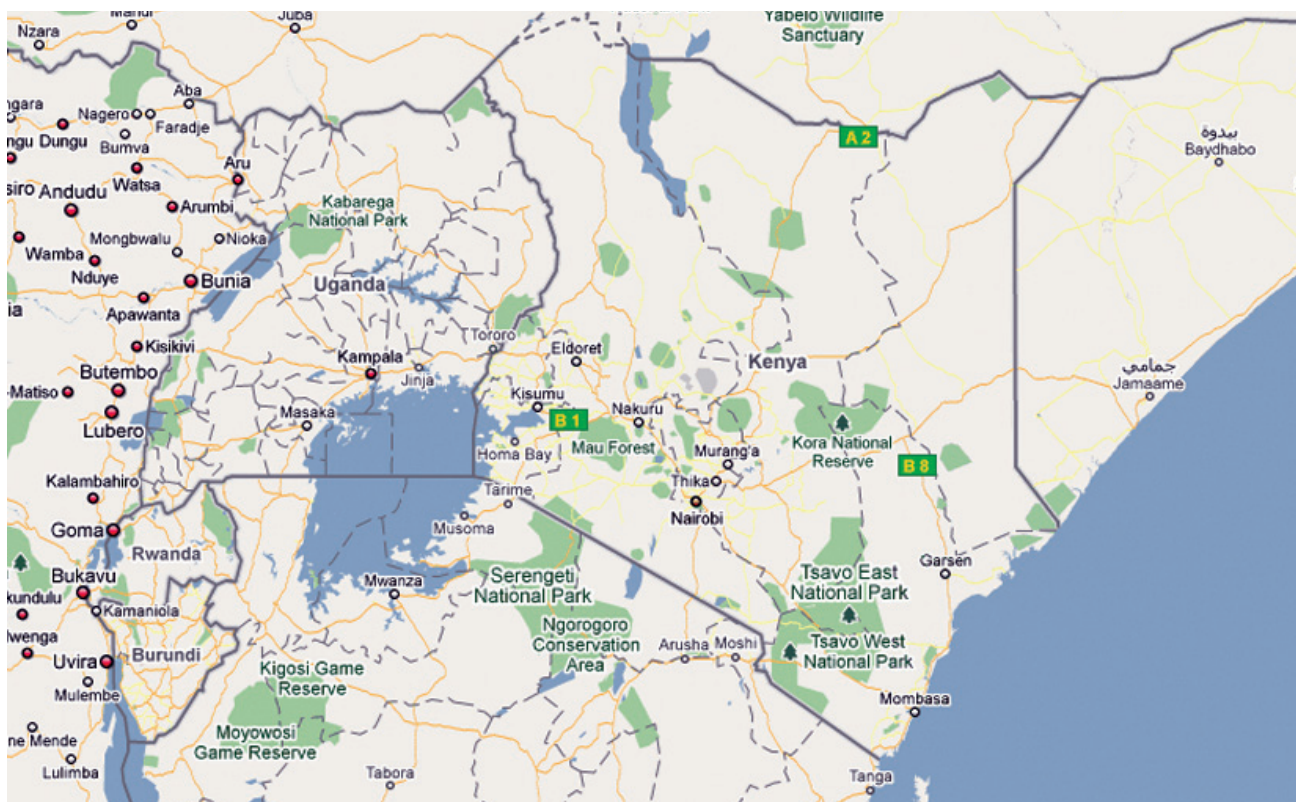
Oficjalne uznanie mniejszości umożliwiło jej korzystanie z praw jej przysługujących. Długotrwałe wykluczenie mniejszości z korzystania z programów na rzecz rozwoju może stanowić przyczynę konfliktu zbrojnego. Pro-

ces rewizji konstytucji w Kenii był próbą wzmocnienia pozycji mniejszości i ludzi marginalizowanych przez konstytucyjne uznanie ich praw, których brak uniemożliwiał im walkę o integrację społeczną i niekorzystnie wpływał na możliwość korzystania z dobrodziejstw rozwoju. Proces był koordynowany przez Sieć Rdzennych Rybaków (The Indigenous Fisher People Network, IFP).

Kontekst projektu

Konstytucja Kenii stanowi przedmiot sporu od momentu uzyskania przez kraj niepodległości w 1963 r. Doszło wówczas do zmiany systemu. Wielopartyjna demokracja przekształciła się w reżim jednopartyjny, zlikwidowano stanowisko premiera, a w rękach prezydenta skupiła się cała władza. W wyniku centralizacji administracja przestała być transparentna i rozliczana.

Od 1965 r. polityka rozwojowa rządu Kenii obejmuje 30% powierzchni kraju. Obejmuje ona obszary uznane za regiony o „dużym potencjale”. Są to regiony, gdzie

Kenia. Źródło: GoogleMaps

Jeden z męskich członków społeczności endoreicznej. Źródło: MRG

dużo pada, w skutek czego ziemia jest bardziej urodzajna. Rząd poczynił tu największe inwestycje (zobacz protokół nr 10 z posiedzenia rządu z 1965 r.). Wielu członków rdzennej ludności i mniejszości, zamieszkujących pozostałe 70% powierzchni kraju, gdzie poziom inwestycji był znacznie mniejszy, uznawało taką politykę rozwojową rządu za dyskryminującą.

Prowincja Północno-Wschodnia, niektóre prowincje na wybrzeżu, prowincja Nyanza i zachodnie prowincje są biedniejsze i wykazują niższe wskaźniki w zakresie opieki zdrowotnej, czystej wody, urządzeń sanitarnych, komunikacji i transportu. Według UNDP w 2001 r. w zachodniej części prowincji Nyanza i w Prowincji Północno-Wschodniej, gdzie żyją głównie mniejszości, ludność rdzenna i inne marginalizowane społeczności, wskaźnik ubóstwa był najwyższy w Kenii i wynosił 40%. Dla porównania, w Prowincji Centralnej, zamieszkałej głównie przez społeczność Kikuyu, wskaźnik ubóstwa wynosił 30,7%. Różnice w poziomie ubóstwa pomiędzy regionami wskazują na istnienie różnic w poszczególnych jego wymiarach, mianowicie na istnienie różnic w zakresie: krótkiego okresu życia, braku podstawowej edukacji oraz brak dostępu do publicznych i prywatnych środków.

Posiadanie przez prezydenta pełni władzy pozwoliło mu na preferencyjne traktowanie własnej społeczności etnicznej, co działa się kosztem innych grup. W rezultacie takiego wykluczenia, ludy tubylcze, mniejszości (pasterze prowadzący nomadyczny styl życia, łowiecko-zbierackie społeczności zamieszkujące lasy i rybacy), mniejszości i inne marginalizowane społeczności cierpiały głęboką nędzę, miały niski wskaźnik przyjęć do szkół, wysoki wskaźnik analfabetyzmu, doświadczały złego stanu zdrowia, nierówności płci i zacofania regionu. To doprowadziło z czasem do pojawienia się niezadowolonych wobec dominujących społeczności.

Ludzie byli spragnieni zmian i liczyli na reformę konstytucji, która dawała nadzieję na redystrybucję władzy. W 2000 r. powołana została do życia Komisja ds. Reformy Konstytucji Kenii, która skupiła znanych ekspertów prawa konstytucyjnego. Komisja zaproponowała zmniejszenie i decentralizację władzy prezydenta w interesie

zapewnienia odpowiedzialnego rządu. Celom tym towarzyszyły propozycje zagwarantowania udziału w procesie podejmowania decyzji wszystkim obywatelom, w tym mniejszościom i ludności rdzennej. Celem decentralizacji władzy miało być zagwarantowanie prawa ludności do samostanowienia oraz przywrócenie i rozwój zasobów wodnych, terenów rybackich, lasów, rezerwatów dzikiej przyrody i pastwisk. Zgodnie z propozycjami (1) wybrany prezydent wyznaczałby ministra; (2) premier wyznaczałby radę ministrów; (3) premier stałby na czele rządu i przewodniczyłby jego pracom; a (4) prezydent pozostałby przywódcą sił zbrojnych.

Cele

Celem udziału PHGEMN w procesie rewizji konstytucji było konstytucyjne uznanie mniejszości i ludności rdzennej żyjącej na terenie Kenii, a następnie w rezultacie — zaspokojenie ich potrzeb rozwojowych. Uważano, że dzięki uznaniu konstytucyjnemu możliwa będzie ich integracja i efektywne uczestnictwo w procesach rozwojowych.

Wszechstronne konsultacje dotyczące propozycji zmian do konstytucji zaproponowanych w trakcie Procesu Rewizji Konstytucji Kenii (Constitution of Kenya Review.

Process, CKRP) zostały przeprowadzone z udziałem obywateli i przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego. W Bomas odbyły się dwie Narodowe Konferencje nt. Konstytucji. Wzięli w nich udział delegaci z całego kraju reprezentujący interesy różnych grup oraz społeczności marginalizowanych, w tym reprezentanci mniejszości i rdzennych ludów. Celem było osiągnięcie szerokiego konsensusu.

Działania

W trakcie CKRP PHGEMN prowadziła działalność lobbystyczną na poziomie obywateli i na poziomie narodowym oraz organizowała wizyty delegatów na terenach zamieszkałych przez mniejszości i ludność

rdzenną. Delegaci, zarówno mężczyźni, jak i kobiety, odwiedzili Elektrownię Geotermiczną Olkaria i mogli przekonać się na własne oczy, jaki wpływ na mniejszości i ludność rdzenną mają przesiedlenie i degradacja środowiska. W celu zapewnienia dotarcia informacji do szerokiego kręgu odbiorców zaangażowano również media. Jednocześnie PHGEMN wydawała własne publikacje, mające na celu informowanie społeczeństwa. PHGEMN i jej partnerzy mieli możliwość wysłania delegatów — i w ten sposób aktywnego udziału — w Komisji ds. Rewizji Konstytucji Kenii. Byli również reprezentowani na Narodowej Konferencji nt. Konstytucji.

PHGEMN organizowała także szkolenia, które wyposażyły członków społeczności w umiejętności konieczne do lobowania oraz umiejętności skutecznego i jasnego wyrażania swoich poglądów potrzebne do roli delegatów lub obserwatorów podczas narodowej konferencji nt. konstytucji.

W swojej ostatecznej formie, Projekt Konstytucji Kenii, popularnie znany pod **nazwą Projektu z Bomasa**, uwzględniał potrzeby mniejszości i rdzennej ludności Kenii. Artykuł 43 dotyczył praw mniejszości i ludności rdzennej oraz odnosił się do ich marginalizacji.

Rezultaty i wnioski

Komisja na rzecz Reformy Konstytucji rozpoczęła pracę w 2000 r. za prezydentury Daniela arap Moi. Kiedy Mwai Kilaki został prezydentem Kenii w 2002 r, poparł reformę konstytucji i propozycję ograniczenia uprawnień prezydenta. W trakcie wyborów obiecał nawet, że w ciągu 100 dni przyjmie nową konstytucję. Niestety, po zakończeniu prac nad projektem konstytucji, rząd wycofał się z rozmów i zaczął utrudniać proces reform. Doprowadziło to do konfliktu pomiędzy posłami, ponieważ niektórzy z nich chcieli kontynuować proces reformy, a w efekcie do osłabienia koalicji. Kibaki, latem 2004 r., ogłosił, że termin 100 dni został przekroczony, a projekt konstytucji nie może zostać przyjęty, ponieważ porozumienie w kluczowych kwestiach nie zostało osiągnięte.

Artykuł 43 Projektu z Bomasa z 2004 r.

Mniejszości i grupy marginalizowane

43. (1) Mniejszości i grupy marginalizowane mają prawo korzystać ze wszystkich praw i wolności wymienionych w Bill of Rights, na zasadzie równości, uwzględniając ich szczególne okoliczności i potrzeby.

(2) Państwo musi podjąć odpowiednie kroki prawne bądź inne w celu wprowadzenia programów realizujących politykę wyrównywania szans mniejszości i grup marginalizowanych.

(3) Działania, o których mowa w punkcie 2, powinny zawierać środki zapewniające, że mniejszości i grupy marginalizowane —

(a) biorą udział w pracach rządu i są w pełni reprezentowane w rządzie i w innych sferach życia kraju;

(b) posiadają specjalne preferencje w zakresie szkolnictwa i gospodarki;

(c) posiadają specjalne preferencje w zakresie dostępu do rynku pracy;

(d) otrzymują pomoc w zakresie rozwoju kultury, języka i zwyczajów;

(e) otrzymują pomoc w zakresie rozsądnego dostępu do wody, opieki lekarskiej i infrastruktury transportowej;

(f) mają zapewnione możliwości do zaspokojenia podstawowych potrzeb; oraz

(g) prowadzą życie wolne od dyskryminacji, wyzysku i nadużyć.

Bądź przygotowany na zmiany. W trakcie procesu planowania bierz pod uwagę różne scenariusze, abyś mógł dostosować swoją strategię i taktykę do pojawiających się nagle przeszkód.

Sporządź plan działania na wypadek niebezpieczeństwa – dla twojej grupy i siebie samego. Staraj się przewidywać, gdy zajmujesz się kwestiami, które mogą stanowić zagrożenie dla twojego bezpieczeństwa.

Rok później Kibaki zaproponował nowy projekt, **Projekt z Wako**, który został jednakże odrzucony w referendum krajowym. Ludność wyraźnie dała do zrozumienia, że jest przeciwko projektowi. Po pięciu latach niedotrzymywania obietnic, wzajemnych animozji i gniewu na tle nieustającej marginalizacji i dyskryminacji, nastąpił podział społeczności etnicznych Kenii na dwa obozy: jeden – popierający Kibaki i druzgi – popierający lidera opozycji Raila Odinga. Pojawiła się złość wobec społeczności Kikuju, do której należał Kibaki. Zaczęto postrzegać społeczność Kikuju jako przeszkodę w realizacji praw mniejszości i ludności rdzennej. Po broń sięgnęli członkowie wielu społeczności identyfikujących się jako mniejszości lub/i rdzenną ludność oraz społeczności uważające się za

Od 2008...

...mniejszości i ludność rdzenna biorą udział w nowym procesie na rzecz reformy konstytucyjnej. Uczestnicy, którym przewodzi Mniejszościowe Konsorcjum Reform (Minorities' Reform Consortium, MRC), dążą do zapewnienia, że przepisy Projektu z Bomas z 2004 r. w poprawionej wersji zostaną włączone do projektu konstytucji, której ostateczna wersja będzie efektywnie chroniła prawa mniejszości, ludności rdzennej i innych grup marginalizowanych.

marginalizowane przez kolejne rządy Kenii. Po krwawych zamieszkach, w marcu 2008 r. konstytucja została tymczasowo zmieniona ([odsyłacz do obecnej konstytucji](#)), wprowadzono do niej pozycję premiera i dwóch wicepremierów. Zgodnie z porozumieniem o podziale władzy Odinga został premierem. Nie pozbawiono prezydenta całkowitej władzy. Nie zagwarantowano w oddzielnym artykule praw mniejszości i ludności rdzennej.

Dalsze lektury w tym temacie:

[Kenia: Mniejszości, ludność rdzenna i zróżnicowanie etniczne – Minority Rights Group International i Centrum Rozwoju Praw Mniejszościowych.](#)

**NAJWA NIEJSZE
MIĘDZYNARODOWE
DOKUMENTY PRAWNE**

POSTANOWIENIA DOTYCZĄCE RÓWNOŚCI I ANTYDYSKRYMINA- CJI W MIĘDZYNARODOWYCH DO- KUMENTACH PRAW CZŁOWIEKA

Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych

Artykuł 2.1

Każde z Państw-Stron niniejszego Paktu zobowiązuje się przestrzegać i zapewnić wszystkim osobom, które znajdują się na jego terytorium i podlegają jego jurysdykcji, prawa uznane w niniejszym Pakcie, bez względu na jakiegokolwiek różnicę, takie jak: rasa, kolor skóry, płeć, język, religia, poglądy polityczne lub inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, sytuacja majątkowa, urodzenie lub jakiegokolwiek inne okoliczności.

Artykuł 3

Państwa-Strony niniejszego Paktu zobowiązują się zapewnić mężczyznom i kobietom równe prawo do korzystania ze wszystkich praw obywatelskich i politycznych wymienionych w niniejszym Pakcie.

Artykuł 24.1

Każde dziecko, bez żadnej dyskryminacji ze względu na rasę, kolor skóry, płeć, język, religię, pochodzenie narodowe lub społeczne, sytuację majątkową lub urodzenie, ma prawo do środków ochrony, jakich wymaga status małoletniego, ze strony rodziny, społeczeństwa i Państwa.

Artykuł 26

Wszyscy są równi wobec prawa i są uprawnieni bez żadnej dyskryminacji do jednakowej ochrony prawnej. Jakakolwiek dyskryminacja w tym zakresie powinna być ustawowo zakazana oraz powinna być zagwarantowana przez ustawę równa dla wszystkich i skuteczna ochrona przed dyskryminacją z takich względów, jak: rasa, kolor skóry, płeć, język, religia, poglądy polityczne lub inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, sytuacja majątkowa, urodzenie lub jakiegokolwiek inne okoliczności.

Międzynarodowy Pakt Praw Gospodar- czych, Społecznych i Kulturalnych

Artykuł 2.2

Państwa Strony niniejszego Paktu zobowiązują się zagwarantować wykonywanie praw wymienionych w niniejszym Pakcie bez żadnej dyskryminacji ze względu na rasę, kolor skóry, płeć, język, religię, poglądy polityczne lub inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, sytuację majątkową, urodzenie lub jakiegokolwiek inne okoliczności.

Artykuł 3

Państwa Strony niniejszego Paktu zobowiązują się zapewnić mężczyznom i kobietom równe prawo do korzystania z wszystkich praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych wymienionych w niniejszym Pakcie.

Konwencja o eliminacji wszelkich form dyskryminacji kobiet

Konwencja dotycząca eliminacji wszel- kich form dyskryminacji rasowej

Konwencja o prawach dziecka

Artykuł 2.1

Państwa-Strony w granicach swojej jurysdykcji będą respektowały i gwarantowały prawa zawarte w niniejszej Konwencji wobec każdego dziecka, bez jakiegokolwiek dyskryminacji ze względu na rasę, kolor skóry, płeć, język, religię, poglądy polityczne i inne, pochodzenie narodowe, etniczne lub społeczne, status majątkowy, niepełnosprawność, cenzus urodzenia lub jakikolwiek inny tego dziecka albo jego rodziców bądź opiekuna prawnego.

Międzynarodowa konwencja dotycząca ochrony praw migrujących pracowników i ich rodzin

Artykuł 7

(Oficjalne tłumaczenie niedostępne w języku polskim)

Państwa Strony niniejszej Konwencji podejmują się poszanowania międzynarodowych dokumentów dotyczących praw człowieka i zapewniają mieszkającym na ich terytorium, lub należącym do ich właściwości migrującym pracownikom i ich rodzinom prawa zawarte w niniejszej Konwencji bez żadnej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub inne, pochodzenie narodowe, etniczne lub społeczne, narodowość, wiek, sytuację gospodarczą, majątek, urodzenie lub jakiegokolwiek inne okoliczności.

Organizacja Edukacyjna, Naukowa i Kulturalna Narodów Zjednoczonych (UNESCO) – Konwencja przeciwko dyskryminacji w szkolnictwie

*Międzynarodowa Organizacja Pracy
Konwencja nr 111 o zatrudnieniu i dyskryminacji wynikłej z zatrudnienia*

POSTANOWIENIA DOTYCZĄCE CHARAKTERU ZOBOWIĄZAŃ PAŃSTW W MIĘDZYNARODOWYCH DOKUMENTACH PRAW CZŁOWIEKA

Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych

Artykuł 2.1

Każde z Państw Stron niniejszego Paktu zobowiązuje się podjąć odpowiednie kroki indywidualnie i w ramach pomocy i współpracy międzynarodowej, w szczególności w dziedzinie gospodarki i techniki, wykorzystując maksymalnie dostępne mu środ-

ki, w celu stopniowego osiągnięcia pełnej realizacji praw uznanych w niniejszym Pakcie wszelkimi odpowiednimi sposobami, włączając w to w szczególności podjęcie kroków ustawodawczych.

Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych

Artykuł 2.2

Państwa-Strony niniejszego Paktu zobowiązują się podjąć, zgodnie z własnym trybem konstytucyjnym i postanowieniami niniejszego Paktu, odpowiednie kroki mające na celu przyjęcie tego rodzaju środków ustawodawczych lub innych, jakie okażą się konieczne w celu realizacji praw uznanych w niniejszym Pakcie, jeżeli nie jest to już przewidziane w obowiązujących przepisach prawnych lub w inny sposób.

POSTANOWIENIA DOTYCZĄCE PARTYCYPACJI W MIĘDZYNARODOWYCH DOKUMENTACH PRAW CZŁOWIEKA

Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych

Artykuł 19

1. Każdy człowiek ma prawo do posiadania bez przeszkód własnych poglądów.
2. Każdy człowiek ma prawo do swobodnego wyrażania opinii; prawo to obejmuje swobodę poszukiwania, otrzymywania i rozpowszechniania wszelkich informacji i poglądów, bez względu na granice państwowe, ustnie, pismem lub drukiem, w postaci dzieła sztuki bądź w jakiegokolwiek inny sposób według własnego wyboru.

Artykuł 21

Uznaje się prawo do spokojnego zgromadzania się. Na wykonywanie tego prawa nie mogą być nałożone ograniczenia inne niż ustalone zgodnie z ustawą i konieczne w demokratycznym społeczeństwie

w interesie bezpieczeństwa państwowego lub publicznego, porządku publicznego bądź dla ochrony zdrowia lub moralności publicznej albo praw i wolności innych osób.

Artykuł 22.1

Każdy ma prawo do swobodnego stowarzyszania się z innymi, włącznie z prawem do tworzenia i przystępowania do związków zawodowych w celu ochrony swych interesów.

Artykuł 25

Każdy obywatel ma prawo i możliwości, bez żadnej dyskryminacji, o której mowa w artykule 2, i bez nieuzasadnionych ograniczeń:

- a) uczestniczenia w kierowaniu sprawami publicznymi bezpośrednio lub za pośrednictwem swobodnie wybranych przedstawicieli;
- b) korzystania z czynnego i biernego prawa wyborczego w rzetelnych wyborach, przeprowadzanych okresowo, opartych na głosowaniu powszechnym, równym i tajnym, gwarantujących wyborcom swobodne wyrażenie woli;
- c) dostępu do służby publicznej w swoim kraju na ogólnych zasadach równości.

Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych

Artykuł 15.1

Państwa Strony niniejszego Paktu uznają prawo każdego do:

- a) udziału w życiu kulturalnym.

Konwencja o eliminacji wszelkich form dyskryminacji kobiet

Artykuł 7

Państwa Strony podejmą wszelkie stosowne kroki, aby zlikwidować dyskryminację kobiet w życiu politycznym i publicznym państwa, a w szczególności aby zapewnić kobietom, na równych z mężczyznami warunkach, prawa:

- a) głosowania we wszystkich wyborach i referendach publicznych oraz wybieralności do wszelkich organów wybieranych powszechnie,
- b) uczestniczenia w kształtowaniu polityki Państwa i jej realizacji, zajmowania stanowisk publicznych i wykonywania wszelkich funkcji publicznych na wszystkich szczeblach zarządzania,
- c) uczestniczenia w organizacjach pozarządowych i stowarzyszeniach zajmujących się sprawami publicznymi i politycznymi Państwa.

Artykuł 8

Państwa Strony podejmą wszelkie stosowne kroki, aby kobiety, na warunkach równych z mężczyznami i bez żadnej dyskryminacji, miały możliwość reprezentowania swoich rządów w stosunkach międzynarodowych oraz uczestniczenia w pracach organizacji międzynarodowych.

Konwencja o prawach dziecka: Artykuł 13, 15 i 31

POSTANOWIENIA DOTYCZĄCE UDZIELANIA POMOCY I WSPÓŁPRACY W MIĘDZYNARODOWYCH DOKUMENTACH PRAW CZŁOWIEKA

Karta ONZ

Artykuł 1.3

Cele Organizacji Narodów Zjednoczonych są następujące: ... Doprowadzić do współdziałania międzynarodowego w rozwiązywaniu zagadnień o charakterze gospodarczym, społecznym, kulturalnym lub humanitarnym, jak również popierać i zachęcać do poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności dla wszystkich, bez względu na rasę, płeć, język lub wyznanie.

Artykuł 55

Mając na widoku stworzenie warunków stałości i dobrobytu, które są niezbędne do pokojowych i przyja-

znych stosunków między narodami, opartych na poszanowaniu zasady równouprawnienia i samostanowienia ludów, Narody Zjednoczone będą popierały:

(a) podniesienie stopy życiowej, pełne zatrudnienie oraz warunki postępu i rozwoju gospodarczego i społecznego;

(b) rozwiązywanie międzynarodowych zagadnień gospodarczych, społecznych, zdrowotnych i innych z nimi związanych, jak również międzynarodowej współpracy kulturalnej i oświatowej;

(c) powszechne poszanowanie i zachowywanie ludzkich praw i wolności podstawowych dla wszystkich bez różnicy rasy, płci, języka lub religii.

Artykuł 56

Wszyscy członkowie zobowiązują się podejmować wspólną i samodzielną akcję łącznie z Organizacją dla dopięcia celów, wymienionych w artykule 55.

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka

Artykuł 22 i 28

„Każdy człowiek(...) ma prawo(...), dzięki wysiłkowi narodowemu i współpracy międzynarodowej(...), do korzystania z praw ekonomicznych, socjalnych i kulturalnych, nieodzownych dla jego godności i swobodnego rozwoju swojej osobowości.” (artykuł 22), i „do takiego porządku społecznego i międzynarodowego, w którym prawa i wolności wyłożone w niniejszej Deklaracji mogą być w pełni realizowane.” (artykuł 28).

Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych

Artykuł 2.1

Każde z Państw Stron niniejszego Paktu zobowiązuje się podjąć odpowiednie kroki indywidualnie i w ramach pomocy i współpracy międzynarodowej, w szczególności w dziedzinie gospodarki i techniki, wykorzystując maksymalnie dostępne mu środki, w celu stopniowego osiągnięcia pełnej realizacji praw uznanych w niniejszym Pakcie wszelkimi odpowiednimi sposobami, włączając w to w szczególności podjęcie kroków ustawodawczych.

Konwencja o prawach dziecka: Artykuł 4 i 24.4

Deklaracja o prawie do rozwoju

KONFERENCJE ŚWIATOWE

Konferencja ONZ ds. Środowiska i Rozwoju (1992): Agenda 21; Deklaracja Wiedeńska i Plan Działania (1993); Deklaracja Milenijna ONZ (2000); Trzecia Konferencja ONZ ds. Najmniej Rozwiniętych Krajujów: Deklaracja i Plan Działania (2001); Konsensus z Monterrey, Międzynarodowej Konferencji o Finansowaniu Rozwoju (2002); i wyniki spotkań na szczycie w r. 2005.

8 Millenijny Cel Rozwoju: Rozwijanie i wzmocnienie światowego partnerstwa w sprawach rozwoju

DEKLARACJA O PRAWIE DO ROZWOJU

A/RES/41/128

4 grudnia 1986

97 posiedzenie plenarne

41/128. Deklaracja o prawie do rozwoju

(tłumaczenie nieoficjalne)

Zgromadzenie Ogólne,

Mając na uwadze cele i zasady Karty Narodów Zjednoczonych odnoszące się do osiągnięcia międzynarodowej współpracy w rozwiązywaniu międzynarodowych problemów gospodarczych, społecznych, kulturowych lub natury humanitarnej, oraz w promowaniu i zachęcaniu do poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności — bez względu na rasę, płeć, język lub religię — uznając, że rozwój jest kompleksowym procesem gospodarczym, społecznym, kulturalnym i politycznym, którego celem jest ciągle doskonalenie dobrobytu całego społeczeństwa i wszystkich jednostek na podstawie

ich aktywnego, wolnego i znaczącego udziału w rozwoju i uczciwego podziału korzyści z nich wynikających,

Zważywszy, że zgodnie z postanowieniami Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, każdy ma prawo do takiego porządku społecznego i międzynarodowego, w którym prawa i wolności zawarte w tej Deklaracji byłyby w pełni realizowane,

Powołując się na przepisy Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych oraz Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych,

Powołując się również na odpowiednie umowy, konwencje, rezolucje, zalecenia i inne dokumenty Narodów Zjednoczonych i jej wyspecjalizowanych agencji dotyczące integralnego rozwoju człowieka, gospodarczego i społecznego postępu i rozwoju wszystkich narodów, w tym instrumenty dotyczące dekolonizacji, zapobiegania dyskryminacji, poszanowania i przestrzegania praw człowieka i podstawowych wolności, utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa oraz dalszego promowania przyjaznych stosunków i współpracy między państwami, zgodnie z Kartą,

Powołując się na prawo narodów do samostanowienia, na mocy którego mają one prawo do swobodnego określenia swego statusu politycznego i swobodnego dążenia do rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturalnego,

Powołując się także na prawo narodów do pełnej i całkowitej suwerenności wszystkich ich bogactw i zasobów naturalnych, zgodnie z obydwojma Międzynarodowymi Paktami Praw Człowieka,

Mając na uwadze zgodne z Kartą zobowiązanie państw do promowania powszechnego poszanowania i przestrzegania praw człowieka i podstawowych wolności — bez względu na jakiegokolwiek różnice, takie jak: rasa, kolor skóry, płeć, język, religia, poglądy polityczne lub inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, majątek, urodzenie lub jakiegokolwiek inny stan,

Biorąc pod uwagę, że wykluczenie masowych i rażąco naruszających prawa człowieka narodów i osób — poszkodowanych w wyniku takich sytuacji jak wynikające z kolonializmu, neo-kolonializmu, apartheidu, wszelkich form rasizmu i dyskryminacji rasowej, obcej dominacji i okupacji, agresji i gróźb skierowanych przeciwko suwerenności, jedności narodowej i integralności terytorialnej i groźby wojny — przyczyni się do ustanowienia okoliczności sprzyjających rozwojowi większej części ludzkości,

Zwracając uwagę na istnienie poważnych barier w rozwoju, oraz w całkowitym spełnieniu się jednostek i narodów, barier składających się — między innymi — z pozbawienia praw obywatelskich, politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturalnych, oraz biorąc pod uwagę, że wszystkie prawa człowieka i podstawowe wolności są niepodzielne i współzależne, w celu promowania rozwoju należy zwrócić jednakową uwagę i pilnie rozważyć realizację, promowanie i ochronę praw obywatelskich, politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, oraz przyjąć że — właśnie dlatego — poszanowanie i korzystanie z określonych praw człowieka i podstawowych wolności, nie może uzasadniać odmowy innych praw człowieka i podstawowych wolności,

Zważywszy, że pokój i bezpieczeństwo międzynarodowe są zasadniczymi elementami realizacji prawa do rozwoju,

Potwierdzając, że istnieje ścisły związek między rozbrojeniem i rozwojem, a postęp w dziedzinie rozbrojenia może znacznie przyspieszyć postęp w dziedzinie rozwoju, oraz że zasoby wyzwolone przy pomocy kroków rozbrojeniowych należy przeznaczyć na rozwój gospodarczy i społeczny oraz dla dobrobytu wszystkich narodów, a w szczególności krajów rozwijających się,

Uznając, że osoba ludzka jest głównym podmiotem procesu rozwoju, polityka rozwojowa powinna uczynić człowieka głównym uczestnikiem i beneficjentem rozwoju,

Uznając, że stworzenie korzystnych warunków do rozwoju narodów i jednostek jest podstawowym obowiązkiem ich państw,

Mając świadomość, że działaniom na poziomie międzynarodowym w celu promowania i ochrony praw człowieka powinny towarzyszyć wysiłki na rzecz ustanowienia nowego międzynarodowego ładu ekonomicznego,

Potwierdzając, że prawo do rozwoju jest niezbywalnym prawem człowieka, oraz iż równe szanse na rozwój są przywilejem zarówno narodów, jak i jednostek, które tworzą narody,

Ogłasza poniższą deklarację o prawie do rozwoju:

Artykuł 1

1. Prawo do rozwoju jest niezbywalnym prawem człowieka, na podstawie którego każdy człowiek i wszystkie narody mają prawo uczestniczyć w ekonomicznym, społecznym, kulturalnym i politycznym rozwoju — w którym wszystkie prawa człowieka i podstawowe wolności mogą być w pełni zrealizowane — a także przyczyniać się do niego, i cieszyć się z niego.

2. Prawo człowieka do rozwoju przyjmuje również pełną realizację prawa narodów do samostanowienia, które — zgodnie z postanowieniami Międzynarodowych Paktów Praw Człowieka — obejmuje realizację ich niezbywalnego prawa do pełnej suwerenności wszystkich ich skarbów i zasobów naturalnych.

Artykuł 2

1. Człowiek jest centralnym podmiotem rozwoju i powinien być aktywnym uczestnikiem i beneficjentem prawa do rozwoju.

2. Wszystkie istoty ludzkie są odpowiedzialne za rozwój, indywidualnie i zbiorowo, biorąc pod uwagę konieczność pełnego poszanowania ich praw człowieka i podstawowych wolności, jak również ich obowiązki wobec wspólnoty, albowiem tylko w ten sposób można zapewnić swobodne i całkowite spełnienie się człowieka, i dlatego też powinni oni promować i chronić polityczny, społeczny i gospodarczy porządek właściwy dla rozwoju.

3. Państwa mają prawo i obowiązek formułować odpowiednią krajową politykę rozwoju, mającą na celu stałą poprawę dobrobytu całej populacji i wszystkich osób, na podstawie ich aktywnego, wolnego i znaczącego udziału w rozwoju i w sprawiedliwym podziale korzyści z tego wynikających.

Artykuł 3

1. Państwa ponoszą główną odpowiedzialność za stworzenie krajowych i międzynarodowych warunków sprzyjających realizacji prawa do rozwoju.

2. Realizacja prawa do rozwoju wymaga pełnego poszanowania zasad prawa międzynarodowego dotyczących przyjaznych stosunków i współpracy między państwami — zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych.

3. Państwa mają obowiązek współpracować ze sobą w interesie zapewnienia rozwoju i usunięcia przeszkód na drodze do rozwoju. Kraje powinny realizować swoje prawa i wypełniać swoje obowiązki w taki sposób, aby promować nowy międzynarodowy ład gospodarczy oparty na suwerennej równości, wzajemnej zależności, wzajemnych interesach i współpracy pomiędzy wszystkimi państwami, jak również zachęcać do przestrzegania i realizacji praw człowieka.

Artykuł 4

1. Państwa mają obowiązek podjąć odpowiednie kroki — indywidualnie i zbiorowo — dla sformułowania polityki rozwoju, która ułatwi pełną realizację prawa do rozwoju.

2. Konieczne są trwałe działania zmierzające do promowania szybszego rozwoju krajów rozwijających się. Jako uzupełnienie wysiłków krajów rozwijających się, niezbędna jest skuteczna współpraca międzynarodowa dla zapewnienia tym krajom odpowiednich środków i możliwości realizacji ich wszechstronnego rozwoju.

Artykuł 5

Państwa podejmą zdecydowane kroki w celu wyeliminowania masowego i jawnego łamania praw narodów i ludzi, wynikających z apartheidu, wszelkich form rasizmu i dyskryminacji rasowej, kolonializmu, obcej dominacji i okupacji, agresji, zagranicznych wpływów i zagrożeń suwerenności, jedności narodowej i integralności terytorialnej, groźby wojny i odmowy akceptacji podstawowych praw narodów do samostanowienia.

Artykuł 6

1. Wszystkie państwa powinny współpracować w celu promowania, wspierania i umacniania powszechnego poszanowania i przestrzegania praw człowieka i podstawowych wolności — bez względu na rasę, płeć, język czy religię.

2. Wszystkie prawa człowieka i podstawowe wolności są niepodzielne i współzależne, w celu promowania rozwoju należy zwrócić jednakową uwagę i pilnie rozważyć realizację, promowanie i ochronę praw obywatelskich, politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych.

3. Państwa powinny podjąć kroki w celu usunięcia przeszkód w rozwoju wynikających z nieprzestrzegania praw obywatelskich i politycznych, jak również praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych.

Artykuł 7

Wszystkie państwa powinny wspierać tworzenie, utrzymanie i umocnienie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa — dlatego należy dołożyć wszelkich starań w celu osiągnięcia powszechnego i całkowitego rozbrojenia pod skuteczną kontrolą międzynarodową, jak również w celu zapewnienia, że środki uzyskane w ramach skutecznego dyspozycji rozbrojeniowych są wykorzystywane do wszechstronnego rozwoju, w szczególności krajów rozwijających się.

Artykuł 8

1. Państwa powinny zobowiązać się — na poziomie krajowym — do wydania niezbędnych dyspozycji dla realizacji prawa do rozwoju i zapewnić — między innymi — równość szans dla wszystkich w dostępie do podstawowych źródeł, do edukacji, służby zdrowia, żywności, mieszkania, pracy i godziwego podziału dochodów. Skuteczne działania powinny być podjęte w celu zapewnienia aktywnej roli kobiet w procesie rozwoju. Odpowiednie reformy gospodarcze i społeczne powinny być przeprowadzone w celu wyeliminowania wszystkich niesprawiedliwości społecznych.

2. Państwa powinny zachęcać do powszechnego udziału ludności we wszystkich dziedzinach, co jest ważnym czynnikiem w rozwoju i pełnej realizacji wszystkich praw człowieka.

Artykuł 9

1. Wszystkie aspekty prawa do rozwoju określone w niniejszej Deklaracji są niepodzielne i współzależne i każde z nich powinno być rozpatrywane w kontekście całości.

2. Żadne z postanowień niniejszej Deklaracji nie może być interpretowane jako sprzeczne z celami i zasadami Organizacji Narodów Zjednoczonych, lub jako przynajmniej że którekolwiek państwo, grupa lub jednostka ma prawo do prowadzenia jakiejkolwiek działalności lub podjęcia kroków mających na celu naruszenie praw zawartych w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz w Międzynarodowych Paktach Praw Człowieka.

Artykuł 10

Należy podjąć kroki w celu zapewnienia pełnej realizacji i stopniowego umacniania prawa do rozwoju, w tym opracowania, przyjęcia i wdrażania politycznych, ustawodawczych i innych dyspozycji na poziomie krajowym i międzynarodowym.

DEKLARACJA PRAW OSÓB NALEŻĄCYCH DO MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH LUB ETNICZNYCH, RELIGIJNYCH I JĘZYKOWYCH

A/RES/47/135

92 posiedzenie plenarne

1992.12.18.

Deklaracja praw osób należących do mniejszości narodowych lub etnicznych, religijnych i językowych (1992). Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego nr 47/135

Zgromadzenie Ogólne,

Potwierdzając, iż jednym z celów Narodów Zjednoczonych, ogłoszonych w ich Karcie, jest popieranie i zachęcanie do poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności dla wszystkich, bez wyjątku na rasę, płeć, język lub religię.

Potwierdzając wiarę w podstawowe prawa człowieka, w godność i wartość osoby ludzkiej, w równe prawa mężczyzn i kobiet oraz narodów dużych i małych.

Pragnąc wesprzeć urzeczywistnienie zasad zawartych w Karcie Narodów Zjednoczonych, w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, w Konwencji w Sprawie Zapobiegania i Karania Zbrodni Ludobójstwa, w Międzynarodowej Konwencji w Sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Rasowej, w Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych, w Deklaracji w Sprawie Likwidacji Wszelkich Form Nietolerancji i Dyskryminacji Opartych na Religii lub Przekonaniach oraz w Konwencji Praw Dziecka, jak również w innych stosownych dokumentach międzynarodowych, które zostały przyjęte na szczeblu uniwersalnym lub regionalnym oraz dokumentach zawartych pomiędzy indywidualnymi Państwami Członkami Narodów Zjednoczonych.

Inspirowane postanowieniami Artykułu 27 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, dotyczących osób należących do mniejszości etnicznych, religijnych lub językowych.

Uważając, iż popieranie i obrona praw osób należących do mniejszości narodowych lub etnicznych, religijnych i językowych, przyczyni się do stabilizacji politycznej i społecznej Państw, w których żyją,

Akcentując, iż stałe popieranie i urzeczywistnianie praw osób należących do mniejszości narodowych lub etnicznych, religijnych i językowych, będąc integralną częścią rozwoju społeczeństwa jako całości i pozostając w ramach demokratycznych opartych na rządach prawa, może przyczynić się do wzmocnienia przyjaźni i współpracy pomiędzy narodami i Państwami.

Uważając, iż Narody Zjednoczone mają do odegrania ważną rolę w zakresie ochrony mniejszości,

Mając na względzie prace dotąd przeprowadzone w obrębie systemu Narodów Zjednoczonych, w szczególności Komisji Praw Człowieka, Podkomisji do spraw zapobiegania Dyskryminacji i Ochrony Mniejszości oraz ciał ustanowionych stosownie do Międzynarodowych Paktów Praw Człowieka i innych dokumentów międzynarodowych praw człowieka w sprawie popierania i ochrony praw osób należących do mniejszości narodowych i etnicznych, religijnych i językowych,

Biorąc pod uwagę istotne prace, jakie zostały przeprowadzone przez organizacje międzynarodowe i pozarządowe w zakresie ochrony mniejszości oraz popierania i ochrony praw osób należących do mniejszości narodowych lub etnicznych, religijnych i językowych,

Uznając potrzebę zapewnienia jeszcze bardziej skutecznej implementacji dokumentów międzynarodowych dotyczących praw osób należących do mniejszości narodowych lub etnicznych, religijnych i językowych,

Ogłasza niniejszą Deklarację Praw Osób Należących do Mniejszości Narodowych i Etnicznych, Religijnych i Językowych:

Artykuł 1

1. Państwa będą chroniły w obrębie ich odnośnych terytoriów istnienie oraz tożsamość narodową lub etniczną, religijną i językową mniejszości, jak również zapewniły warunki służące wspieraniu takiej tożsamości.
2. Dla osiągnięcia tych celów Państwa przyjmą środki ustawodawcze i inne.

Artykuł 2

1. Osoby należące do mniejszości narodowych lub etnicznych, religijnych i językowych, (zwane osobami należącymi do mniejszości) mają prawo do korzystania ze swej własnej kultury, do wyznawania i praktykowania swej własnej religii oraz do używania swego własnego języka, publicznie i prywatnie, swobodnie i bez ingerencji lub jakiegokolwiek formy dyskryminacji.
2. Osoby należące do mniejszości mają prawo do zakładania i utrzymywania swych własnych stowarzyszeń.
3. Osoby należące do mniejszości mają prawo do skutecznego uczestnictwa – na szczeblu państwowym i, gdzie to jest właściwe, na szczeblu regionalnym – w decyzjach dotyczących mniejszości, do których one należą lub regionów, w których one zamieszkują, w sposób dający się pogodzić z ustawodawstwem państwowym.
4. Osoby należące do mniejszości mają prawo do zakładania i utrzymywania swych własnych stowarzyszeń.
5. Osoby należące do mniejszości mają prawo do nawiązywania i utrzymywania, bez jakiegokolwiek dyskryminacji, swobodnych i pokojowych kontaktów z innymi członkami ich grupy oraz z osobami należącymi do innych mniejszości, jak również kontaktów poprzez granice z obywatelami innych Państw, z którymi są połączone więzami narodowymi lub etnicznymi, religijnymi i językowymi.

Artykuł 3

1. Osoby należące do mniejszości mogą realizować swoje prawa, włączając prawa ustalone w niniejszej Deklaracji, indywidualnie, jak również we wspólnocie z innymi członkami swej grupy, bez jakiegokolwiek dyskryminacji.
2. Żadna szkoda nie może wynikać dla osoby należącej do mniejszości w konsekwencji realizowania lub nierealizowania praw ustalonych w niniejszej Deklaracji.

Artykuł 4

1. Tam, gdzie jest to pożądane, Państwa przyjmą środki dla zapewnienia, by osoby należące do mniejszości mogły realizować w pełni i skutecznie wszystkie ich prawa człowieka i podstawowe wolności bez jakiegokolwiek dyskryminacji oraz na warunkach pełnej równości wobec prawa.
2. Państwa podejmą środki dla stworzenia korzystnych warunków zapewniających osobom należącym do mniejszości zdolność wyrażania ich cech charakterystycznych oraz rozwijania ich kultury, języka, tradycji i zwyczajów, wyjąwszy sytuacje, w których dane praktyki naruszałby prawo krajowe i byłyby sprzeczne ze standardami międzynarodowymi.
3. Gdziekolwiek jest to możliwe, Państwa podejmą właściwe środki dla zapewnienia, by osoby należące do mniejszości korzystały z adekwatnych udogodnień służących nauce ich macierzystego języka lub pobierania nauki w ich języku macierzystym.
4. Tam, gdzie jest to właściwe, Państwa podejmą środki w dziedzinie edukacji, celem wspierania znajomości historii, tradycji, języka i kultury mniejszości istniejących w obrębie ich terytorium. Osoby należące do mniejszości winny dysponować adekwatnymi udogodnieniami dla zdobywania wiedzy w społeczeństwie jako całości.

5. Państwa rozważą właściwe środki służące zapewnieniu, by osoby należące do mniejszości mogły swobodnie uczestniczyć w gospodarczym postępie i rozwoju swego kraju.

Artykuł 5

1. Polityki i programy państwowe należy planować i urzeczywistniać z należytym uwzględnieniem uprawnień interesów osób należących do mniejszości.

2. Międzynarodowe programy współpracy i pomocy należy planować i urzeczywistniać z należytym uwzględnieniem informacji i doświadczeń, celem popierania wzajemnego zrozumienia i zaufania.

Artykuł 6

Państwa będą współdziałały w kwestiach dotyczących osób należących do mniejszości, włączając wymianę informacji i doświadczeń, celem popierania wzajemnego zrozumienia i zaufania.

Artykuł 7

Państwa będą współdziałały w celu popierania poszanowania praw ustalonych w niniejszej Deklaracji.

Artykuł 8

1. Nic w niniejszej Deklaracji nie przeszkadza wypełnianiu zobowiązań międzynarodowych Państw od-

noszących się do osób należących do mniejszości. W szczególności Państwa będą wypełniały w dobrej wierze zobowiązania, które zaciągnęły na podstawie traktatów i porozumień międzynarodowych, których są stronami.

2. Realizacja praw ustalonych w niniejszej Deklaracji nie może szkodzić korzystaniu przez wszystkie osoby z uniwersalnie uznanych praw człowieka i podstawowych wolności.

3. Podejmowane przez Państwa środki służące zapewnieniu skutecznego korzystania praw ustalonych w niniejszej Deklaracji nie mogą być prima facie uważane za sprzeczne z zasadą równości zawartą w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka.

4. Nic w niniejszej Deklaracji nie może być rozumiane jako zezwalające na jakąkolwiek działalność sprzeczną z celami i zasadami Narodów Zjednoczonych, włączając w to zasady suwerennej równości, integralności terytorialnej i niepodległości politycznej Państw.

Artykuł 9

Agendy wyspecjalizowane oraz inne organizacje systemu Narodów Zjednoczonych będą wносиły wkład w pełne urzeczywistnienie praw i zasad zawartych w niniejszej Deklaracji w obrębie odnośnych sfer kompetencji.

GLOSARIUSZ

Aid Watch – monitorowanie działalności NGDO w zakresie poziomów ODA, monitorowanie procesu ustalania przez państwa danych liczbowych wydatkowanej pomocy i ich polityk współpracy na rzecz rozwoju.

CONCORD – jest europejską konfederacją organizacji pozarządowych zajmujących się tematyką współpracy na rzecz rozwoju i pomocy humanitarnej. Zrzesza 18 międzynarodowych sieci i 22 krajowych stowarzyszeń organizacji pozarządowych z państw członkowskich UE, reprezentujących w sumie ponad 1600 europejskich organizacji pozarządowych. Głównym celem CONCORD jest zwiększenie wpływu NGDO na prace instytucji europejskich poprzez połączenie wiedzy i odpowiedzialności.

Deklaracja Milenijna – globalne zobowiązanie na rzecz zlikwidowania skrajnego ubóstwa przyjęte przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w 2000 r.

Edukacja rozwojowa (DE) – proces aktywnego uczenia się, oparty na następujących wartościach: solidarność, równość, integracja i współpraca. Umożliwia przejście od podstawowej wiedzy nt. priorytetów współpracy rozwojowej i zrównoważonego rozwoju człowieka, poprzez zrozumienie przyczyn i efektów kwestii globalnych, do osobistego zaangażowania się i świadomego działania. Edukacja globalna wspiera pełny udział wszystkich obywateli w działaniach na rzecz likwidacji światowego ubóstwa i walce z wykluczeniem społecznym. Jej celem są bardziej sprawiedliwe i zrównoważone polityki narodowe i międzynarodowe w zakresie ekonomii, życia społecznego, środowiska oraz praw człowieka.

Europejski Fundusz Rozwojowy (EDF) – został powołany w celu finansowania realizacji Umowy z Cotonou. Suma wkładu wpłaconego przez poszczególne państwa zależy od jego PKB i od historycznych więzi łączących je z krajami AKP. Istnieją dwa instrumenty implementacji: jednym są dotacje dla progra-

mów sektorowych, drugi jest zarządzany przez Europejski Bank Inwestycyjny (EIB) i ma na celu zwiększenie inwestycji prywatnych.

Europejski Instrument Sąsiedztwa i Partnerstwa (EISP) – jest instrumentem wspierania Europejskiej Polityki Sąsiedztwa. Od 2007 r. łączy instrumenty programu TACIS (Program Pomocy Technicznej dla Wspólnoty Niepodległych Państw), programu MEDA (program wsparcia UE dla krajów partnerskich basenu Morza Śródziemnego) i Europejskiej Inicjatywy na Rzecz Demokracji i Praw Człowieka (EIDHR). EISP wspiera programy krajowe, współpracę techniczną, wymianę informacji i długoterminowe porozumienia z jednostkami administracyjnymi państw członkowskich UE. EISP wspiera samodzielne programy narodowe, programy skierowane na poprawę współpracy poprzez granice, udzielanie pomocy technicznej i wymianę informacji, a także długoterminowe porozumienia bliźniacze pomiędzy systemami administracyjnymi krajów członkowskich UE. Pod względem geograficznym jest głównym instrumentem obejmującym swoim wsparciem inicjatywy dla państw bałkańskich i Turcji. EISP jest finansowany z budżetu ogólnego UE.

Europejski Konsensus w sprawie Rozwoju – dokument przyjęty przez Radę, Komisję Europejską i Parlament Europejski w 2005 r.

Instrument Współpracy Rozwojowej (DCI) – składa się z pięciu tematycznych programów (uczestnicy pozapaństwowi; bezpieczeństwo żywnościowe; inwestycje w ludzi; środowisko; azyl i migracja; wyrównanie) i z pięciu programów geograficznych (Azja, Azja Środkowa, Ameryka Łacińska, Bliski Wschód i Republika Południowej Afryki). Programy tematyczne są otwarte dla wszystkich krajów rozwijających się i wspierają Opracowania Strategii Krajowych (CSP). DCI jest finansowany z normalnego budżetu UE.

Komitet Pomocy Rozwojowej OECD–DAC – organ OECD koordynujący pomoc udzielaną krajom rozwijającym się. Jego członkami są najwięksi donatorzy dwustronni świata.

Konsensus europejski w sprawie pomocy humanitarnej – wspólne oświadczenie Rady i przedstawicieli państw członków zebranych w Radzie, Parlamencie Europejskim i Komisji Europejskiej z 2007 r.

Oficjalna Pomoc Rozwojowa (ODA) (dwustronna/wielostronna) – składają się na nią dotacje lub pożyczki przekazywane państwom rozwijającym się figurującym na liście beneficjentów lub organizacjom wielostronnym. Istnieją trzy kryteria uznania pomocy za Oficjalną Pomoc Rozwojową:

- Jest przekazywana przez rząd kraju dawcy dla rządu kraju biorcy (pomiędzy sektorami publicznymi);
- Jej celem jest wspieranie rozwoju gospodarczego i budowanie dobrobytu;
- Jest przekazywana na korzystnych warunkach finansowych (w przypadku udzielenia pożyczki element darowizny stanowi przynajmniej 25% wartości pomocy).

Pomocy finansowej towarzyszy współpraca techniczna, wykluczone jest finansowanie celów wojskowych, jak również osób prywatnych.

Bilateralna (dwustronna) Pomoc Rozwojowa – zgodnie z definicją OECD dotacja lub pożyczka zapewniona przez rząd donatora bezpośrednio rządowi kraju rozwijającego się.

Multilateralna (Wielostronna) Pomoc Rozwojowa – pomoc rozwojowa udzielana przez państwa-dawców krajom rozwijającym się za pośrednictwem międzynarodowych organizacji (często są instytucje UE lub ONZ). Pomoc ma charakter składek członkowskich wpłacanych na rzecz organizacji pośredniczących.

Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) – została ustanowiona na mocy międzynarodowego traktatu z 1961 r. Skupia najbardziej rozwinięte gospodarczo państwa świata. Warunkiem członkostwa jest przestrzeganie podstawo-

wych zasad: gospodarki wolnego rynku, demokratycznego pluralizmu i szacunku dla praw człowieka. OECD jest ekskluzywnym klubem gospodarek rynkowych dążących do zwiększenia wzrostu w handlu światowym i popierających zrównoważony rozwój gospodarczy. W 2007 r. OECD dokonała przeglądu polityk i programów UE w zakresie współpracy rozwojowej. W rezultacie powstała lista rekomendacji: (1) bardziej spójne strategie działania w zakresie ubóstwa, MDG, równouprawnienia płci, środowiska i HIV/AIDS itd.; (2) dalsze wyjaśnienie roli Komisji i krajów członkowskich; poprawa skuteczności działania Komisji poprzez przystosowanie systemu nadzoru przez państwa członkowskie i Parlament; (3) polepszenie skuteczności niesienia pomocy i (4) polepszenie spójności polityk.

Paryska Deklaracja nt. Efektywności Pomocy Rozwojowej – deklaracja przyjęta przez dawców pomocy w 2005 r., w tym UE, pod przewodnictwem OECD. Dokument jest deklaracją, nie ma mocy prawnej.

Perspektywa Praw Człowieka w Rozwoju (HRBA) – opiera się na normach i wartościach zawartych w międzynarodowych aktach praw człowieka, będących punktem wyjścia dla tworzenia polityk na rzecz rozwoju i działań instytucji.

Przychód Krajowy Brutto (PKB) – obejmuje całkowitą wartość dóbr i usług wytworzonych na terenie danego kraju (produkt krajowy brutto) razem z dochodem otrzymywanym z innych krajów (odsetki i udziały) pomniejszoną o podobne płatności na rzecz innych krajów.

Ramy praw człowieka – zestaw obiektywnych i uniwersalnych standardów, stosowany do oceny wpływu praw, polityk i interwencji.

Rzecznictwo (advocacy) – zwrócenie uwagi na określony problem, zainteresowanie nim decydentów, zaproponowanie rozwiązania problemu, zbudowanie poparcia społecznego dla rozwiązania problemu. Rzecznictwo to proces, nie wydarzenie. Dzieje się na wszystkich poziomach: lokalnym, narodowym, regionalnym i międzynarodowym.

TRIALOG — jeden z projektów CONCORD, z lokalizacją w Wiedniu, jego celem jest budowanie potencjału platform NGDO krajów NMS i ich organizacji członkowskich. CONCORD poprzez grupę roboczą ds. edukacji globalnej wspiera platformy krajów NMS i ich członków w zakresie edukacji globalnej, a poprzez DEEEP organizuje raz w roku uniwersytet letni, np. nt. edukacji globalnej.

Umowa z Cotonou — partnerskie porozumienie pomiędzy UE, jej krajami członkowskimi, a 79 krajami Afryki, Karaibów i Pacyfiku (AKP), podpisane w 2000 r., a ratyfikowane w 2002 r. Umowa ta poprzedziła Umowy z Yaoundé (1964–75) i z Lomé (1975–2000).

Wspólna strategia Afryka – UE – dokument strategiczny, mający formę międzynarodowego porozumienia, zawarty między Radą UE a Unią Afrykańską, uzgodniony i przyjęty w 2005 r., potwierdzony przez Radę UE w 2006 r., przez Unię Afrykańską w 2007 r. Deklaracja Lizbońska z 2007 r. określiła zasady i zobowiązania partnerstwa, została przyjęta w tym samym czasie co wspólna strategia i pierwszy trzyletni plan działania (2008–2010).

Zrównoważony rozwój — taki rozwój, który zaspokaja potrzeby teraźniejszości, nie ograniczając możliwości przyszłych pokoleń do zaspokojenia własnych potrzeb.

INNE ŹRÓDŁA

NGDO

BOND - Brytyjskie Zamorskie Organizacje Pozarządowe działające na Rzecz Współpracy Rozwojowej, wszechstronne źródło informacji dla małych organizacji pozarządowych krajów NMS:

<http://www.bond.org.uk/learning-and-training.php>

CONCORD — Europejska Konfederacja Organizacji Humanitarnych i Rozwojowych:

<http://www.concordeurope.org/Public/Page.php?ID=8>

DEEEP — Europejski Projekt Wymiany w ramach Edukacji Rozwojowej:

<http://www.deep.org/>

Eurodad — Europejska Sieć ds. Zadłużenia i Rozwoju:

<http://www.eurodad.org>

Eurostep — sieć NGO działających w obszarze europejskiej współpracy:

<http://www.eurostep.org>

Trialog — NGDO w poszerzonej UE, informacje i usługi przeznaczone w szczególności dla NGDO krajów NMS:

<http://www.trialog.or.at/start.asp?ID=96>

Współpraca rozwojowa UE, Trialog (2007 r.):

http://doku.cac.at/broschure_final_website.pdf

PLATFORMY NOWYCH KRAJÓW CZŁONKOWSKICH

Łotwa — Latvijas Platforma attistibas sadarbibai:

<http://www.lapas.lv/>

Malta — Narodowa Platforma NGDO:

<http://www.ngdomalta.org/>

Polska — Grupa Zagranica:

<http://www.zagranica.org.pl/>

Republika Czeska: FoRS — Czeskie Forum Współpracy Rozwojowej:

<http://www.fors.cz/en/news/news>

Republika Słowacji — PMVRO:

<http://mvro.sk/index-en.html>

Słowenia – SLOGA, Słoweńska Akcja Globalna:

<http://www.sloga-platform.org/>

Węgry: HAND – Węgierskie Stowarzyszenie NGO na rzecz Współpracy Rozwojowej i Pomocy Humanitarnej:

<http://www.hand.org.hu>

Podstawowe informacje dotyczące innych polityk w zakresie współpracy rozwojowej nowych krajów członkowskich można znaleźć głównie na stronach internetowych poszczególnych ministerstw spraw zagranicznych, jak również na stronie Trialog (www.trialog.or.at).

EU

Najważniejsze linki do instytucji UE działających w dziedzinie współpracy rozwojowej, streszczenia ustawodawstwa, itd.:

http://europa.eu/pol/dev/index_en.htm,

oraz informacje dotyczące praw człowieka:

http://europa.eu/pol/rights/index_en.htm

Komisja:

http://ec.europa.eu/development/index_en.cfm

Parlament:

<http://www.europarl.europa.eu>;

Grupa ALDE:

<http://www.alde.eu/>

DOKUMENTY MIĘDZYNARODOWE

Deklaracja Lizbońska:

http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/EAS2007_lisbon_declaration_en.pdf

Deklaracja Paryska:

<http://www.oecd.org/dataoecd/11/41/34428351.pdf>

Europejski Konsensus w sprawie Rozwoju:

http://ec.europa.eu/development/policies/consensus_en.cfm

Konsensus europejski w sprawie pomocy humanitarnej,:

http://europa.eu/legislation_summaries/humanitarian_aid/r13008_en.htm

Konsensus z Monterrey,:

<http://www.un.org/esa/ffd/monterrey/MonterreyConsensus.pdf>

Umowa z Cotonou:

http://ec.europa.eu/development/geographical/cotonouintro_en.cfm

WSPÓŁPRACA ROZWOJOWA

CONCORD, raporty AidWatch z podziałem na kraje, zawierające informacje nt. Oficjalnej Pomocy Rozwojowej wszystkich krajów NMS:

http://www.concordeurope.org/Files/media/internetdocumentsENG/3_Topics/Topics/Aidwatch/AidWatch-report-2009_light.pdf

Deklaracja poszerzenia WG „Wyzwania związane z poszerzeniem UE w polityce rozwojowej Unii Europejskiej” (luty 2004):

http://www.trialog.or.at/images/doku/challenges_of_enlargement.pdf

Priorytetowe obszary Oficjalnej Pomocy Rozwojowej nowych krajów członkowskich UE, listopad 2007:

http://www.trialog.or.at/images/doku/nms_oda_priority_countries.pdf

Kompendium nt. Zmiany Europejskiej:

<http://trialog-information-service.blogspot.com/2009/06/european-transition-compendium-call-for.html>

Otwarte Forum na rzecz efektywności CSO:

<http://www.cso-effectiveness.org/>

PASOS — raport dotyczący polityk w zakresie pomocy rozwojowej nowych krajów członkowskich:

<http://www.pasos.org/www-pasosmembers-org/news/flexibility-towards-eastern-neighbours-and-good-governance-emphasized-to-european-parliament-pasos-report-on-development-aid-policies-of-new-eu-member-states>

PASOS — raport nt. wyzwań w zakresie europejskiej polityki na rzecz współpracy rozwojowej dla nowych krajów członkowskich:

<http://www.pasos.org/www-pasosmembers-org/publications/the-challenge-of-the-eu-development-co-operation-policy-for-new-member-states>

Przeglądy OECD:

http://www.oecd.org/department/0,3355,en_2649_34603_1_1_1_1_1,00.html

Specjalny Eurobarometr WE: Obywatele nowych krajów członkowskich UE a pomoc rozwojowa (wrzesień 2007 r.):

[Obywatele nowych krajów członkowskich UE, a pomoc rozwojowa](http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_286_en.pdf), (wrzesień 2007),

dostępny pod:

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_286_en.pdf

TRIALOG, dokument pod tytułem „Polityka rozwojowa w krajach zrzeszonych” (marzec 2003):

<http://www.trialog.or.at/images/doku/study-march03.pdf>

TRIALOG, dokument pod tytułem „Współpraca rozwojowa w kontekście poszerzenia UE” (wrzesień 2002 r.):
http://www.trialog.or.at/images/doku/trialog-polic.paper_engl.pdf

Wyzwania polityki współpracy rozwojowej UE dla nowych krajów członkowskich, rezolucja Parlamentu Europejskiego przyjęta w marcu 2008 r.:

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0097+0+-DOC+XML+V0//EN&language=EN>

„Współpraca pomiędzy starymi i nowymi krajami członkowskimi UE” — wnioski z warsztatu nr 2 Europejskiego Spotkania Platform Współpracy Rozwojowej z 15 listopada 2008 r. (organizator: HUMANIS we współpracy z TRIALOG, www.humanis.org; wydarzenie towarzyszące Europejskim Dniom Rozwoju w Strasburgu, 15–17 listopada 2008 r.); przedstawione na oficjalnej konferencji Europejskich Dni Rozwoju 16 listopada 2008 r. przez Christie Bedoya, TRIALOG:

<http://www.trialog.or.at/images/doku/EDD-workshop-TRIALOG.pdf>

Streszczenie wydarzenia zorganizowanego przez HUMANIS dostępne na stronie internetowej Europejskich Dni Rozwoju:

<http://www.eudevdays.eu/Public/PressRelease.php?ID=2724>.

„„Wyłaniający się donatorzy” UE: nowi gracze współpracy rozwojowej”, prezentacja Bena Slaya, dyrektora Regionalnego Centrum UNDP w Bratysławie, na przesłuchaniu publicznym dotyczącym nowych donatorów UE, Parlament Europejski, Komitet do spraw Rozwoju, 30 stycznia 2007 r.:

http://www.trialog.or.at/images/doku/ep_hearing_slay.pdf

„Wyzwania polityki rozwojowej dla nowych krajów członkowskich”. Przemówienie Annamării Kékesi, członkini zarządu CONCORD, na seminarium ALDE (grupa ALDE Parlamentu Europejskiego — Sojusz Liberatów i Demokratów dla Europy), wygłoszone 12 listopada 2008 r. Spotkanie miało miejsce po przedłożeniu Parlamentowi Europejskiemu raportu nt. wyzwań stojących przed nowymi krajami członkowskimi autorstwa litewskiego MEP, Danut Budreikait (zobacz postanowienie Parlamentu Europejskiego z marca 2008 r.):

<http://www.trialog.or.at/images/doku/alde-speech-annamaria-kekesi.pdf>

Pozostałe linki dostępne na stronie Parlamentu Europejskiego:

<http://www.europarl.europa.eu>;

Grupa ALDE:

<http://www.alde.eu/>

„Współpraca rozwojowa w nowych krajach członkowskich z punktu widzenia organizacji pozarządowych”, przemówienie przewodniczącego słowackiej platformy NGDO Mariána Čaučika wygłoszone na przesłuchaniu publicznym dotyczącym nowych donatorów UE, Parlament Europejski, Komitet do spraw Rozwoju, 30 stycznia 2007 r., dostępne pod adresem:

http://www.trialog.or.at/images/doku/ep_hearing_caucik.pdf.

Więcej informacji o przesłuchaniu na [stronie Parlamentu Europejskiego](#).

Bučár, Maja, Měsic, Anja i Plibersek, Evá, „Polityka rozwojowa nowych krajów członkowskich UE: rola organizacji pozarządowych” (2008 r.):

http://www.eadi.org/fileadmin/Documents/Events/General_Conference/2008/paper_bucar_et_al.pdf

Drażkiewicz, Elżbieta, *Oficjalna Pomoc Rozwojowa w krajach Grupy Wyszehradzkiej*. (2008 r.), Polska Zielona Sieć:

http://globalnepoludnie.pl/IMG/pdf/oda_print.pdf

Horký, Ondřej, *Polityka rozwojowa w nowych krajach członkowskich UE. Nowo pojawiający się donatorzy na drodze od przymusowego altruizmu do globalnej odpowiedzialności*. (2006 r.), Instytut Stosunków Międzynarodowych, Praga:

<http://www.ceesaconf.ut.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=166463/horky.pdf>

Lightfoot, Simon, **Rosnące bóle: polityka rozwojowa w nowej Europie**, polityka rozwojowa w nowej Europie, ukazało się w publikacji BOND pod tytułem *The Networker*, w wydaniu z kwietnia 2008 r:

<http://www.bond.org.uk>

Dynamika polityki rozwojowej UE po rozszerzeniu. (2008), Uniwersytet w Leeds. Ta trochę skorygowana wersja materiałów dyskusji nr 35 grupy badawczej ds. europejskiej polityki rozwojowej jest dostępna pod adresem:

<http://www.edpsg.org/index.pl>

lub

<http://www.edpsg.org/Documents/DP35.doc>

DALSZE MATERIAŁY DOTYCZĄCE RZECZNICTWA

Europejski Konsensus dot. Rozwoju, Europejski Konsens w sprawie Edukacji Rozwojowej lub raport PE nt. polityk w zakresie współpracy rozwojowej nowych krajów członkowskich. Pełna lista zobowiązań i deklaracji w zakresie edukacji rozwojowej jest dostępna pod adresem:

<http://www.deep.org/advocacy.html>

Podręcznik DEEEP nt. rzecznictwa:

www.deep.org/advocacytoolkit.html

POZOSTAŁE MATERIAŁY NT. PROWADZENIA KAMPANII

Podręcznik przeprowadzania kampanii Amnesty International:

<http://www.amnesty.org/en/library/info/ACT10/002/1997>

Podręcznik organizacji Civicus nt. przeprowadzania kampanii w zakresie MDG:

<http://www.civicus.org/mdg/title.htm>

Podręcznik przeprowadzania kampanii HAND:

http://www.zpok.zoldpok.hu/img_upload/3a2faadd704989e61eedced2e0b9a4c/kampanyologia2008.pdf

POZOSTAŁE MATERIAŁY O PERSPEKTYWIE PRAW CZŁOWIEKA W ROZWOJU

Biuro Amnesty International przy UE, Międzynarodowa Federacja Terre des Hommes, ActionAid, Międzynarodowa Sieć Prawa Człowieka, Perspektywa Praw Człowieka w Rozwoju i polityki Unii Europejskiej w zakresie współpracy rozwojowej, 2008 r., dostępne pod adresem:

http://www.ihrnetwork.org/eu-development-policies_215.htm (dostęp uzyskano 20 sierpnia 2009).

„Czym jest rozwój?” Bank Światowy, 2004r.:

http://www.worldbank.org/depweb/english/beyond/beyondco/beg_01.pdf (dostęp uzyskano 20 sierpnia 2009).

UNICEF, Perspektywa Praw Człowieka w Rozwoju (2004):

<http://www.unicef.org/sowc04/files/AnnexB.pdf>

Urząd Wysokiego Komisarza ONZ ds. Praw Człowieka, Często zadawane pytania dotyczące Perspektywy Praw Człowieka we współpracy rozwojowej (2006 r.):

<http://www.un.org/Depts/dhl/humanrights/toc/toc9.pdf>

Urząd Wysokiego Komisarza ONZ ds. Praw Człowieka, Prawa człowieka a redukcja ubóstwa. Zakres pojęciowy (2004 r.):

<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/PovertyReductionen.pdf>

Urząd Wysokiego Komisarza ONZ ds. Praw Człowieka, Wstępne założenia: Perspektywa Praw Człowieka w strategiach redukcji ubóstwa, 10 września 2002 r., dostępne pod adresem:

<http://www.unhcr.org/refworld/docid/3f8298544.html> (dostęp uzyskano 20 sierpnia 2009).

Perspektywa Praw Człowieka i Milenijne Cele Rozwoju: doświadczenia UNDP i Hurist, prezentacja doradcy ds. praw człowieka, Ingera Ultvedta, z 1 listopada 2004 r., centrum władz w Oslo, dostępna pod adresem:

<http://www.undp.org/oslocentre/> (dostęp uzyskano 20 sierpnia 2009).

Wszystkie konwencje praw człowieka ONZ dostępne są na następujących stronach:

<http://www2.ohchr.org/english/law/index.htm>

lub www.bayefsky.com

Kordian, Kochanowicz, Perspektywa Praw Człowieka w rozwoju nową szansą i wyzwaniem we współpracy rozwojowej (2009 r.):

<http://www.peacestudies.pl/niusy/photos/file/Kochanowicz.pdf>

Lyndsey, Ellis, Spojrzenie na rozwój z Perspektywy Praw Człowieka: badania relatywizmu kulturowego a powszechność praw człowieka, kwiecień 2006 r., Uniwersytet w Brandeis, Szkoła Hellera, Polityka Socjalna i Zarządzanie, Program - Zrównoważony Rozwój Międzynarodowy.

AUTORZY

Andrew Mesfin obecnie przebywa w Addis Abebie, w Etiopii. Jest konsultantem ds. współpracy rozwojowej, ponadto zajmuje się pozyskiwaniem funduszy. Od około 10 lat pracuje w sektorze organizacji pozarządowych, posiada doświadczenie z zakresu praw człowieka; wody, urządzeń sanitarnych i higieny; prewencji HIV; i zdrowia psychicznego.

Angela Haynes jest konsultantem w zakresie zarządzania, rzecznictwa, międzynarodowej współpracy rozwojowej, praw człowieka i różnorodności. Jej biuro ma swoją siedzibę w Londynie. Pracuje w sektorze organizacji pozarządowych już od 20 lat, z których 4 spędziła w Brukseli zajmując się rzecznictwem w zakresie praw człowieka i współpracy rozwojowej na poziomie instytucji UE.

Barbara Erős, jest antropologiem kultury i kierownikiem strategicznego programu organizacji DemNet na Węgrzech. Reprezentowała program organizacji Ashoka: „Innowatorzy dla Społeczności” i zarządzała programami informacyjnymi w zakresie współpracy rozwojowej oraz migracji na Węgrzech. Realizowała programy w Serbii, Bośni i Hercegowinie. Obecnie jest zaangażowana w działania rzecznicze, które realizuje przy pomocy krajowych i europejskich platform.

Bernadett Sebály pracuje aktualnie z MRG w zakresie działań informacyjnych nt. praw mniejszości wśród dziennikarzy krajów członkowskich UE. Jej celem jest zwiększenie przepływu informacji nt. mniejszości w mediach UE. Wcześniej organizowała i koordynowała kampanie w zakresie praw człowieka dla Amnesty International. Ukończyła studia na wydziale komunikacji i antropologii kulturalnej.

Brigitta Jaksa (LLM) jest współpracownikiem ds. polityki rozwojowej organizacji DemNet na Węgrzech, jedną z największych w kraju organizacji pozarządowych zajmujących się współpracą rozwojową. Posiada doświadczenie w badaniach w zakresie prawa pracy, przesiedleń wewnątrz kraju, imigracji i dyskryminacji na tle płci, orientacji seksualnej i niepełnosprawności. Posiada doświadczenie w zastosowaniu HRBA w działaniach rzeczniczych.

Esther Obaikol jest prawnikiem i od stycznia 2008 r. dyrektorem zarządzającym Ugandyjskiego Sojuszu na Rzecz Ziemi. Posiada ponad 15-letnie doświadczenie w badaniach od strony prawnej i społecznej kwestii związanych ze środowiskiem, ziemią, uprawą ziemi oraz kwestii dotyczących płci i ubóstwa. Posiada doświadczenie w przygotowywaniu projektów ustaw, w działaniach na rzecz kobiet, analizie działań rządu i kwestiach rozwojowych. Podejmowała się kontroli i ewaluacji na zlecenie rządu i organizacji pozarządowych. Zajmowała się budowaniem tzw. gotowości na wypadek katastrof i kwestiami zarządzania oraz zmiany systemu prawa w Ugandzie.

Nyang'ori Ohenjo jest współzałożycielem i dyrektorem wykonawczym Sieci Rdzennych Rybaków (IFP) oraz przewodniczącym Konsorcjum Mniejszości na Rzecz Reform. W 2000 r. współzałożyła CEMIRIDE, organizację która wzmocniła pozycję i poszanowanie praw mniejszości i ludności rdzennej na poziomie kraju. CEMIRIDE w znaczący sposób przyczyniła się do uznania przez rząd mniejszości i ich praw, w szczególności w procesie tworzenia prawa w zakresie posiadania ziemi oraz tworzenia programów na rzecz praw ludności rdzennej.

Tobias Troll prowadzi działania rzecznicze pracując dla DEEEP (Europejski Projekt Wymiany w zakresie Edukacji Rozwojowej), gdzie odpowiada za wielostronną Europejską Edukację Rozwojową. Ukończył wydział komunikacji na Uniwersytecie Nauk Filozoficznych w Berlinie i od 2002 r. pracował jak trener, konsultant i ekspert w dziedzinie edukacji rozwojowej i nauczania o kwestiach globalnych.